

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ČESKÁ SPOLEČNOST V REFLEXI MAĎARSKÉ
MINORITY**

Případová studie migrační skupiny z Maďarska po roce 1992

Jakub Holas

PhDr. Mirjam Moravcová, DrSc.

PRAHA 2011

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23.6.2011

.....

podpis

Především bych rád poděkoval PhDr. Mirjam Moravcové, DrSc. za její cenné rady při mém studiu, vedení bakalářské práce, pomoci při práci na grantovém výzkumu a přípravě na účasti na mezinárodních konferencích.

Dále děkuji všem akademickým pracovníkům Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze a Ústavu pro soudobé dějiny při UK, kteří mi byli nápomocni radou nejen při psaní bakalářské práce, ale též během studií a za jejich zajímavé a obohacující přednášky a semináře. Záměrně žádného z nich nejmenuji, protože bych určitě někoho opomněl, a tudíž patří velké díky všem, jež mne vedli na mých cestách studiem, a kterým jsem mnohé dlužen.

Poděkování patří také mým informátorům za jejich laskavou ochotu podělit se o své názory.

V neposlední řadě děkuji mé rodině za nezištnou podporu v mých studiích a v životě vůbec.

OBSAH

I.	ÚVOD	6
II.	TEORETICKÉ UKOTVENÍ A METODIKA VÝZKUMU	8
II.1.	Teoretické zakotvení	8
II.2.	Výzkumná otázka	11
II.3.	Výzkumná strategie, výběr vzorku, technika sběru dat a analýza	12
II.4.	Etika a validita výzkumu	15
III.	HISTORICKÉ ASPEKTY FORMOVÁNÍ MAĎARSKÉ MINORITY V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU	17
III.1.	Rozpad Rakouska-Uherska	17
III.2.	Migrační procesy v rámci Československé republiky a mimo ni	19
IV.	MAĎARSKÁ MINORITA V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1992	22
V.	MIGRAČNÍ SKUPINA Z MAĎARSKA PŘIŠLÁ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY PO ROCE 1992	24
V.1.	Výchozí pozice	24
	V.1.1. Rodina, vzdělání, zaměstnání v Maďarsku	24
	V.1.2. Sociální sítě v zemi původu	29

V.1.3.	Reflexe socioekonomické situace v Maďarsku	31
V.2.	Motivace k odchodu ze země původu	33
V.3.	Etablování se v České republice	40
V.3.1.	Hledání zaměstnání, druhy zaměstnání	41
V.3.2.	Sociální status v majoritní společnosti	44
V.3.3.	Budování sociálních sítí v České republice	45
V.3.4.	Jazykové dispozice migrantů z Maďarska	50
V.3.5.	Udržování sociálních sítí v zemi původu	51
V.3.6.	Vnímání distance od maďarské společnosti v zemi původu	55
V.3.7.	Představy o vlastní existenci v Maďarsku při neuskutečnění migrace	57
V.3.8.	Výhledy do budoucna	58
VI.	ČESKÁ SPOLEČNOST OČIMA MAĎARSKÉ MINORITY	61
VI.1.	Obecná charakteristika české společnosti	61
VI.1.1.	Představa obrazu „typického Čecha“	63
VI.1.2.	Reflexe komunikace s majoritní společností	65
VI.1.3.	Charakteristické rysy české společnosti na základě srovnání několika etnodiferencujících oblastí	67
VI.1.4.	Reflexe socioekonomického rozvrstvení české společnosti	72
VI.2.	Autoreflexe etnického stereotypu majority	73
VII.	RESUMÉ A ZÁVĚRY	81
Literatura		86
Elektronické zdroje		92

Legislativa	93
<i>Příloha č.1</i> Ucelený přehled jednotlivých informátorů	94
<i>Příloha č.2</i> Glosář použitých termínů	95
<i>Příloha č.3</i> Ukázkový transkript rozhovoru	(příloha)
<i>Příloha č. 4</i> Fotodokumentační příloha z terénního výzkumu	(příloha)

I. ÚVOD

Maďarská minorita tvoří v České republice svébytnou minoritu, ač minoritu novodobou. Pokud nevezmeme v úvahu důstojníky a mužstvo rakousko-uherské armády, můžeme říci, že Maďaři začali pronikat ve větším počtu na česká území až počátkem dvacátého století. Maďarská minorita si během dvacátého století prošla v českých zemích mnoha proměnami, aby se nakonec formovala do své současné podoby (Ferenc 2009; Nosková 2005; Šutaj 1993a, 1993b). Je třeba také upozornit na skutečnost, že ne všichni Maďaři, kteří žijí v České republice, pocházejí z Maďarska. Většina zde přítomných Maďarů pochází ze slovenských oblastí, které byly na základě Trianonské smlouvy z roku 1920 připojeny k Československé republice.

V současné době, kdy představuje Evropa, resp. Evropská unie propojenější celek než kdy jindy, je migrace živým tématem táhnoucím se napříč všemi zeměmi Evropy (resp. celého světa vůbec). Stávající podmínky jsou bezprecedentní pro čínskou migraci, a to nejen v rámci Evropské unie, která umožňuje, řečeno s určitým respektem, snadnější přesuny obyvatelstva, ale též celoevropskou, resp. celosvětovou migraci obyvatelstva. V této ohromné celosvětové migraci představuje naše migrační skupina z Maďarska pouze zrnko prachu, avšak zrnko zachytitelné, svébytné a osobité, které nám dokládá pestrou mozaiku minoritních skupin na území České republiky.

Maďarská minorita byla v rámci českých zemí zkoumána pouze omezeně, vesměs skrze historické studie, které mapovaly její osobitou historii (Ferenc 2009; Nosková 2005; Šutaj 1993). Tyto studie ukázaly, jak důležité je chápat každou minoritu (nejen maďarskou) v širších historických kontextech, které jsou pro její vývoj, strukturu a velikost neopominutelné. Výzkum v oblasti maďarské minority má však značné nedostatky z oblasti soudobé, kdy stojí současná podoba minority zcela mimo zájem odborníků.

Maďarské minoritě se do dnešní doby nedostávalo příliš pozornosti, přes její početnost a přes její nesporně zajímavou vnitřní strukturu. Mezi etnickými Maďary, kteří dnes žijí v ČR, jsou již naturalizovaní občané ČR i cizinci, kteří přicházejí do ČR jednak z Maďarska, jednak ze států jako je Slovensko, Rumunsko a Ukrajina (západní Ukrajina, bývalá Podkarpatská Rus), kde jsou Maďaři v postavení minority. Za prioritu svého výzkumu, na němž buduji svou bakalářskou práci, jsem si zvolil migraci

z Maďarska. Tato migrace, ač je daleko méně početná než migrace ze slovenských oblastí, je svým charakterem kulturně transparentně odlišná od kultury české společnosti. Mezi etnickými Maďary, kteří dnes žijí v ČR, jsou svébytnou skupinou, která si je vědoma své odlišnosti a identifikuje se nejen v maďarství, ale také ve svém maďarském státním občanství.

Cílem mé výzkumné práce ovšem není zmapování kulturní svébytnosti této skupiny Maďarů v ČR. S poukazem na průběh procesu adaptace migrační skupiny z Maďarska chci představit její pohled na českou společnost. V zásadě tedy chci vysledovat-ukázat-zaznamenat-definovat-odhalit obraz Čechů a české společnosti, zkonstruovaný Maďary, kteří svůj primární názor na českou společnost získali v Maďarsku a měli možnost ho sekundárně měnit a upravovat na základě vlastní zkušenosti pobytu v ČR. Tento pohled je důležitý proto, že prostřednictvím postoje maďarských občanů (příšlých na území České republiky) k české společnosti chci přispět jednak k definování příčin jejich integračních strategií, jednak zachytit kulturní fenomény, jež mohou být příčinami neporozumění kulturních odlišností, vystávajících v kontaktu české a maďarské kultury, resp. v kontaktu majoritní kultury (tedy kultury české) a kultury minoritní (tj. v tomto případě maďarské).

II. TEORETICKÉ UKOTVENÍ A METODIKA VÝZKUMU

II.1. Teoretické zakotvení

Z hlediska teoretického rozpracování problematiky etnického obrazu je vědecká literatura rozsáhlá. Zejména od 80. a 90. let 20. století se k tomuto problému vědecká obec opakovaně navrácí.

Pro naše téma jsou zásadní teoretická východiska formulovaná ve 20. letech 20. století Waltrem Lippmannem v knize *Public Opinion* (Lippmann 1997) a v 90. letech 20. století Bedřichem W. Loewensteinem v jeho zastřešujícím díle *My a ti druzí* (Loewenstein 1997).

Podle Lippmanna, který jako první uceleně pojednal o utváření stereotypů a obrazů „druhého“, stereotypy vznikají na základě nahlížení na „druhé – jiné“ skrze vlastní kulturu, tedy kulturu, do níž byli jednotlivci enkulturováni. Stereotypy, jakožto „pictures in our heads“ („obrazy v našich hlavách“, Lippmann 1997: 3) prezentuje jako ustálené soudy, které nemusí odpovídat realitě. Vnímání toho, co vidíme, je odlišné od skutečnosti, neboť každý člověk tenduje k tomu, že své okolí nahlíží skrze svoji kulturu a normy své vlastní společnosti. Obraz druhého a stereotyp tedy Lippmann interpretuje jako výsledek kontaktu a kolektivně zpracované subjektivní zkušenosti z tohoto kontaktu (Lippmann 1997: 57-61).

Jiný pohled na utváření stereotypů a obrazů druhého přináší Bedřich W. Loewenstein. Dle Loewensteina je vnímání ostatních (druhých) založeno na bázi rozdělení světa na my a oni – v podstatě celý lidský život je interpretován jako neustálé ohraničování (Loewenstein 1997: 62). Obraz cizích (heteroobraz), ale i obraz naší vlastní společnosti (autoobraz), je v Loewensteinově interpretaci utvářen v procesu vymezování se vůči druhým. Obraz druhého a stereotyp je tedy podle Loewensteina výslednicí snahy po sebedefinování, určení vlastní osobitosti a identity v kontextu kontaktu s jinými (Loewenstein 1997: 62).

V našem výkladu budeme sledovat oba teoretické aspekty, tedy: a) jak se na obrazu Čechů a české společnosti promítá kolektivně zpracovaná zkušenost formovaná v prostředí Maďarska a b) jak se do něho promítá snaha po sebedefinování skupiny

Maďarů-imigrantů z Maďarska na pozadí přímého kontaktu s českou společností a realitou života v České republice.

Otázku etnického obrazu ve vztahu české a slovenské většinové společnosti a etnických minorit rozpracovala v průběhu posledních dvaceti let řada autorů z řad antropologů, etnologů, literárních historiků i historiků. Zpracovali ji v pohledu na historickou minulost a dopad v minulosti vytvořených etnických obrazů do současnosti (např. Kandert, Petránová, Tyllner 1993; Krekovičová 1999, 2001; Salner 1999; Soukupová 1996a, 1996b) i v pohledu na současnost (např. Hrdličková 2008; Kořalka 1996; Moravcová 1996; Todorov 1996; Uherek 2006; Urban 1996a, 1996b, 1998/9). Analýzy opírali o texty v mediích, o lidovou slovesnost a především o autentické výpovědi současníků. Za inspirativní pro náš přístup k tématu budeme považovat zejména názory M. Moravcové, E. Krekovičové a Z. Uherka.

M. Moravcová vychází z premisy, že etnický obraz je konstruován pohledem kulturního systému, zkušeností a zájmů společnosti, která si tento obraz vytváří. V prostředí, kde takovýto obraz funguje, je vnímán jako odraz či reflex reality, a mnohdy se jeví jako pravdivý obraz, který je však obvykle vytvářen především na zkresleném, subjektivně interpretovaném vidění druhých osob, které si jej vytváří na základě vlastní kultury (Moravcová 1996: 27).

E. Krekovičová hovoří o etnických obrazech druhých jako o obrazech, které jsou charakteristické jistou setrvačností a stereotypizací v lidovém myšlení – většina obrazů tak má své kořeny v minulosti, což je možné dešifrovat na základě souvztažnosti k jednotlivým historickým událostem (Krekovičová 1999: 7). Podle Krekovičové je to právě sociální paměť (tzv. „*sběrnice informací*“), která je nositelkou jednotlivých etnických obrazů. Tato paměť je ovšem selektivní a tenduje především k deformovanému uchování reality a posuzování minulé události z pohledu dnešní situace. Na základě toho pak tato paměť produkuje mentální autoobrazy a obrazy cizích, které jsou však pochopitelně poznamenané těmito zákonitými procesy, výše zmíněnými. (Krekovičová 1999: 7-8).

Z. Uherek pak říká, že kultura minority je formována s ohledem na kulturu majoritní, a to vždy ve smyslu stereotypizace jednotlivých obrazů o minoritě, které jsou považovány majoritou za negativní (Uherek 2006: 103). Uherek tím tedy chtěl říct, že pokud je určitý stereotypní obraz prisuzován dané minoritě (může to být například nevzdělanost, zaostalost atp.), je „přirozeně“ takováto charakteristika očekávána u

každého člena oné minority, bez ohledu na jeho vlastní kvality. Jedinci z minority se pak snaží těchto znaků zbavit vymezením se vůči vlastní minoritě (Uherek 2006: 103).

Tz. Todorov a po něm i V. Todorov rozlišuje etnický obraz *autentický* a *zprostředkovaný*. Autentický je vytvářen na základě vlastní zkušenosti, zprostředkovaný pak médií, literaturou, enkulturací (škola), ústní tradicí, společenskou a rodinnou. Oba obrazy jsou přitom jedinci vnímány jako pravdivé (Todorov 1996: 58-72). Obdobně i Zdeněk Urban rozlišuje etnický obraz *autentický* a *převzatý (rezonanční, zprostředkovaný)*, (Urban 1996b: 6-7). Považuje je za vzájemně neidentické, ale od sebe striktně nikdy neoddělené a de facto neexistující "v krystalicky čisté podobě" (Urban 1996b: 7). Podle Urbana, který v podstatě vychází z francouzské antropologické školy, jmenovitě z Tz. Todorova a C. Lévi-Strausse, se i do nejautentičtějšího obrazu promítá jak prožitek aktuálního okamžiku, tak zažité stereotypy a naopak do obrazu rezonančního může pronikat i vlastní zkušenost. (Urban 1996a: 26-27; 1998/9: 25-26).

Při interpretaci dat získaných v průběhu empirického výzkumu zohledníme i tyto poznatky o formování a fungování etnických obrazů, přestože byly formulovány především ve vztahu k heteroobrazům, které si vytváří většinová společnost o minoritách. V konkrétním případě námi sledovaných názorů na českou společnost, které si konstruují noví imigranti z Maďarska, si ovšem musíme uvědomit určitou obtížnost při prokazování vlivu sociální paměti získané enkulturací na současný obraz Čechů a českého prostředí.

Maďaři si s sebou do České republiky přinesli sociální paměť, tedy i heteroobraz Čechů z Maďarska. Tento obraz byl tudíž tvořen s ohledem na jiného, který, jak uvádí Krekovičová, mohl – a nemusel být vnímán jako nepřítel, a mohl i nemusel být reflektován v různé míře sociálního a kulturního zpochybnění (Krekovičová 1999: 7-8). Obtížnost spočívá v oddělení obrazu, který si Maďaři přinesli, od jeho modifikace vlivem českého prostředí. Problematické je tedy prokázání změny tohoto obrazu vlivem autentické zkušenosti a předávání této zkušenosti v rámci skupiny maďarské cizinecké komunity, tedy skupiny, kterou sledujeme.

Opačný pohled na tuto skutečnost uvádí Uherek, který poukazuje na zobecnění etnického heteroobrazu vybudovaného na dílčí zprostředkované či autentické zkušenosti aplikovaného na všechny členy etnika (Uherek 2006: 103). Je pro nás otázkou, zda Maďaři vůbec vědí, jaký je český obraz Maďarů (tzn. obraz Čechů o Maďarech; i zprostředkovaný – např. skrze literární díla jako Švejk) a jak na něj reagují. Během naší práce se pokusíme také pátrat po tom, zda se chtějí majoritě přizpůsobit, či naopak se od

ni separovat, a zda na tyto strategie etablování se v cílové zemi může mít onen výše zmíněný etnický obraz majority nějaký vliv. Tzn. v souladu s Uherkem, zda jsou pro ně všichni Češi stejní a nedělají mezi nimi žádné rozdíly – a na základě toho pak, zda toto vnímání ovlivňuje minoritu spíše k separaci či integraci od/do majority (Uherk 2006: 103). Tento pohled doplňuje Moravcová, která říká, že minorita (tj. v našem případě Maďaři) pohlíží na majoritu svým kulturním systémem, je subjektivní, nicméně nahlížený jakožto pravdivý (Moravcová 1996: 27).

II.2. Výzkumná otázka

Imigrační skupina z Maďarska byla během výzkumu sledována z několika perspektiv. Výzkum se snažil zachytit jednak důvody příchodu těchto imigrantů, jejich etablování se na území České republiky, hledání zaměstnání a bydlení. Tyto jednotlivé segmenty imigračního procesu nám dovolí vytvořit si ucelený pohled na migrační skupinu z Maďarska. Stěžejní výzkumná otázka, která je řešena v předkládané bakalářské práci, směřuje však

- a) k definování stanoviska této skupiny maďarských imigrantů k Čechům, české společnosti a České republice jako destinace dlouhodobého pobytu a
- b) k definování vlastní autoreflexe vztahu českého okolí k nim jako k imigrantům a Maďarům.

Stěžejní otázka celého výzkumu tedy sleduje problematiku reflexe české společnosti z pohledu Maďarů. Tážeme se především, jak tito lidé pohlíží na českou společnost, co považují za její typické rysy a jak celkově vnímají českou kulturu. Jmenovitě se v našem výkladu zaměříme na reflexi jednání a chování, které tito imigranti považují za „typické“ pro jedince z české společnosti. Položíme si dále otázku, jaké ustálené zvyklosti, kulturní tradice a festivity této společnosti zařazují do jejího obrazu, a také jak z pozice jinakosti vnímají některé projevy její hmotné kultury, jmenovitě českou kuchyni, české stravovací zvyklosti, oblékání a vnější úpravu vzhledu, a též i skupinovou mentalitu (v souladu s hodnocením stravy, oblékání a mentality jako významných etnodiferencujících znaků).

Druhou otázkou, která je v práci sledována, je autoreflexe etnického obrazu a etnických stereotypů, jimiž majorita nahlíží na Maďary. Předmětem naší rozpravy tedy

bude i otázka, jak jsou příslušníci maďarské cizinecké komunity schopni reflektovat pohled majority na ně samé, jak hodnotí komunikaci s lidmi z majority a jejich vztah k nim samým i k maďarské minoritě jako celku; ke kultuře, jazyku, společenským aktivitám a osobitým zvykům minority, jimiž se vnitřně stmeluje, aktivizuje a vnějškově prezentuje, a které při procesu akulturace vstupují do vzájemné interakce s českým majoritním prostředím, tj. s českou kulturou.

II. 3. Výzkumná strategie, výběr vzorku, technika sběru dat a analýza

Sběr primárních dat je v našem výzkumu založen na metodách kvalitativního výzkumu. Vycházíme z biografických interview, které byly doplněny polořízenými rozhovory. Polořízené rozhovory vycházely z předem definovaných okruhů (tedy polostrukturovaného interview), které byly pečlivě vybrány s ohledem na zkoumanou problematiku. Právě skrze vyprávění, resp. polořízené rozhovory jsem mohl s každým respondentem velmi podrobně dané oblasti rozebrat a dotázat se na všechny relevantní otázky. Samotný výzkum a následná analýza především, je vystavěna na základě tzv. emické perspektivy (Geertz 2000: 24-25), tedy na základě vlastního pohledu příslušníků maďarské minority. Jak oni interpretují vytyčené oblasti zkoumání a jak oni sami hodnotí specifika, na která se výzkum obrací.

Vedle polořízených rozhovorů jsem při shromažďování dat využil také techniku zúčastněného pozorování, a to v rámci jednotlivých maďarských spolkových a společenských akcí. Na těchto akcích jsem sledoval především charakter jednotlivých setkávání, způsob zábavy a zdvořilostní strategie vzájemné komunikace. Sledoval jsem také vzájemné interakce Maďarů z Maďarska s Maďary ze Slovenska a s Maďary, kteří jsou českými státními občany. Pozornost jsem zaměřil i na komunikaci ve vztahu k majoritě, neboť je to stěžejní tematika našeho výzkumu.

Specifickými prameny se pro mou práci staly statistické prameny. Data z Českého statistického úřadu jsem využil pro hrubé určení velikosti maďarské minority, data cizinecké policie ČR při určení početnosti nově příchozích maďarských

státních občanů a data Ministerstva práce a sociálních věcí při stanovení charakteru ekonomických aktivit Maďarů – imigrantů z Maďarska.¹

Kritéria výběru informátorů se vázala na jejich původ a dobu migrace do České republiky. Zásadním kritériem bylo, aby jedinec byl narozen v Maďarsku, vyrůstal zde a oba jeho rodiče byli též Maďaři. Dále bylo neopominutelné, aby přišel do České republiky v období od rozdělení Československa až do dnešní doby. Podmínkou bylo i jeho zakotvení v Praze, které dávalo reálnou možnost bezproblémových kontaktů s kulturním a společenským centrem Maďarů v České republice.

Pro současnou migraci z Maďarska je ovšem specifické, že se jedná zpravidla o pracovní migraci; mnozí z těchto migrantů přicházejí do České republiky jako pracovníci mezinárodních firem. Většinou přicházejí se znalostí angličtiny a maďarštiny, což pro ně skýtá výhodu v oblasti mezinárodního obchodu. Proto se také soustřeďují především do hlavního města, kde český jazyk příliš nepotřebují, v pracovní oblasti vůbec ne. I z tohoto důvodu probíhal terénní výzkum pouze v rámci Prahy a je tedy nutné vzít na vědomí, že se jedná o analýzu maďarské minority pouze v rámci hlavního města Prahy.

Informátoři byli vybíráni na základě techniky “sněhové koule”, což nám umožňuje, mimo jiné, také sledovat jejich sociální síť. Technika “sněhové koule” však skýtá nebezpečí v podobě sledování pouze omezeného okruhu lidí, což by mohlo mít negativní odraz na výsledcích výzkumu. Abych tuto skutečnost alespoň do určité míry eliminoval, bylo zvoleno vícero výchozích bodů, resp. informátorů, od kterých jsem získal kontakty na další vhodné respondenty pro výzkum. Výchozí informátoři byli vybráni s ohledem na jejich uplatnění na českém trhu práce (zohledněna data MPSV ČR). Přihlédnuto bylo, aby v souboru informátorů byli zastoupeni muži i ženy. Soubor informátorů tvoří dvacet osob ve věku od čtyřiaadvaceti do osmapadesáti let, z toho sedm mužů a třináct žen. Devatenáct z nich je vysokoškolsky vzdělaných, jeden

¹ Problematika přesného určení velikosti maďarské minority spočívá právě v oné historické epoše, kdy došlo k rozdělení tehdejších Uher, a skupiny Maďarů se ocitly na území jiných států. Pokud porovnáваме data od cizinecké policie ČR, dostane se nám pouze počtu jedinců dle maďarského státního občanství, avšak již nezachytíme ty nově příchozí (Maďary), kteří se sice také hlásí k maďarské národnosti, nicméně nejsou držiteli maďarského státního občanství (vesměs se jedná o příslušníky slovenské, ukrajinské či rumunské). Pokud bychom vzali, z jiného pohledu, příslušníky maďarské národnosti (dle Sčítání lidu, ČSÚ), nedobereme se opětovně konečného počtu, neboť nebudeme moci přesně určit, kolik jedinců, hlásících se k této národnosti, pochází z Maďarska, kolik ze Slovenska, Ukrajiny či Rumunska. I tak to však není ke škodě této práce, neboť se zaměřujeme především na migrační skupinu z Maďarska po roce 1992, jejíž velikost můžeme sestavit pomocí dat od cizinecké policie, a to dle maďarského státního občanství. Pokud v kapitole o obecném složení maďarské minority v Čechách hovoříme o celkové velikosti minority (tedy jak Maďarů z Maďarska, tak i těch, kteří přišli ze Slovenska, Ukrajiny či Rumunska) jedná se vždy o hrubší odhad, vycházející z reálných čísel ČSÚ a cizinecké policie ČR.

s úplným středním vzděláním², pracujících vesměs v mezinárodních společnostech či na pozicích, kde využijí znalost maďarského jazyka (oblast vzdělávání, společnosti orientované na Maďarsko či na maďarsky hovořící zákazníky).

Délka terénního výzkumu pak byla s ohledem na velikost vzorku stanovena na dvanáct měsíců, neboť bylo potřeba počítat s nenadálými problémy, především stran uskutečňování rozhovorů – výzkumník pracuje s lidmi, a tudíž musí vzít v potaz možnost, že průběh terénního výzkumu může nabrat špatný směr. Terénní výzkum probíhal v období od ledna 2010 do ledna 2011, kdy bylo všech dvacet informátorů postupně navštíveno a byly s nimi provedeny opakované rozhovory na nahrávací zařízení. Rozhovory byly prováděny vždy na přání informátorů, buď v jejich vlastním domě, nebo v restauracích, které sami zvolili. Rozhovory probíhaly jednak v anglickém jazyce, dále pak v českém či maďarském (za pomoci tlumočnicka), vždy v souladu s přáním informátora, z čehož je možné také usuzovat, do jaké míry se adaptují na české prostředí.³

Transkripce byla prováděna doslovně, abychom zachytili veškeré informace od respondenta. Vzhledem k tomu, že drtivá většina Maďarů pocházejících z Maďarska nehovoří česky, nýbrž anglicky a maďarsky⁴, byl při transkripci výsledný přepis převeden do českého jazyka. Tudíž i stylisticky opraven a očištěn od dialektu, neboť nám jde o obsahově-tematickou rovinu (Hendl 2008: 208).

Při analýze jsem využil tzv. analytickou indukci (Hendl 2008: 236-238). Při tomto postupu jsem po první analýze začal vytvářet předběžné hypotézy, které jsem na základě dalších dat upravoval tak, aby odpovídaly všem případům analyzovaného rozhovoru. Tím tak můžeme výslednou teorii modifikovat, aby vyhovovala co nejvíce možným případům ve zkoumaném vzorku.

Pozice výzkumníka a informátora v sobě obsahovaly nejen vztah výzkumníka a poskytovatele informací, nýbrž i vztah příslušníka majority a příslušníka minority, který se přistěhoval do cílové země v průběhu posledních dvaceti let, a který prochází procesem adaptace na kulturní prostředí české společnosti. Tyto pozice byly vždy přítomné, ovšem komunikaci nenarušovaly. Z pozice informátorů byly rozhovory vnímány především jako zájem o Maďary v České republice a speciálně o poslední

² Toto rozložení silně koreluje se skutečným stavem migračního proudu z Maďarska, pro který je typická vysoká vzdělanost.

³ Někteří z nich důsledně trvali na provedení rozhovoru v českém jazyce; především ti z nich, kteří plánují dlouhodobější pobyt v ČR, a kteří si již znalost českého jazyka osvojili na vyšší úrovni.

⁴ Autor se již delší dobu pohybuje v dané komunitě, kde provedl několik výzkumů (např. Holas 2010a, 2010b).

imigrační vlnu z Maďarska. Ovšem toto hodnocení rozhovoru neovlivnilo informátory natolik, že by své informace stylizovali s cílem zalíbit se a vyjít vstříc názorům výzkumníka. To dokládají nezastřené kritické výroky na stranu Čechů.

II.4. Etika a validita výzkumu

Pro náš – ryze kvalitativní výzkum – je důležitá validita výzkumu. Zde vycházíme především z Lincolnové a Guby, kteří považují za základní pilíře validity kvalitativního výzkumu jeho důvěryhodnost, přenositelnost, hodnověrnost a potvrditelnost (Lincolnová a Guba in Hendl 2008: 340).

Důvěryhodnost našeho výzkumu vychází především z doby trvání, která byla nastavena na dobu jednoho roku⁵ a v období tohoto roku (2010) také provedena. Je podložena konzultacemi s dalšími odborníky v rámci univerzity i mimo ní, v rámci spřízněných fakult, ale také na poli mezinárodních konferencí, kde byly dílčí výsledky výzkumu již prezentovány. V neposlední řadě ji zajišťuje i konfrontace prozatímne formulovaných dílčích závěrů z výzkumů se členy minority skrze přednášky v rámci jejich vlastních setkávání⁶.

V rámci bakalářské práce se mi také jeví jako zásadní poskytnout taková data a popsat metodiku výzkumu takovým způsobem, aby bylo možné pro kohokoliv z oblasti odborných pracovníků využít výsledky tohoto výzkumu pro další zkoumání.

Velice důležitá je také objektivita samotné výzkumné práce. Tedy, aby nerefletovala subjektivní pohled samotného výzkumníka, nýbrž byla objektivním pojednáním o daném problému. I proto bakalářská práce obsahuje podrobný popis výzkumných postupů, strategií výběru sledovaného vzorku, zpracování dat a jejich následné analýzy. Na základě toho pak kdokoli jiný – stojící mimo výzkum – může posoudit, do jaké míry byl celý výzkum adekvátně proveden. Samozřejmě v této souvislosti vzpomeňme dnes již klasickou práci od C. Geertze a jeho myšlenku interpretace x-tého řádu (Geertz 2000: 25-27). Pokud hovoříme o „objektivitě“ vědecké práce, samozřejmě nemáme na mysli, že by se jednalo o práci zcela objektivní, zachycující skutečnost do nejmenšího detailu. Spíše se nám jedná o to, abychom si

⁵ V případě této studie. Avšak vzhledem ke skutečnosti, že autor má dlouhodobé kontakty v rámci minority, je tato důvěryhodnost výzkumu ještě vyšší.

⁶ Na vlastní žádost členů minority jsou jednotlivé výstupy propůjčovány k přečtení či se uskutečnila případná přednáška při jejich vlastním setkání.

v souvislosti s Geertzovým poučením, že práce antropologa je v podstatě podávat vysvětlení, tedy interpretovat to, co nám je sdělováno, vysvětlováno tak, jak to onen informátor nahlíží (Geertz 2000: 26-27). Antropologova práce je nutně z této podstaty subjektivní a my bychom se měli skrze výše uvedené možnosti co nejvíce snažit toto riziko eliminovat a snažit se o co nejvíce možný „objektivní pohled“.

Etická stránka výzkumu – stejně jako všech výzkumů nejen ve společenskovědné oblasti – je zcela neopominutelná. Snad žádný výzkum se neobejde bez toho, aby nebyla všechna možná rizika spojená s etikou zvážena.

Především v případě získávání dat jsem si kladl za cíl dobrovolnost vstupu do výzkumu, tj. rozhovory od všech účastníků byly získávány pouze a jen tehdy, pokud sami k tomu svolili (Hofreiter 2004: 177). Každý respondent byl před samotným začátkem rozhovoru seznámen s výzkumem, jeho cílem a nakládáním se získanými daty, a byl požádán, aby na připravený diktafon, dříve, než začal samotný rozhovor, vyjádřil svůj souhlas s nahráváním rozhovoru a provedením výzkumu. Bez takového souhlasu se rozhovor ani pozorování neuskutečnilo.

Mezi členy minority v Praze (nejen) již v počátku výzkumu vstoupilo v obecnou známost, že se již delší dobu pohybují v rámci této minority a provádím zde některé studie. Na celý výzkum členové minority reagovali pozitivně a vstřícně mě zařazovali do svých vlastních aktivit.

Se získáváním dat úzce souvisí proces anonymizace informátorů. Již od počátku sběru dat byla veškerá jména, adresy, kontakty ad. striktně anonymizována. Pro lepší orientaci výzkumníka při analýze, ale také čtenáře ve výsledné práci, jsou veškerá jména respondentů nahrazena smyšlenými iniciály uvedenými v poznámkovém aparátu.

III. HISTORICKÉ ASPEKTY FORMOVÁNÍ MAĎARSKÉ MINORITY V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU⁷

III.1. Rozpad Rakouska-Uherska

Ve spektru cizineckých a národnostních minorit v České republice představují Maďaři specifickou minoritu. Tvoří ji různé maďarské skupiny, které však zde vytváří v konečném výsledku jednotnou komunitu lidí s vyhraněným národním sebeuvědoměním. Abychom tuto vnitřní diferenciaci maďarské minority mohli lépe pochopit, je třeba se podívat na historický vývoj nejen Československa, ale také Maďarska, který je pro vlastní diferenciaci minority zcela zásadní.

Prvopočátek diverzity maďarské minority na našem území, resp. maďarského obyvatelstva vůbec, je třeba hledat v době po ukončení první světové války, která byla pro následný vývoj tohoto obyvatelstva zcela klíčová. První světová válka vypukla v roce 1914 jako odezva na neutuchající konflikt mezi koloniálními mocnostmi, přičemž atentát na následníka rakousko-uherského trůnu, Františka Ferdinanda d'Este byl poslední pověstnou roznětkou k do té doby doutnajícím konfliktu. Maďarsko, resp. tehdejší Uherské království přirozeně vstoupilo do války jakožto člen rakousko-uherské monarchie. Tzv. Ústřední mocnosti, tedy Rakousko-Uhersko a Německo stály z počátku války proti Velké Británii, Rusku a Francii, posléze i proti USA a dalším zemím zapojivší se do války. Po čtyřech letech, v roce 1918, byly nakonec Ústřední mocnosti poraženy. Samotná válka pak byla završena Pařížskou mírovou konferencí o rok později, která znamenala pro Rakousko-Uhersko nejen rozpad, ale též nové uspořádání hranic (Kontler 2001).

Jedním z následků prohrané války a následných poválečných opatření byla Trianonská smlouva, podepsaná 4. června 1920, v areálu Versailles, v paláci Grand Trianon. V souladu s vytvořenou smlouvou byly vymezeny nové hranice vzniklého maďarského státu, a to po rozpadu Rakouska-Uherska. Nově vzniklé Maďarsko, resp. tehdejší Uhry pozbyly značnou část svých etnických území, která byla přiřazena k Rumunsku, Československu, Rakousku a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (s tím,

⁷ Tuto problematiku jsem zpracoval již v článku publikovaném v Lidé města (Holas 2010b: 609-622). Zde uvedený text této kapitoly je jeho rozšířenou verzí.

že největší část získalo Československo – dnešní jižní a východní Slovensko a Rumunsko – Transylvánie, oblast známá také jako Sedmihradsko). Najednou se tak velká část maďarského obyvatelstva ocitla na území jiných států a dostala se do postavení minority. A toto rozdělení obyvatelstva někdejších Uher mělo zásadní vliv i na budoucí migrační procesy.

Pařížská mírová konference, zahájená 18. ledna 1919 v Paříži, přinesla do evropského prostoru razantní změny. Nás bude zajímat především dopad této konference na Rakousko-Uhersko, resp. na Uhersko. *“Rakousko-uherská monarchie byla etnicky velmi pestrá a snad i díky tomu ji mnozí historici přičítají důvod rozpadu“* (Romsics 2010: 123). Území tehdejšího Rakouska-Uherska čítalo něco přes 676 600 km², přičemž počet obyvatel dosahoval 51 300 000. Z hlediska etnicity a jazykové výbavy se obyvatelstvo dělilo na dvanáct základních skupin při absenci jedné dominantní skupiny. Ze všech nejvíce dosahovali Němci (12 milionů obyvatel), dále Maďaři (10 mil.), Češi, Poláci, Ukrajinci, Rumuni, Srbové a též i Slováci, Slovinci a Italové; celou říši pak tvořily dva velké státy na základě rakousko-uherského vyrovnání z roku 1867 (Rakouské císařství a Uherské království), (Romsics 2010: 124).

Po prohrané válce bylo Rakousko-Uhersko v krizi, kterou navíc umocnily separační tendence jednotlivých států, do této doby v područí monarchie, které se začaly dožadovat práva na emancipaci (Irmanová 2010: 42). Na konferenci každý ze sousedících států, resp. z nově vznikajících národních států, vznesl vlastní požadavky na ustanovení hranic nových území. Při ustavování jednotlivých hranic hrály roli především zeměpisné, hospodářské a strategické faktory, naopak etnické byly odsunuty do pozadí. Pro nás je z hlediska následných migrací důležité ustanovení hranice mezi Československem a Maďarskem. Důležitou roli hrálo již tehdejší pestré zastoupení minorit na území nově vznikající republiky: *„jelikož je v republice již toliko cizího obyvatelstva, je třeba brát ohled, aby na území republiky se ocitlo co nejméně maďarského obyvatelstva, avšak s přihlédnutím k dopravnímu spojení a hospodářských potřeb obyvatelstva ... Československo si tak mělo ponechat Bratislavu, ale hranice se dále vedla po malém Dunaji a Ipélú a dále co nejtěsněji při etnické hranici ... Podkarpatská Rus byla automaticky připojena také k republice“* (Irmanová 2010: 45-59).

V oblasti nynějšího jižního a východního Slovenska i tak zůstalo velké množství příslušníků maďarské národnosti, které mělo sehrát v budoucím vývoji republiky

zásadní roli při otázce řešení minoritních problémů, především právě ve slovenské části republiky.

III.2. Migrační procesy v rámci Československé republiky a mimo ni

Migraci maďarského obyvatelstva do českých zemí musíme sledovat v několika obdobích. Jednalo se o různorodé migrační proudy, které se od sebe značně lišily svým charakterem. V období mezi dvěma světovými válkami (1919-1938) můžeme zachytit migrace především z jižní a východní oblasti Slovenska (z oblasti, která byla připojena na základě Trianonské dohody k Československu). Jednalo se o vnitřní pracovní migrace v rámci Československa. Z Maďarska přišlo do českých zemí poměrně malé množství imigrantů, opět především za prací.

Další významná migrace se odehrála po skončení druhé světové války. V tomto období vešly v platnost Benešovy dekrety, v jejichž důsledku pozbyli občanství nejen příslušníci národnosti německé, nýbrž také lidé národnosti maďarské (Melušová 1998). Z tehdejších oblastí jižního Slovenska mělo být do Maďarska, na základě vzájemné výměny, přesunuto obyvatelstvo maďarské, a to za obyvatelstvo slovenské. Většina obyvatelstva však k této výměně dobrovolně nepřistoupila, a tak zbylí obyvatelé měli být na základě vydaného rozhodnutí tehdejší československé vlády z roku 1945 přesunuti do pohraničních oblastí Čech, které museli opustit lidé německé národnosti. Došlo tak k nucenému přesunu maďarského obyvatelstva do českých zemí a následném rozptýlu do vysídlených oblastí v pohraničí. Cílem tohoto přesunu bylo především snížit koncentraci Maďarů v oblastech jižního a východního Slovenska a znovu obydlet území, které bylo po odsunu Němců nedostatečně osídlené a trpělo malým počtem pracovních sil. Od roku 1945, kdy vešel v platnost výše zmíněný zákon, až do roku 1949, bylo postupně do českých zemí přesunuto celkem 44 129 příslušníků maďarské národnosti (Nosková 2005: 108).

Prvotní přesuny po druhé světové válce byly odezvou na vydané Benešovy dekrety. Na základě dekretu č. 27/1945 Sb. vydaného 19. července 1945, který zřizoval tzv. Osídlovací úřad, v jehož kompetenci byly přesuny neslovanského obyvatelstva (Gabzdilová-Olejníková et al. 2005: 21). Než však došlo na samotné přesuny v rámci

tehdejšího Československa, mělo dojít k vzájemné výměně⁸ maďarského obyvatelstva z Československa (směrem do Maďarska) a opačně, tedy slovenského obyvatelstva z Maďarska (směrem do Československa), a to v rovnoměrném počtu na obou stranách; přitom počty dosahovaly na každé straně až ke sto tisícům obyvatelstva dané národnosti (Gabzdilová-Olejníková et al. 2005: 21-22). Dohodnutá výměna obyvatelstva došla svého naplnění v roce 1947 a v roce následujícím. V konečném důsledku se tak přesunulo něco na padesát tisíc maďarského obyvatelstva „zpět“ do Maďarska (Gabzdilová-Olejníková et al. 2005: 24). V souvislosti s Benešovými dekrety také vzpomeňme dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. vydaného 25. října 1945, na jehož základě bylo možno příslušníkům neslovanských národností (tj. především příslušníkům německé a maďarské národnosti) zabavit majetek a zařadit jej pod státní správu, a to vždy v souladu s příslušností k politické straně či používanému jazyku v rodinném kontaktu⁹ (Gabzdilová-Olejníková et al. 2005: 25-26).

Před samotnou vzájemnou výměnou obyvatelstva mezi Československem a Maďarskem však vyvstala další otázka – v důsledku reciproční výměny maďarského obyvatelstva za slovenské měly být sice sníženy počty maďarského obyvatelstva v oblasti jižního Slovenska, nicméně i tak by zde zůstala početná maďarská minorita. Ba co víc, v oblasti tehdejších Sudet byla silně pocíťována absence pracovních sil, a to následkem vysídlení Němců do Německa, kteří odešli v reakci na sílící nenávistné postoje českých obyvatel po druhé světové válce.

V této době se tak objevila myšlenka o přesunu maďarských obyvatel do Sudet s cílem doplnit chybějící pracovní síly tamějších obyvatel. Osidlovacímu úřadu pro Slovensko bylo uděleno povolení a mohlo dojít k prvnímu přesunu třiceti až čtyřiceti tisíc maďarských rolníků do českých zemí, přičemž nikdo neuvažoval nad tím, že by se kdy vrátili zpět (Bobák 1996: 124-125). K tomuto přesunu došlo ještě v roce 1945; samotný přesun však zvedl značnou nevoli ze strany maďarského státu a rozvířil sociální konflikty v oblasti jižního Slovenska – odsuny byly nakonec ke konci roku zastaveny (bylo přesunuto víceméně na deset tisíc obyvatel) a až v roce následujícím pokračoval nábor ryze dobrovolný (Bobák 1996: 126-128).

Dobrovolné náборы trvaly po celý rok, a v roce tomtéž, 1946, byly ukončeny. Tím končí první etapa odsunů maďarského obyvatelstva, která byla ve znamení

⁸ Výměna měla probíhat na základě Dohody o výměně obyvatelstva mezi Československem a Maďarskem z 27. února 1946 (Gabzdilová-Olejníková et al. 2005: 21)

⁹ Tyto dva aspekty byly pokládány za rozhodující skutečnost při posuzování o zabavení majetku; výjimku představovali ti jednotlivci, kteří se účastnili odboje (Gabzdilová-Olejníková et al. 2005: 25-26).

dobrovolnosti. Od roku následujícího se přikročilo k přesunům nedobrovolným. V této otázce bylo využito dekretu prezidenta republiky č. 88/1945 Sb. Do roku 1948 tak československá vláda přesunula na čtyřiačtyřicet tisíc osob maďarské národnosti do oblasti českých zemí na nucené práce, přičemž v tomtéž roce (1948) bylo v souladu s nařízením vlády Československa zabaven veškerý majetek osob maďarské národnosti, kteří byli odsunuti do Čech a kterým bylo uděleno státní občanství a finanční kompenzace za pozbylý majetek (Bobák 1996: 129-137).

Po roce 1948 se mohli tito lidé vrátit, což však opětovně rozdmýchávalo sociální problémy v oblasti jižního Slovenska, umocněné zásahy maďarské vlády, která na Prahu apelovala, aby ustala s konfiskacemi majetku a podporovala jednotlivce v návratu do jejich domovských oblastí. Organizaci maďarských navrátilců a jejich následné opětovné usazení měla v kompetenci komise, která byla pro tyto účely zřízena. I tak se ale někteří rozhodli v českých zemích zůstat natrvalo (Bobák 1996: 139-141). Tito lidé se často ani neměli kam vrátit, neboť jim byl jejich původní majetek zkonfiskován státem a také si většina z nich již založila rodinu a usadila se. Tato akce organizování navrátilců při jejich opětovném usazení na jižním Slovensku nesla název *akce Juh* (Bobák 1996: 142).

Během druhé poloviny dvacátého století následují přirozené migrace maďarského obyvatelstva z oblastí Slovenska a z Maďarska. Ze Slovenska šlo o vnitřní migraci v rámci československého státu, která byla jednak motivována pracovním uplatněním, studijními možnostmi a volbou či rodinným vazbami. Migrace však neznamenaly početnější příliv maďarského obyvatelstva. Migrace maďarského obyvatelstva do českých zemí v této době nicméně nebyla nijak podrobněji doposud sledována, snad jen během periodicky konaných celostátních sčítání.

Za současnou migraci pak můžeme považovat migrace po rozdělení československého státu (od r. 1993) až do dnešní doby. Tyto migrace jsou většinou pracovního rázu. V roce 2001 bylo dle sčítání lidu v České republice 14 737 osob, které se hlásily k maďarské národnosti (Nosková 2005: 99).¹⁰

¹⁰ Na druhou stranu Maďaři v ČR odhadují svůj počet až na dvacet tisíc. Tato skutečnost vychází nejspíše z toho, že mnoho z naturalizovaných Maďarů přijalo za svoji národnost českou a již se k maďarské národnosti nehlásí.

IV. MAĎARSKÁ MINORITA V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1992

Maďarská minorita je v ČR (a nejen zde) minoritou značně diverzifikovanou. Jak jsme již na počátku říkali, počátky tohoto rozdělení je třeba hledat v první čtvrtině dvacátého století, v letech, kdy se po prvé světové válce konstituovala nová mapa střední Evropy. Právě tato doba byla determinující pro současný charakter a vnitřní strukturu maďarské minority v ČR.

Pro všechny migrační proudy maďarského obyvatelstva do českých zemí je příznačné, že dominantní část přichází především ze slovenských oblastí, poměrně menší pak ze samotného Maďarska či Podkarpatské Rusi a Rumunska, kde žije také maďarská minorita. Tato skutečnost byla v případě přirozených migrací způsobena tím, že české země a Slovensko utvářely po značnou část dvacátého století jednotný stát, a tak příchod slovenských Maďarů do českých zemí nebyl nijak obtížný a měl charakter vnitřních migrací. Vnitřní migrací byly i nucené přesuny maďarského obyvatelstva do českých zemí v letech 1946 a 1947. Dalším faktorem ovlivňujícím podstatný početní rozdíl mezi Maďary ze Slovenska a Maďarska je ten, že Maďaři žijící na Slovensku již většinou ovládají i slovenský jazyk, což pro ně skýtá jednoznačnou výhodu při etablování se v českých zemích. Mají výhodu i kulturní, neboť vyrůstají v těsné blízkosti slovenské kultury, české kultuře nikoli nesrozumitelné. Tyto výhody Maďaři přicházející z Maďarska v naprosté většině nemají (Holas 2010b).

Drtivou většinu maďarské minority v ČR tvoří tedy Maďaři původem ze Slovenska. Žijí v ČR již v druhé či třetí generaci a přicházejí i v současnosti. Příslušníci této migrační skupiny se ve velké míře podílejí na chodu národnostních spolků a na kulturních aktivitách minority. Naopak příslušníci migrační skupiny z Maďarska se na těchto formálních spolcích téměř nepodílejí, spíše upřednostňují neformální skupiny založené na přátelských a zájmových vazbách. Tento jev může být způsoben několika důvody. Jako nejpravděpodobnější se jeví potřeba slovenských Maďarů udržovat národní vědomí, které se může důsledkem trvalého pobytu v jinaké kultuře postupně oslabovat. Krajanské spolky tak jsou zakládány apriorně s cílem udržení národního vědomí nejen u dlouhodobě žijících, ale také u jejich dětí, narozených mnohdy již v ČR, či z maďarského kulturního prostředí na Slovensku brzce odejitých (Holas 2010b).

Pokud se podíváme na migrační skupinu Maďarů ze samotného Maďarska po roce 1992, zjistíme, že dle posledních informací Českého statistického úřadu bylo k 7. 7. 2011 na území ČR přítomno 781 jedinců s maďarským státním občanstvím.¹¹ Pro tuto skupinu je příznačné, že se jedná o pracovní migraci, většinou o pracovníky mezinárodních firem, škol a kulturních zařízení maďarské minority či o jedince, kteří sem přišli za svými partnery. Na území České republiky se zpravidla neplánují usadit natrvalo, nýbrž chápou ČR spíše jako dočasné místo pobytu, které pro ně v současné ekonomické situaci skýtá lepší pracovní příležitosti než samotné Maďarsko.¹² Krátkodobosti jejich pobytu nasvědčuje i skutečnost, že v drtivé většině nevyvíjejí ani snahu o osvojení si českého jazyka a drží se stranou majority.

V následující části se zaměříme na důvody příchodu těchto imigrantů, jejich etablování se na území České republiky, hledání zaměstnání či budování sítí u migračního proudu z Maďarska, abychom si tak podrobně ukázali jejich specifika.

¹¹ Viz. [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A2002F0B0A/\\$File/c01t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A2002F0B0A/$File/c01t01.pdf) (7.7.2011)

¹² Z uvedených 781 občanů Maďarska mělo trvalý pobyt pouze 396 osob (248 mužů a 148 žen). Srov. pozn. 11.

V. MIGRAČNÍ SKUPINA Z MAĎARSKA PŘIŠLÁ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY PO ROCE 1992

Maďaři přicházející z území maďarského státu na území České republiky, představují ve spektru celé minority migrační skupinu *sui generis*, transparentně odlišnou od ostatních maďarských skupin, společně utvářejících celistvou maďarskou minoritu. Hovoříme zde o migračním proudu z Maďarska od roku 1993 až po současnost, kdy na naše území tato minorita postupně, v různé míře, proniká. Při jejím popisu je důležité vzít v potaz jednak její výchozí pozici, tedy podrobněji se podívat na to, z jakého sociálního prostředí jedinci pocházejí, jaké mají vzdělání a následně kde před svým odchodem ze země pracovali. Postupně se tak dostaneme k vlastnímu opuštění země a přechodu do země cílové (tj. zpravidla do ČR¹³), s poukazem na problémy, které tento přechod doprovázely. Kapitulu pak uzavřeme otázkami spojenými s hledáním si zaměstnání, budováním sociálních sítí a celkovým etablováním se v České republice. Zaměříme se i na vyhlídky do budoucna, tedy na reflexi jejich vlastních plánů a přání.

V.1. Výchozí pozice

V.1.1. Rodina, vzdělání, zaměstnání v Maďarsku

Na území České republiky v současné době proniká z Maďarska nepatrné procento tamní populace. Migraci nejčastěji podstupují lidé v rozmezí dvaceti až padesáti let (tedy lidé v produktivním věku), kteří si Českou republiku za cílovou zemi vybrali z rozličných důvodů. Přicházejí jak jednotlivci, tak i celé rodiny v návaznosti na získání pracovní pozice v ČR.

Abychom pochopili, jaké byly příčinné důvody k odchodu z rodné země, proč se k tomuto kroku odhodlali a jaký měl pro ně tento odchod důsledky, je třeba se nejprve podívat na vlastní výchozí pozici a pokusit se najít určitá specifika, která jsou typická

¹³ U některých jedinců je typické, že po opuštění země bydleli a pracovali v mnoha zemích napříč Evropou (viz. níže).

pro migrační proud z Maďarska; zda skutečně ona výchozí pozice nějakým způsobem ovlivňuje – a pokud ano, tak do jaké míry – odchod ze země a začátek nového života v zemi nové.

Informátoři byli vyzváni, aby sami reflektovali vlastní život v Maďarsku, aby popsali vlastní rodinné zázemí, jejich vzdělání a následné hledání zaměstnání. Podívejme se na tyto aspekty podrobněji.

Z výpovědí informátorů je zřejmé, že většina dotázaných jednotlivců pochází ze střední vrstvy společnosti,¹⁴ přičemž z hlediska finančního zajištění se tyto lidé zpravidla hodnotí jako „středně zajištění“.

„Já bych řekla, že střední třída ... zajištěný jsme byli přiměřeně, občas to bylo dobrý, občas špatný ...“¹⁵

„Řekla bych, že tak střední třída ... my jsme byli docela dobře zabezpečení, neměli jsme problém, měli jsme auto, dům ...“¹⁶

Četněji v souboru informátorů jsou také zastoupeni lidé z vyšší střední třídy a lidé mírně přesahující do třídy vyšší. Svě postavení deklarují (určují, vymezují) vždy v závislosti na postavení vlastní výchozí rodiny. Od ní především odvozují své postavení ve společnosti.

„No já si myslím, že to byla asi vyšší střední třída ... s financemi to bylo někde výše ... nikdy jsem s penězi neměla problém ... při studiu už jsem normálně pracovala a chodila na večerní školu.“¹⁷

„... asi do vyšší střední třídy ... moje rodina je vzdělaná, všichni mají vysokoškolské tituly ... dostatečně jsme byli zajištěni.“¹⁸

¹⁴ Tak jak hodnotí sami sebe, resp. svoji rodinu v době, než opustili zemi. Informátoři byli dotazováni, jak by charakterizovali své postavení ve společnosti, tedy do jaké společenské třídy by se zařadili („nižší třída“, „nižší střední třída“, „střední třída“, „vyšší střední třída“, „vyšší třída“) a následně, jak by ohodnotili vlastní, potažmo rodinné (vždy v závislosti na tom, zda ještě žili s vlastní rodinou, nebo byli již samostatně výdělečně činní) finanční zajištění (opět vybírali z možností: „nedostatečně zajištění“, „středně“, „dostatečně“, „peníze nikdy nepředstavovaly pro nás problém“; možnosti byly voleny proto, aby byly jednotlivé výroky srovnatelné).

¹⁵ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

¹⁶ Výrok informátora R.B., žena, 36 let.

¹⁷ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

¹⁸ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

Pouze někteří poukazují v souvislosti se zaujatým sociálním statusem na vlastní úspěchy a snahu být nezávislí na rodinných financích.

„... určitě minimálně střední třída ... já jsem od dvacetidvou let pracovala jako novinářka, vydělala jsem si dost peněz ... zase bych ale neřekla, že jsem patřila do vyšší třídy, když nebydlíte s rodinou, nejde to ...“¹⁹

Z hlediska vzdělání se jedná v drtivé většině²⁰ o vysokoškolsky vzdělané jedince, zpravidla v oboru ekonomie či marketingu. Mnozí z nich také vystudovali filosofii ve spojení s bohemistikou (to je také jeden z faktorů, který ovlivnil jejich odchod do ČR, viz. níže, kap. „*Motivace k odchodu*“). Mezi dalšími jednotlivci se objevuje poněkud širší spektrum odbornosti; vesměs se jedná o technické obory, především strojírenství a chemie, dále pak právo, psychologie a architektura.

„Chodila jsem na univerzitu v Budapešti ... studovala jsem ekonomii.“²¹

„Studovala jsem ekonomii, jak na střední, tak i vysoký ... a ten hlavní obor byl marketing.“²²

„... před dvěma lety jsem dokončila studium v obchodní ekonomii, to byla ekonomická univerzita.“²³

„... já jsem vystudovala anglistiku a bohemistiku ... chtěla jsem se pak zdokonalit v češtině, tak proto jsem šla do Prahy ... tak dobře bych se nikdy v Maďarsku nenaučila.“²⁴

„... studoval jsem v Budapešti na technické univerzitě, technické inženýrství a už během studií jsem začal pro společnost XX pracovat.“²⁵

¹⁹ Výrok informátora G.D., žena, 33 let.

²⁰ V tomto případě dokonce 19 informátorů z 20.

²¹ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

²² Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

²³ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

²⁴ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

²⁵ Výrok informátora P.I., muž, 36 let.

Pokud tedy uvážíme výše řečené, vyplývá nám zjištění, že se jedná zpravidla o jedince, kteří pocházejí z rodin dostatečně zajištěných na to, aby svým potomkům poskytly vysokoškolské vzdělání, a tudíž dobrý start do života. S tím souvisí také oblast zaměstnání v zemi původu, tedy volba oborů a firem, ve kterých tito lidé pracovali. Jak uvidíme, mnozí z nich již tehdy volili mezinárodní společnosti s vidinou zlepšení si jazykových kompetencí, možnosti odejít do zahraničí a především z důvodu lepšího výdělku než v „běžných“ společnostech, které nemají mezinárodní rozsah.

Z hlediska pracovního uplatnění po ukončení studií v zemi původu můžeme náš soubor informátorů rozdělit do třech hlavních skupin. Jednak na ty, kteří ihned po studiích volili odchod ze země, dále pak na pracovníky mezinárodních společností a v neposlední řadě na pestrou skupinu jedinců, pracujících v nejrůznějších státních institucích či v soukromých společnostech.

„... během studia na univerzitě jsem byla semestr v Anglii, protože jsem se potřebovala zlepšit v angličtině ... poté jsem se vrátila a složila diplom ... následně na to jsem se pak odstěhovala do Čech.“²⁶

„Odešla jsem už deset měsíců před ukončením vysoké školy, pak jsem se vrátila, dokončila diplom a zase jsem šla do Prahy.“²⁷

„... já dokončila univerzitu v červnu a od srpna jsem začala pracovat ... (T: v ČR?²⁸) ... ano, hned jsem šla sem.“²⁹

Někteří tedy zvolili možnost odejít ihned po ukončení vysokoškolského studia, dokonce je možné zachytit i ty, kteří odešli již před dokončením a posléze se vrátili studia dokončit a opět šli zpět. V tomto případě se jedná o mladé lidi, kteří dokončili vysokoškolská studia v posledních letech (vidíme, že jejich věk se pohybuje v rozmezí 25-30 let), a tudíž se jich přímo dotkla finanční krize, v Maďarsku velmi zřetelná. Tato volba pak pro ně byla logickým krokem za lepším uplatněním na pracovním trhu a lepší mzdou v zahraničí (viz. kapitola „Motivace k odchodu ze ZP“).

²⁶ Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

²⁷ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

²⁸ „T“ = tazatel; otázka výzkumníka.

²⁹ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

Výrazné zastoupení představují také lidé pracující u mezinárodních společností.

„Pracovala jsem jako vedoucí manažer ... byla to americká společnost ... a pak jsem přešla do další společnosti, té XX, kdy jsem právě díky ní přešla pracovat do České republiky.“³⁰

„Už během studií jsem začal pracovat pro XX, pracoval jsem tam celých patnáct let ... a tenhle únor jsem dostal práci tady v Praze, taky v té XX.“³¹

„Začala jsem po studiích pracovat pro jednu mezinárodní společnost prodávající alkohol ... tam jsem potkala svého manžela ...“³²

„Dokončila jsem školu v roce 2006 a pracovala jsem pro mezinárodní společnost, která staví domy ... to byla poslední práce a pak jsem odešla do Prahy.“³³

„... dokončila jsem vysokou školu a pracovala jsem ve třech různých firmách ... byly to mezinárodní společnosti ... měla jsem na starost více zemí ... Maďarsko, Čechy, Slovensko a Polsko ... vždycky jsem v práci mluvila anglicky.“³⁴

Velkou část z nově příchozích do České republiky představují tedy lidé, kteří mají zkušenosti s prací z mezinárodních společností. Ty pro ně představovaly jakýsi prvotní krok za lepším zaměstnáním a mzdou. Jak můžeme vidět na jednotlivých výrocích, mnohdy jim samy tyto společnosti zprostředkovaly přechod do cílové země, a tudíž zůstali jejich zaměstnanci, ač v jiné zemi.

Poslední skupinu informátorů pak reprezentují zaměstnanci různých státních institucí a soukromých společností. Jedná se poměrně o pestrou škálu oborů, např. psychologie, pedagogika, bankovní sektor, technické obory aj.

„... vystudovala jsem klinickou psychologii na univerzitě v Budapešti a pak jsem pracovala v nemocnici s těhotnými ženami.“³⁵

³⁰ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

³¹ Výrok informátora P.I., muž, 36 let.

³² Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

³³ Výrok informátora D.O., žena, 29 let.

³⁴ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

„... když jsem dokončila práva, tak jsem začala pracovat pro ministerstvo spravedlnosti.“³⁶

Tyto základní oblasti možného vzdělání a zaměstnání po ukončení studií nám budou užitečné v následující kapitole, kde se podíváme podrobněji na odchod ze země původu. Uvidíme, do jaké míry motivace k opuštění zemi a hledání nového zaměstnání ve zcela novém prostředí koreluje s výchozí pozicí jedinců v zemi původu. Je třeba se zamyslet, zda a pokud ano, tak do jaké míry, dosažené vzdělání, zastávaná pracovní pozice, rodinné, resp. vlastní finanční zázemí koreluje s důvody k odchodu ze země.

V.1.2. Sociální sítě v zemi původu

Abychom si upřesnili celkový obraz výchozí pozice, podívejme se ještě na sociální sítě v zemi původu. Zaměříme se jednak na strukturu sociálních sítí, které si jedinci v rodné zemi vybudovali. V dalších kapitolách též zohledníme, do jaké míry tyto sítě měly vliv na odchod ze země a do jaké míry přetrvávají do současné doby, tedy do doby, kdy již dotazovaní informátoři v zemi nežijí, do jaké míry je nadále informátoři udržují a v jakých rovinách. Dále také další oblast ve shodě s problematikou sociálních sítí, a to jak tito členové migrační skupiny z Maďarska reflektují současnou situaci v Maďarsku, resp. současnou ekonomickou a společenskou situaci svých přátel.

Informátoři byli nejprve dotazováni, odkud mají své přátele, tzn. z jakých životních etap měli před svým odchodem přátelské kontakty, dále které (z přátel v zemi původu) by označili za své nejlepší přátele.

„Tak jednak z každé etapy svého života mám jednoho nebo dva kamarády ... takový ty dobrý kamarády mám ale hlavně z univerzity.“³⁷

„Většina mých přátel byli ze školy nebo kolegové z práce ... nejvíc jsem měla přátele z univerzity.“³⁸

³⁵ Výrok informátora R.B., žena, 36 let.

³⁶ Výrok informátora G.D., žena, 33 let.

³⁷ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

³⁸ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

„... asi tak ze stejné věkové kategorie jako já ... studovali jako já na univerzitě ... někteří už pracují, ale někteří taky odešli do zahraničí.“³⁹

„Měla jsem mnoho přátel ... ze základní školy ... na střední jsem bydlela na internátu a tam jsem měla taky pár přátel ... nakonec jsem šla studovat na univerzitu a tam jsem si našla také přátele, a to právě ti jsou mi nejlepší kamarádi, ale hodně z nich odešlo z Maďarska.“⁴⁰

V otázce sociálních sítí jsou odpovědi značně totožné; ačkoliv jednotlivé sociální sítě zasahují od základní školy a dětství v rodném městě přes střední školu a univerzitu až po přátele z oblasti pracovní, nejintenzivnější kontakty udržují především s přáteli z univerzity a kolegy ze zaměstnání. To je zřejmé především díky postupnému „oslabování“ starších přátelských kontaktů, neméně pak vzhledem k tomu, že tito lidé si hledají podobně smýšlející přátele, které nacházejí spíše na univerzitě či v zaměstnání.

Zajímavý fenomén je také poukazování na skutečnost, že mnozí z jejich přátel odešli za prací také do zahraničí. Zde můžeme vidět, že si sociální sítě budovali především v okruhu podobně smýšlejících a uvažujících lidí jak jsou oni, zpravidla též z podobného socioekonomického zázemí.

Na to nám navazuje otázka reflexe vlastních přátel z hlediska postavení ve společnosti. Tedy „kdo byli tito nejlepší přátelé?“, „jaké měli postavení ve společnosti?“.

„... byli na tom podobně jako já, taky chodili na univerzitu, velká část z nich, ti byli prostě ze střední vrstvy.“⁴¹

„No já si myslím, že náš dům i místo kde bydlíme je docela speciálním, zvláštní, takové oni nemají, ale jinak to byli lidé jako já“⁴²

„Já si myslím, že oni byli podobní jako já ... studovali jako já, taky filosofii a tak.“⁴³

³⁹ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

⁴⁰ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

⁴¹ Výrok informátora R.B., žena, 36 let.

⁴² Výrok informátora D.O., žena, 29 let.

⁴³ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

Naši informátoři si sociální sítě v Maďarsku budovali v rámci své sociální vrstvy, především tedy v rozmezí střední třídy s mírným přesahem do třídy vyšší, s lidmi, kteří dosáhli téže úrovně vzdělání, vesměs vzdělání vysokoškolského, kteří měli analogické kulturní a společenské zájmy a analogické cíle kariérního postupu i ekonomického úspěchu.

V.1.3. Reflexe socioekonomické situace v Maďarsku

Podívejme se také, jak tito jedinci reflektují současnou situaci v Maďarsku, a to jednak z obecného pohledu; „*jak byste charakterizoval současnou socioekonomickou situaci v Maďarsku?*“, „*jaké jsou zde možnosti zaměstnání, vzdělání?*“, ale také z hlediska reflektované situace jejich přátel, „*jak byste popsala současnou situaci vašich přátel, kteří zůstali v Maďarsku?*“, „*jaké mají možnosti zaměstnání, výdělku, uplatnění na trhu práce?*“. Porovnání dvou výše zmíněných oblastí nám pomůže jednak pochopit, do jaké míry reflektují současnou socioekonomickou situaci Maďarska, jako doplněk také to, proč zemi opustili. Pokud porovnáme obě sledované oblasti, dostane se nám odpovědi na otázku, zda jejich přátelé, potažmo budované sociální sítě, jsou součástí obecně popisovaných charakteristik současné situace v Maďarsku, či zda se jedná o jedince, kteří (předpokládejme, že většina z nich má vysokoškolské vzdělání, tak, jak nám informátoři sdělili) jsou mimo tento hlavní proud a situace se jich nedotkla. V neposlední řadě nám tato reflexe poslouží jako doplňující srovnání v otázce plánů do budoucnosti (viz. níže), kdy budeme moci porovnat, jaké mají záměry co se týče otázky budoucnosti a do jaké míry tyto plány korelují se současnou reflektovanou socioekonomickou situací v Maďarsku.

Začněme s otázkou obecné reflexe socioekonomické situace v Maďarsku. Mezi našimi informátory panuje na tuto otázku výrazná shoda.

„Situace v Maďarsku není dobrá, díky finanční krizi je hlavní problém to, že mají problém se splácením, jsou tam všichni zadlužení a problém je to, že oni si všichni něco nakoupili, nakoupili si auta a domy, a teď to nemohou splácet.“⁴⁴

⁴⁴ Výrok informátora P.I., muž, 36 let.

„V těchto těžkých časech má v Maďarsku každý problém, ale když někdo chce, může získat dobrou práci. Není to jednoduché, člověk pokud chce být úspěšný, musí být něčím výjimečným.“⁴⁵

„No situace je v Maďarsku teď hodně těžká, protože vláda ... tak si vybrala špatnou ekonomickou strategii ... mnoho společností zkrachovalo a lidi ztratili práci. A nyní je v Maďarsku jeden milion lidí bez práce ... to je hodně špatný ... situace těchto lidí se většinou však ještě zhoršuje.“⁴⁶

„... každý má problém, situace není dobrá. Došlo k velkým politickým změnám ... lidé moc neutrácejí, situace se nelepší, všichni tam mají špatnou náladu. Je to tam daleko těžší žít.“⁴⁷

Na jednotlivých výrocích je možné vidět, že členové minority poukazují na špatnou ekonomickou situaci v Maďarsku, zapříčiněnou ekonomickou krizí, kterou připisují především špatným vládním rozhodnutím. Srovnajme nyní reflexi této situace s reflexí socioekonomické situace jejich přátel.

„Vím, že někteří z mých přátel jsou na tom lépe finančně, protože šli studovat na univerzitu a jsou na tom dobře. Jiní ne, protože pořád pracují a jsou na tom tak nějak pořád stejně ... (T: problémy nemají?) ... všichni tam mají problémy.“⁴⁸

„... s ostatními lidmi ve srovnání jsou na tom asi lépe, ale taky to nemají jednoduché ... celá ta situace (ekonomická krize) jim stěžuje život“⁴⁹

„... když oni dokončili univerzitu v Budapešti, sehnali práci a mohli i ušetřit nějaké ty peníze na auto a tak. Ale pokud tam bydlíte mimo Budapešť, situace je dost problematická.“⁵⁰

⁴⁵ Výrok informátora M.T., žena, 28 let

⁴⁶ Výrok informátora B.W., žena, 31 let.

⁴⁷ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

⁴⁸ Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

⁴⁹ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

⁵⁰ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

Jak jsme již na začátku této kapitoly ukázali, v případě migrační skupiny z Maďarska se jedná vesměs o vysokoškolsky vzdělané jedince s dostatečným finančním zajištěním, které jim umožnilo vystudovat, a kteří jsou dobře situovaní ve společnosti (rozumějme tedy víceméně střední třída). Sociální sítě, především ty nejintenzivnější, si hledali v rámci lidí s podobným vzděláním (resp. studujících, ale i pracujících), které hodnotí vesměs za sobě rovné, z hlediska socioekonomického postavení za přibližně totožné. Pokud nyní vezmeme v potaz, že situaci v Maďarsku vidí pro místní lidi obtížnou, ne-li zcela problematickou, a na druhé straně pak situaci vlastních přátel popisují jako spíše lepší, ač též problematickou, potvrzuje nám to naši představu, že své sociální sítě mají vybudované v rámci té části společnosti, pro kterou je charakteristické vysokoškolské vzdělání s lepším uplatněním na trhu práce, a tudíž ne toliko problematickým životem v současné situaci v zemi jako pro ostatní lidi z populace. Ač samotní informátoři dodávají, že s problémy se potýkají všichni, i jejich kamarádi, tyto nesnáze díky svému postavení a vzdělání překonávají snadněji.

V.2. Motivace k odchodu ze země původu

V současné ekonomické krizi představuje Česká republika pro jedince z Maďarska zemi s lepšími pracovními podmínkami a životním standardem.⁵¹ Mnozí z nově příchozích volí Českou republiku jako zemi, kde lze dosáhnout lepšího finančního ohodnocení a mohou zvýšit svůj životní standard v porovnání se zemí výchozí. Na základě polořízených rozhovorů vyplývá, že si někteří tito lidé vybrali Českou republiku především díky tomu, že nebyla toliko postižena finanční krizí a nabízí (ve srovnání s Maďarskem) lepší podmínky pro život a uplatnění pracovních zkušeností.

“Tady (v ČR) jsem v lepší situaci, než kdybych zůstal v Maďarsku ... mám lepší plat, více práce, flexibilnější práci a i lepší podmínky pro práci.”⁵²

⁵¹ Ekonomická krize na počátku 21. století postihla Maďarsko ve větší míře než Českou republiku, která se obešla bez vážnějších ekonomických problémů. V roce 2010 (nejen; citelné byly i roky předcházející) postihly Maďarsko vážné ekonomické problémy, které si vyžádaly vládní reformy doprovázené finančními úsporami. Tato finanční krize měla nepochybně citelný vliv na probíhající migrace a mohla tak být živelným impulsem, který dal do pohybu vyšší počet lidí, než tomu bylo v minulých letech. Tito lidé se v důsledku toho začali poohlížet po lepších podmínkách v okolních státech, ne toliko postižených finanční krizí (vč. ČR), kde by uplatnili své nabyté zkušenosti a zvýšili tím svůj životní standard.

⁵² Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

“V dnešní době má v Maďarsku každý problém ... v Česku je situace ale o něco lepší.”⁵³

“Situace není dobrá (v Maďarsku) ... pro nikoho to není dobré ani pro moji rodinu ... většina lidí má průměrnou práci, kde neberou tolik peněz, nemají na dovolenou ani na cokoliv jiného ... všechno utratí každý měsíc a čekají na další výplatu.”⁵⁴

“Situace v Maďarsku je teď hodně špatná, vláda si vybrala špatnou ekonomickou strategii ... teď je tam jeden milion lidí bez práce, to je hodně špatný ... je to tam celkově horší než tady.”⁵⁵

Jak vidíme z výpovědí několika vybraných informátorů, situace v Maďarsku je v porovnání s Českou republikou z ekonomického hlediska horší. Tato situace tak mohla být u některých lidí impulsem pro to, aby zemi opustili a vydali se hledat lepší podmínky pro život za hranicemi státu.

Samotnou migrační skupinu můžeme z hlediska důvodů k opuštění zemi rozdělit na několik základní skupin. Prvá skupina odešla do České republiky z vlastní vůle s vidinou zlepšení socioekonomické situace a zaměstnání si začala hledat až zde. Druhá skupina si našla práci v České republice ještě během života v Maďarsku a pak až se odhodlali k odchodu. Třetí skupina migrovala z podnětu a v rámci mezinárodních společností, které jim nabídly lepší práci v zahraničí, a tudíž de facto zůstali zaměstnanci jedné a tytéž společnosti. Tato skupina se pak přelévá do skupiny lidí, kteří odešli z Maďarska jako doprovod partnera, který dostal lepší pracovní pozici v zahraničí; tedy celá rodina se rozhodla, že se přestěhuje. Někteří z imigrantů si našli partnera během svých cest v zahraničí či v zemi původu, ale jelikož tento partner byl z České republiky, rozhodli se jej sem následovat. Osobitou skupinu představují lidé, kteří přišli do ČR v rámci záměru maďarských institucí iniciovat kulturní rozvoj maďarské minority v ČR či v rámci meziuniverzitních výměnných programů pro univerzitní pedagogy.

Nejprve se podívejme na tu skupinu lidí, kteří odešli do České republiky **z vlastní vůle a zaměstnání hledali až po příchodu do země.**

⁵³ Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

⁵⁴ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

⁵⁵ Výrok informátora B.W., žena, 31 let.

„... odešel jsem do Irska, kde jsem se učil anglicky a pracoval v jedné společnosti ... pak jsem šel do Austrálie, kde jsem studoval turistický ruch ... a nakonec jsem se usadil v Čechách, kde jsem si otevřel maďarskou restauraci, protože tady jich je hodně málo.“⁵⁶

„Odešla jsem, abych se zdokonalila v českém jazyce ... v češtině neumím tak dobře mluvit a ani bych se tak dobře v Maďarsku nikdy nenaučila ... rozhodla jsem se zde usadit, najít si práci, a tak se zlepšovat sama.“⁵⁷

Někteří zvolili odchod do jiné země jako příležitost k získání nových zkušeností, dovedností či poznání nové kultury a mentality. Tito lidé odchází do zahraničí z velké míry bez předběžného zajištění pracovní pozice, kterou si snaží najít až v cílové destinaci. Jedná se především o jednotlivce, kteří si ať už z důvodu nedostatečného ohodnocení v původním zaměstnání či z touhy poznat jiné prostředí a získat nové zkušenosti, vybrali Českou republiku, kam se rozhodli směřovat svůj další život. Volbu mnohých z nich též ovlivnila předchozí studia na vysoké škole, kde vystudovali bohemistiku, a tudíž volili Českou republiku se zjevným cílem zdokonalení se v českém jazyce. Mnohé z těchto aspektů jsou platné i pro následující okruh jedinců.

Další - druhá skupina lidí si **zaměstnání v cílové zemi již zajistila během života v zemi původu** a teprve až poté přistoupili k přestěhování se.

„Během školy jsem pracovala pro studentskou organizaci, která posílala studenty pracovat do zahraničí ... já jsem pak hledala možnost, že bych po škole šla pracovat taky do zahraničí ... a našla jsem tu nabídku pracovní stáže v Praze ... pak jsem se vrátila, dokončila diplom a zase jsem šla do Prahy.“⁵⁸

„... já jsem chtěla získat více zkušeností, také zažít nějaké dobrodružství a hlavně se naučit jazyk ... tak jsem si řekla, půjdu do jiné země, získám nové zkušenosti ... šla jsem přes tu studentskou organizaci XX, oni hledali někoho pro jednu společnost v Praze.“⁵⁹

⁵⁶ Výrok informátora I.W., muž, 34 let.

⁵⁷ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

⁵⁸ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

⁵⁹ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

„Já jsem tu nabídku našla na internetu ... v podstatě jsem hledala práci na internetu v zahraničí ... našla jsem tři nabídky, jednu v Praze, ve Wroclavi a v Lucemburku ... a z Prahy se mi ozvali.“⁶⁰

Opět tedy vidíme, že tito lidé volí Českou republiku, resp. práci v zahraničí z důvodu zlepšení své současné socioekonomické situace, ale též jako možnost získání nových zkušeností a jazykových kompetencí.

Třetí skupina si zvolila migraci do nové země **v závislosti na nové nabídce v rámci stávající společnosti, pro kterou pracovali.**

“Chtěl jsem mít lepší práci, samozřejmě lepší výplatu, taky se naučit něco nového ... nevím, jestli bych odešel, pokud by mi nenabídli lepší pozici ... ale firma mi nabídla tohle.”⁶¹

“Já jsem společnost XX znala už tehdy, protože jsem pracovala pro společnost, která s ní spolupracovala ... následně jsem přijala místo u nich ... oni mi nabídli, zda bych chtěla jet pracovat do zahraničí, buď do Nizozemí, nebo do ČR.”⁶²

„V té době moje společnost nabízela různé pozice v zahraničí ... já si tohle vybral a bylo rozhodnuto.“⁶³

Někteří přichází do České republiky v rámci mezinárodních společností, které skýtají možnost kariéerního postupu v jiné zemi, zvýšení životních podmínek a v neposlední řadě získání nových zkušeností v jiném pracovním prostředí. Mnohé společnosti v dnešním globalizovaném světě působí v řadě států, čímž tak vytváří podmínky pro přesun svých pracovníků mezi jednotlivými pobočkami v daných oblastech. Společnosti s těmito přesuny počítají, ba dokonce bychom mohli říct, že je i vítají, neboť jim přináší lepší využití lidského potenciálu a zkušeností pracovníků z jiných zemí. Jedná se o fenomén, který dal vzniknout specifickému označení skupiny

⁶⁰ Výrok informátora D.O., žena, 29 let.

⁶¹ Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

⁶² Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

⁶³ Výrok informátora P.I., muž, 36 let.

takovýchto pracovníků, tzv. „expatriátů“⁶⁴, kteří do příslušné země přichází v rámci mezinárodní společnosti na několik let a následně zemi opět opouští. Tyto společnosti si vytvořily specifický systém, který příchozím jedincům pomáhá při etablování se v cílové zemi, vč. nalezení bydlení (viz. Holas 2011b), lékaře, škol a školek pro děti či společenského vyžití pracovníků společnosti. Mezinárodní společnosti tak představují určitou hybnou sílu v současných migračních procesech, kdy v rámci celé společnosti přesunují pracovníky do různých regionů a zajišťují přísun nových zkušeností do svých poboček.

Tyto přesuny se netýkají pouze jedinců, ale často zasáhnou celou rodinu, tak jako uvidíme na následujících výrocích. **Partneři těchto expatriátů** představují vlastní specifickou skupinu, v drtivé většině reprezentovanou ženami a jejich dětmi, které doprovázejí svého manžela na cestě do jiné země.

„... pracovala jsem pro jednu společnost prodávající alkohol ... pak jsem potkala svého budoucího manžela ... jelikož jeho práce vyžadovala hodně cestování po Evropě, tak jsme se přestěhovali ... šli jsme do Litvy ... do Francie ... do Belgie ... po roce jsme se přestěhovali do Prahy ... tady už žijeme šest let ... přišli jsme na dva roky a už zůstali.“⁶⁵

„... můj manžel je Čech ... on žil v Maďarsku ... pracoval u nás v kanceláři, a tak jsme se také poznali ... dostal dobrou nabídku tady (v ČR), tak jsme se rozhodli, že se celá rodina přestěhuje do Čech.“⁶⁶

„... začala jsem pracovat na ministerstvu zahraničí ... chtěla jsem ale zažít víc ... dostala jsem nabídku jít studovat postgraduál a pracovat do Německa ... tam jsem

⁶⁴ Termín „*expatriat*“ je označením pro tu skupinu lidí, kteří převážně opouští svoji rodnou zemi na několik let, aby využili svého potenciálu a pracovních zkušeností v pobočce mezinárodní společnosti, resp. její dceřiné společnosti. Pro tuto skupinu lidí je charakteristické, že svoji zemi neopouští natrvalo, nýbrž na několik let s výhledem na navrácení se zpět. Nejpatrnější je tento fenomén především u jedinců pocházejících z USA, Anglie či Francie, ale jak můžeme vidět, výjimkou nejsou ani jiné země, vč. Maďarska. Cílová země tak nepředstavuje místo, kde by se chtěli usadit, čemuž odpovídá i styl jejich života, toliko charakteristický pro skupinu expatriátů. Je zcela transparentní, že kultura a jazyk cílové země pro ně nepředstavuje atribut, který by si chtěli osvojit, ba spíše naopak – v drtivé většině případů je patrné, že si tito lidé vytváří vlastní sociální sítě mezi dalšími expatriáty, udržují si vlastní – výchozí – kulturu, neprojevují snahu o integraci do majoritní společnosti ani potřebu pronikat do sociálních sítí zdejších obyvatel; nadále si udržují vazby na svoji výchozí zemi.

⁶⁵ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

⁶⁶ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

*potkala taky svého manžela ... tam jsme žili sedm let, manžel tam byl už patnáct let předtím ... a pak se nám narodilo dítě první a odešli jsme do Čech ... on tu měl práci.*⁶⁷

Z výpovědí je patrné, že ne všichni si zvolili Českou republiku jako svůj prvotní cíl cesty. Mnozí z nich již mají zkušenosti z cestování a žití po celém světě, nejen v rámci Evropy. Charakter pobytu těchto lidí není trvalý, spíše se odehrává v řadě několika let, kdy žijí v dané zemi po boku svého partnera a pokud jejich partner dostane lepší nabídku v jiné zemi, neváhají a odcestují. V tomto aspektu jsou si podobní s pracovníky mezinárodních společností, kteří také vyhledávají výhodné, perspektivní pracovní pozice a pokud mohou, neváhají s odchodem do zahraničí.

Důležité zastoupení v rámci komunity Maďarů-cizinců migrujících z Maďarska mají také lidé, kteří **do zahraničí odchází za svým partnerem - Čechem**.

*“Během mých studií na univerzitě jsem byla semestr v zahraničí v Anglii ... potkala jsem tam svého současného partnera, který je z Čech ... když jsem se vrátila zpět, říkal, že tady (v ČR) jsou dobré práce a mě doma nic nedrželo, tak jsem si řekla, proč ne.”*⁶⁸

*”V tom Londýně jsem potkala svého přítele ... on tam pracoval ... my se potkali v klubu ... pak mi řekl ale, že se vrací do Čech ... sem tam mě v té Anglii navštěvoval, až se mě nakonec zeptal, jestli se k němu nastěhuju ... tak jsem se dostala až do České republiky.”*⁶⁹

*“Moje žena je Češka ... žili jsme spolu v Budapešti ... ona byla těhotná a chtěla родit v Čechách v české nemocnici s českými doktory ... jenže měla tady v Čechách velký dům, já měl v Maďarsku malý ... a tím jak jsme měli už dítě, tak bylo praktické zůstat tady ve velkém domě.”*⁷⁰

Většinou se opět jedná o jedince, kteří se například na svých cestách po cizích zemích, kde hledali nové zkušenosti, seznámili se svým pozdějším partnerem, který pro ně představoval dostatečně silnou motivaci pro usazení se v České republice. Ale i tak je třeba s jistou dávkou opatrnosti konstatovat, že tito lidé v drtivé většině neplánují žít

⁶⁷ Výrok informátora G.D., žena, 33 let.

⁶⁸ Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

⁶⁹ Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

⁷⁰ Výrok informátora F.T., muž, 29 let.

v České republice dlouhodobě, nýbrž tuto zemi volí spíše jako přechodné místo, kde se prozatímne usadili se svým partnerem, který je Čech (viz. níže, kap. *Perspektiva budoucnosti*).

Někteří ze skupiny našich informátorů se do České republiky dostali **v rámci maďarských kulturních institucí** se záměrem iniciovat kulturní rozvoj maďarské minority v ČR. Tito lidé si vesměs nevybírali Českou republiku jako zemi, kde by chtěli žít a usadit se, nýbrž jako pracovní záležitost, po jejímž skončení se opět navrátí do Maďarska.

“Můj manžel dostal nabídku jít pracovat na ambasádu do České republiky ... proto jsme sem přišli celá rodina ... on pracoval totiž na ministerstvu zahraničních věcí.”⁷¹

“Já tady (v ČR) pracoval kdysi jako velvyslanec ... pak jsem byl velvyslancem v Košicích ... nakonec jsem našel nabídku na výběrové řízení ředitele XX, tady v Praze, tak jsem se přihlásil ... a od roku 2005 tu zase jsem jako ředitel toho XX.”⁷²

Tito jedinci často přicházejí (podobně jako expatriati) se svými rodinami, které je na pracovních cestách doprovázejí. Takovéto rodiny jsou charakteristické tím, že manželka je v drtivé většině případů doma s dětmi, které navštěvují mezinárodní školky a školy. Vzhledem k tomu, že otec rodiny zastává poměrně často vysokou pracovní pozici, nemají jakékoliv finanční obtíže udržet v chodu takovýto model rodiny.

V migrační skupině jsou také zastoupeni **pracovníci ve školství**, především učitelé z univerzit, kteří dochází na omezený počet let přednášet na partnerskou univerzitu do zahraničí, recipročně za odpovídající počet pracovníků přijitých do vysílající země.

“Přednášel jsem v Moskvě ... když jsem se vrátil, dostal jsem nabídku, že můžu jet přednášet buď do Prahy, Petrohradu či Paříže ... já v Praze nikdy nebyl předtím, tak jsem odjel sem.”⁷³

⁷¹ Výrok informátora B.W., žena, 31 let.

⁷² Výrok informátora R.S., muž, 56 let.

⁷³ Výrok informátora E.N., muž, 58 let.

Vedle těchto hostujících přednášejících přichází na území České republiky také řada studentů na základě meziuniverzitních výměnných programů (např. Erasmus), kteří zde mohou bezplatně studovat po dobu jednoho či půl roku.⁷⁴

Soubor informátorů nám ukazuje základní charakter složení migrační skupiny z Maďarska, která do ČR přicházela po roce 1992. V té nejširší rovině je složená z jedinců, resp. expatriátů, kteří se v rámci jedné firmy, mnohdy ale i v rámci více firem, přesouvají z jedné země do druhé a jejich styl života bychom mohli označit za poněkud neustálený, stále někde na pomezí mezi domovem a cílovou zemí. Tato skupina zahrnuje širokou škálu pracovníků v rámci mezinárodních společností, jejich partnery (resp. partnerky), kteří jsou často ve specifické pozici v rámci rodiny (tj. mnohdy se jedná o ženy v domácnosti, které se starají o děti a domácnost). Méně početnou skupinou jsou lidé, kteří hledají nové příležitosti, bez ohledu na zemi a společnost, pro kterou pracují. I oni jsou ve většině „průchozími“ migranty bez cíle zůstat v ČR. Spíše výjimeční jsou pak jedinci následující svého partnera do jeho vlastní rodné země - ČR. Ani tito Maďaři však nesměřují přímočaře k usídlení v ČR; otázka, zda se zde usadí, nebo posléze odejdou, zůstává pro ně otevřená.

V.3. Etablování se v České republice

V další kapitole se podíváme, čím se vyznačuje etablování se v cílové zemi u migračního proudu z Maďarska. Nyní, když máme již zmapovanou výchozí situaci a též i důvody k odchodu, objeví se nám další paralely v oblasti hledání nového zaměstnání, budování sociálních sítí aj. V rámci této problematiky se budeme zabývat jednak oblastí hledání zaměstnání a následně sledováním, jaká typická zaměstnání, resp. jaké společnosti jedinci volí, jak reflektují své stávající postavení ve společnosti (tj. zařazení do společenské třídy) v porovnání ke společenské vrstvě, do které se řadili v zemi původu. Dalším větším tematickým okruhem bude budování nových sociálních sítí. Podíváme se také, do jaké míry udržují své sociální sítě v Maďarsku a jaký je charakter jejich vztahu k rodné zemi. Zpětný pohled na život v zemi původu obohatíme hypotetickou představou, jak by jejich život v dnešní době asi vypadal, pokud by se rozhodli v Maďarsku zůstat, což nás dovede opět k pochopení, proč odešli a zda si svým

⁷⁴ Tito studenti však vzhledem k charakteru a délce pobytu nebyli mezi respondenty zařazeni.

odchodem skutečně pomohli. Kapitulu uzavřeme otázkou budoucnosti, tedy jaké mají plány do budoucna v rovině pracovní, osobní, ale i rodinné.

V.3.1. Hledání zaměstnání, druhy zaměstnání

V otázce hledání si nového zaměstnání máme situaci poněkud ulehčenou faktem, že většina jedinců přichází již se zajištěnou pracovní pozicí ze země původu, resp. zůstávají pracovníky jedné a tytéž společnosti, pouze přechází na jinou pozici do jiné země.

„... už jsem sem přišel s tím, že jsem měl práci zajištěnou ... moc jsem do té doby nevěděl o České republice ... jen jsem četl nějaké zprávy co se tu děje ... a taky právě že Česko je na tom ohledně krize lépe než Maďarsko.“⁷⁵

„Když jsem přišla do Čech, měla jsem práci už zajištěnou ... a stále pracuji u té společnosti.“⁷⁶

„... já se v podstatě vrátila na to samé místo, kde jsem předtím dělala stáž.“⁷⁷

Tito lidé tak mají příchod do nové země značně zjednodušený faktem, že přechází v rámci dané společnosti, či si s předstihem zajistili zaměstnání. Komplikovanější situaci měli však ti, kteří přišli za svým partnerem, či z vlastní vůle, aniž by si zajistili pracovní pozici předem, a tudíž byli odsouzeni k hledání nového zaměstnání v cílové zemi.

„Já dlouho nemohla najít práci, protože jsem mluvila jen anglicky a maďarsky ... nakonec jsem našla brigádu přes kamaráda mého přítele ... byla to odpolední brigáda, kdy jsem hlídala dítě ... pak jsme se rozhodli odejít do Prahy ... můj přítel chtěl pracovat pro maďarskou společnost, ale oni mu pak volali, zda už ta jeho dívka má práci nebo ne ... chtěli někoho, kdo umí perfektně maďarsky.“⁷⁸

⁷⁵ Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

⁷⁶ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

⁷⁷ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

⁷⁸ Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

„... našel jsem (práci) na internetu ... nabízel jsem překlady přes internet a taky jsem doučoval několik maďarských studentů ... pak mi úplně čistou náhodou moje sousedka, která učila na místní základní škole, říká, že hledají učitele angličtiny na tu základní školu ... a tam jsem dodnes.“⁷⁹

„Našel jsem si ji přes internet (práci), to byla nějaká pracovní agentura ... já jsem pracoval pro mezinárodní společnost ... pro maďarský trh, takže jsem používal maďarštinu a angličtinu ... a pak jsem si otevřel tu maďarskou restauraci.“⁸⁰

„To byl docela problém, já jsme rozeslala na různé inzeráty moje životopisy ... jenže jsem neuměla česky a bylo tady v tu dobu plno nezaměstnaných ... rok jsem hledala práci, už jsem byla zoufalá a chtěla se vrátit ... nakonec jsem si na poslední chvíli našla tuhle práci v mezinárodní společnosti ... přes mého známého.“⁸¹

Velká část informátorů zdůrazňuje obtíže s hledáním práce, neboť neovládají český jazyk, a tudíž se potýkají se značnými problémy, pokud nemají zajištěnou práci z domovské země. Na tuto otázku se podíváme podrobněji níže. Mnozí z partnerů tzv. expatriátů, tedy těch, kteří přechází v rámci dané společnosti pouze na jinou pozici do jiné země, či odchází do jiné země, neboť zde dostali lepší nabídku zaměstnání, zpravidla odchází se svoji celou rodinou. Partneři se pak často potýkají s problémy při hledání vlastní práce, mnohé manželky však přechází do role žen v domácnosti a pečují o děti a o domácnost. Tento jev je velmi zřetelný právě u expatriátů, kdy manžel zastává vysokou pozici v mezinárodní společnosti, a tudíž je rodina finančně dobře zajištěná a žena se může naplno věnovat rodině.

„Já si práci nehledala ... rovnou jsem zůstala v domácnosti ... můj manžel pracoval na vysoké pozici a finančně na tom byl velmi dobře ... neměla jsem potřebu jít do práce ... já tady prostě nechtěla pracovat, pak se nám taky narodila dcera v roce 2006.“⁸²

⁷⁹ Výrok informátora F.T., muž, 29 let.

⁸⁰ Výrok informátora I.W., muž, 34 let.

⁸¹ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

⁸² Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

„Mému manželovi nabídli práci, proto jsem sem přišla, ale já nepracovala ... byla jsem těhotná ... ale ani teď nemůžu pracovat, protože škola končí ve tři a já musím děti vyzvednout.“⁸³

Tyto ženy tak vnímají samy sebe jako potřebné pro domácnost. Vzhledem k dostatečnému finančnímu zajištění celé rodiny nevidí potřebu hledat si zaměstnání, ba co víc, mnohdy péči o děti a domácnost vnímají jako své vlastní zaměstnání, které je plně vytěžuje.

V rámci migračního proudu pak můžeme rozlišit z hlediska pracovní náplně několik skupin pracujících. Jednak jsme řekli, že se jedná o specifickou skupinu žen v domácnosti (manželky pracovníků mezinárodních společností), dále to jsou samotní pracovníci mezinárodních společností a poslední skupinu reprezentuje pestrá variace různorodých zaměstnání, v návaznosti na vzdělání jedinců či vybudované zázemí v České republice.

„Nyní pracuju u té mezinárodní společnosti XX ... zatím tam jsem rok, tak chci získat ještě nějaké zkušenosti.“⁸⁴

„... jsem provozní obchodní manažer u společnosti XX (mezinárodní společnost) ... já mám na starost zprostředkování výpočetní techniky pro velké firemní klienty z Evropy.“⁸⁵

„... já jsem přešel jinam, jednalo se o lepší pozici u firmy XX (mezinárodní společnost) ... bylo to lákavé ... při práci používám maďarštinu, jelikož mám v práci na starosti maďarské společnosti, se kterými jsem v kontaktu.“⁸⁶

„Pracuju pro XX (mezinárodní společnost), kde jsem spokojená ... jsem obchodní analytik pro oblast Evropy ... předtím jsem pracovala pro maďarský trh, teď celou Evropu.“⁸⁷

⁸³ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

⁸⁴ Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

⁸⁵ Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

⁸⁶ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

⁸⁷ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

„... soukromě učím hebrejštinu a maďarštinu ... a otevřela jsem si vlastní ordinaci a pracuju jako soukromý psycholog normálně na živnostenský list ... dělám v podstatě terapie v angličtině, maďarštině a hebrejštině.“⁸⁸

„... pracovala jsem v cestovní kanceláři ... tam jsem byla v kontaktu s lidmi z Maďarska ... oni sem vozí Maďary ... nyní jsem v jiné cestovní kanceláři, je to zákaznický servis ... jsem tedy operátorka na zákaznickém servisu pro oblast Maďarska.“⁸⁹

Jak tedy můžeme vidět, na jedné straně máme pracovníky mezinárodních společností, mnohdy setrvávající na jedné pozici po celou dobu od svého příchodu, jiní své zaměstnání mění s ohledem na nabídky od jiných společností, nicméně v drtivé většině případů se jedná opět o mezinárodní společnosti, kde tito jedinci figurují jako specialisté na maďarský trh a využijí znalosti svého mateřského jazyka, jindy jsou specialisté v rámci mezinárodních vztahů, využívající především jazyk anglický. U zbylých lidí je zřetelné, že volí takové pracovní pozice, ve kterých mohou upotřebit své znalosti z rodné země, ať už se jedná o služby psychologa pro expatriaty, učitele angličtiny, provozování maďarské restaurace, či služby pro společnosti, které zaměřují své služby na Maďarsko, resp. na maďarské jednotlivce, a u nichž tak mohou opět využít své znalosti mateřského jazyka.

V.3.2. Sociální status v majoritní společnosti

Pokud hovoříme o hledání zaměstnání v cílové zemi a uplatnění ve specifických oblastech pracovního trhu, slušelo by se na tomto místě také reflektovat společenské zařazení v rámci majority dané země. V této otázce byli informátoři tázáni „do jaké společenské třídy by se nyní v České republice zařadili?“ a „zda by mohli porovnat svoji současnou socioekonomickou situaci se situací v Maďarsku, tj. před samotným odchodem ze země?“.

„Tady to je lepší, protože jak jsem říkala, mám docela výjimečnou práci i pozici ... Maďarsko je teď v krizi, takže tam ty platy jsou nic moc.“⁹⁰

⁸⁸ Výrok informátora R.B., žena, 36 let

⁸⁹ Výrok informátora C.I., žena, 29 let

„... určitě vyšší (postavení ve společnosti), a to díky pozici mého manžela ... asi tak vyšší střední třída.“⁹¹

„... rozhodně lepší než předtím, hlavně z hlediska peněz ... sociálně to ale je horší, nemám tu rodinu, své nejlepší přátele.“⁹²

„... hlavně finančně jsem na tom lépe ... já bych řekla, že tady patřím k takovému tomu středu (postavení ve společnosti).“⁹³

„Je to daleko lepší (postavení ve společnosti) ... asi do vyšší střední třídy ... víte, s mým přítelem si žijeme dobře, ale není to zase tolik, abychom si mohli více ušetřit, proto se chceme stěhovat.“⁹⁴

Nově nabytý sociální status hodnotí jedinci vesměs pozitivně, což je logický důsledek odchodu za lepší prací. Ač se zpravidla řadí do podobných společenských tříd jako ve své zemi původu, poukazují, že finančně jsou na tom lépe než předtím. Povšimněme si také zdůraznění zlepšení pouze v rovině ekonomické, nikoliv v rovině sociální. Většina informátorů si stěžuje na ochablé sociální vztahy se svoji rodnou zemí, se svými přáteli a rodinou, což naopak označují za negativní dopad odchodu do nové země.

V.3.3. Budování sociálních sítí v České republice

Podívejme se, jak si tito nově příchozí budovali sociální sítě po příchodu do České republiky. V jakých oblastech, resp. sociálních skupinách si své přátele hledají, které považují za důležité. V této otázce budeme sledovat několik okruhů. Zaměříme se jednak na samotné budování sociálních sítí, tj. jaké přátele si hledají, kde je hledají a jak s nimi udržují kontakt. Dále se zaměříme na specifické vztahy s majoritou, ale také s maďarskou minoritou jako takovou. V rámci maďarské minority se pak podíváme, do

⁹⁰ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

⁹¹ Výrok informátora B.W., žena, 31 let.

⁹² Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

⁹³ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

⁹⁴ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

jaké míry s ní udržují kontakt, zda je pro ně důležitá, zda a pokud ano, tak k čemu jim je prospěšná. Nakonec budeme hledat odpověď na otázku, zda sami informátoři reflektují diverzitu v rámci minority, o které jsme se zmiňovali na začátku naší práce, tj. rozdíly mezi Maďary z Maďarska, Slovenska, Rumunska ad.

Začněme od základní otázky, a tím je budování sociálních sítí, resp. navazování nových kontaktů po příchodu do České republiky.

„Jelikož pracuji v mezinárodní firmě, mám hodně přátel mezi Poláky, Rumuny, Slováky a z dalších zemí, stejně tak i z Maďarska ... většina z nich je z mé práce ... další přátelé jsou od mého přítele.“⁹⁵

„Většinou to jsou kolegové z mé práce ... jsou to Maďaři a další cizinci.“⁹⁶

„Mám přátele z bývalé práce, ty právě z té první maďarský cestovní kanceláře ... a z nynější práce mám přátele ... no to jsou Maďaři.“⁹⁷

„To jsou moji kolegové, taky pracují v XX (mezinárodní společnost), i když na jiné pobočce.“⁹⁸

Pro migrační skupinu z Maďarska je typické budování sociálních sítí především v rámci svého zaměstnání, jednak proto, že se jedná o jedince, kteří mají podobné životní strategie a styl života jako oni, jsou to první lidé, s kterými zde přijdou do užšího kontaktu a také pro jejich zkušenost s pozicí cizince v nové zemi a jejich jazykové kompetence, tedy že ovládají maďarský, popřípadě anglický jazyk.

Podívejme se dále na vztahy s českou společností (dotazování, „zda mají přátele také mezi Čechy?“).

„Taky nějaké, ale ne tak hodně jako Maďarů ... je to několik kolegů z práce a několik Čechů, které znám od maďarských kamarádů.“⁹⁹

⁹⁵ Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

⁹⁶ Výrok informátora I.W., muž, 34 let.

⁹⁷ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

⁹⁸ Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

⁹⁹ Výrok informátora J.V., žena, 24 let

„... mám tady pár českých kolegů, ale s těmi se moc nekamarádím, to jsou spíš kolegové, nejsou to mí přátelé ... to vždycky cizinci spolu drží pospolu a není tak snadné se pak dostat do nějaké skupiny Čechů ... naopak cizinci vás přijmou lépe.“¹⁰⁰

„To nemám ... já jich znám jen pár co umí anglicky, ale jinak ne ... hlavně já nemám moc příležitostí s nimi mluvit ... u dětí v mezinárodní škole mluví všichni rodiče anglicky a do státní školy děti nechodí, kde bych mohla mluvit s Čechy.“¹⁰¹

„... na začátku jsem si zkoušela najít přátele, ale to je těžký, víte, Češi se drží stranou, nejsou moc otevřený ... naopak tady je hodně mezinárodních lidí, ti jsou jiní a není to takový problém.“¹⁰²

Pokud lidé z Maďarska navazují nějaké kontakty s Čechy, jsou to kontakty víceméně omezené, orientované vesměs na pracovní prostředí – pak tyto kontakty hodnotí především jako kolegiální, nikoli přátelské. Navazují ovšem i kontakty s přáteli partnerů – Čechů. I tyto kontakty však neoznačují jako přátelské. Skutečnost, že informátoři vesměs kontakty s Čechy neřadili do kontaktů přátelských, můžeme vysvětlit několika důvody. Příčinným důvodem může být jednak absence jazykových dovedností u některých jedinců v řadách Čechů, především v rámci starší generace – jak poukazují samotní informátoři (to však neplatí mezi českými kolegy, neboť se jedná též o pracovníky mezinárodních společností, kde je znalost anglického jazyka nutností). Informátoři sami jako další důvod uváděli uzavřenost české společnosti¹⁰³ a též nedostatek příležitostí k navázání kontaktů s příslušníky majority. Tento důvod, vzhledem k charakteru strategií, s nimiž informátoři přistupují k Čechům, a které spíše inklinují k separování se od české společnosti, než ke sblížení se s ní, je ovšem především jejich volbou. Znamená orientaci na mezinárodní společnosti, mezinárodní školy, na vlastní přátelské skupiny založené na základě státní příslušnosti aj.

V souvislosti s budováním sociálních sítí v cílové zemi souvisí zajímavý fenomén; orientace na pseudopřátelské kontakty budované nikoli na společných

¹⁰⁰ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

¹⁰¹ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

¹⁰² Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

¹⁰³ Této otázce se budeme podrobněji věnovat až v druhé části práce, kdy si ukážeme vnímání české společnosti příslušníky maďarské minority, komunikaci s českou společností a též s představami o „typických českých vlastnostech“.

zájmech a analogickém společenském postavení, ale na společném původu imigranta, který je maďarský mluvčí a má v přijímací zemi stejný statut občana Maďarska. Podívejme se nejprve na tyto jednotlivé výroky.

„... oni (přátelé) nejsou moji opravdovými přáteli ... kdybych žila v Maďarsku a byla tam s nimi, tak bych se s nimi asi nebavila ... tady se kamarádíme, protože nám nic jiného nezbyvá.“¹⁰⁴

„... to je těžko říct, tady jsme kamarádi proto, že tu nemáte moc na výběr a máte jediný co společného jen ten jazyk ... jenže kdybychom byli tam doma, těžko říct co by bylo ... nemáme toho moc společného a spíš jsme takový jen kvůli tomuhle příteli, že tu jsme tady a je nás tu málo ... ale jsme příteli, chodíme spolu ven, za zábavou, jinak ne.“¹⁰⁵

Mnozí informátoři (často také mimo nahrávací zařízení) sami upozorňují na skutečnost, že jejich sociální sítě, resp. přátelské vazby jsou spíše „nuceně“ vytvořenými vazbami v cílové zemi, kde nemají příliš velký výběr potencionálních přátel – což je způsobeno statutem cizince, jazykovými bariérami ad. A tak navázané přátelské vazby v rámci vlastní minority hodnotí jako uměle vytvořené, využívající je na trávení volných chvil a volnočasových aktivit, nicméně skutečné přátelské sepětí s nimi necítí. V tomto případě se jedná skutečně o fenomén, vyskytující se napříč všemi minoritními skupinami, kde vzhledem k velikosti a počtu příslušníků dané skupiny není možný tak velký výběr „vhodných“ přátel z hlediska společných zájmů, aktivit atd. Dochází tak k vytváření „umělých“ přátelských vazeb.

Kontakty směrem k majoritě jsou spíše separativního charakteru. Jak je tomu ale směrem k vlastní minoritě? Vyhledávají kontakty s místní maďarskou minoritou, která je poměrně různorodá, pokud vezmeme v potaz výchozí zemi různých maďarských imigrantů (Maďarsko, Slovensko, Rumunsko, bývalá Podkarpatská Rus)?

„Těžko říct co je to maďarská minorita, protože tady je plno Slováků co mluví maďarsky.“¹⁰⁶

¹⁰⁴ Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

¹⁰⁵ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

¹⁰⁶ Výrok informátora R.B., žena, 36 let.

„My se všechny Maďarky snažíme setkávat hromadně tady v Praze, je to takové setkání jednou za měsíc ... říkáme tomu Pražské maďarské dívky ... často se taky setkáváme u sebe doma, povídáme si ... je nás tak kolem třiceti.“¹⁰⁷

„Znám z místní komunity ještě pár lidí, s kterými se vidám ... jsou to v podstatě moji kolegové z práce ... pracují pro stejnou společnost, ale na jiné pobočce.“¹⁰⁸

Z hlediska sociálních sítí je problematické říct, zda zde existuje jednotná maďarská minorita. Na základě rozhovorů s informátory, jak z maďarské migrační skupiny z Maďarska, tak i s příslušníky z maďarských migračních skupin ze Slovenska či Rumunska vyplývá, že se jedná spíše o menší či větší přátelská uskupení, která se ustanovují, v případě migrace z Maďarska v rámci firemních kolektivů, na základě genderu (klub Maďarských žen v Praze) či na základě mateřství (mateřská škola v rámci Maďarského kulturního centra). Naproti tomu se tímto postojem výrazně odlišují od slovenské migrační skupiny, ale také v rámci části maďarské minority pocházející z násilných přesunů v padesátých a šedesátých letech, ustanovené kolem Svazu Maďarů žijících v českých zemích, Maďarského klubu (v rámci Svazu), Maďarského kulturního centra či na základě vlastních sociálních sítí. Jednotná maďarská minorita na území České republiky, do které by se zapojovali příslušníci všech maďarských migračních skupin, neexistuje. Příslušníci maďarské migrační skupiny z Maďarska silně tendují nejen k separaci od majority, ale také od ostatních maďarských migračních skupin a budují sociální sítě spíše v rámci uzavřených přátelských, resp. kolegiálních, resp. genderových skupin.

Diverzitu v rámci celé maďarské minority si členové maďarské migrační skupiny dobře uvědomují a sami poukazují na rozdíly mezi jednotlivými skupinami.

„Oni (Maďaři ze Slovenska) mají takový jiný přízvuk ... takže já umím poznat, že to možná není Maďar a pokud to je Maďar, tak žije někde mimo Maďarsko ... takže pak dokážu poznat, odkud asi tak je.“¹⁰⁹

¹⁰⁷ Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

¹⁰⁸ Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

¹⁰⁹ Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

„Oni (Maďaři ze Slovenska) mluví trochu jiným přízvukem ... nepoužívají takový ten maďarský slang ... je to hodně odlišný, mají prostě vlastní přízvuk.“¹¹⁰

„Ty rozdily tam jsou ... hlavně v tom dialektu, ale také v mentalitě ... jsou pozitivnější než my, protože pochází ze Slovenska a žijí v lepší situaci než my v Maďarsku.“¹¹¹

Příslušníci jednotlivých migračních skupin se tedy identifikují na základě přízvuku, který je podle nich zřetelný, z pohledu lidí z Maďarska, na Maďarech ze Slovenska. Otázkou však nadále zůstává, proč dochází k diverzitě minority. Samotní příslušníci migračního proudu z Maďarska nijak neodmítají kontakty s Maďary z jiných zemí, avšak na druhou stranu je též ani nevyhledávají či je nenavazují, pokud nebudeme počítat několik málo přátelských vazeb. K odpovědi na tuto otázku je zapotřebí hlubší analýzy migračního proudu ze Slovenska, potažmo z Rumunska a bývalé Podkarpatské Rusi. A proto nám tato problematika prozatímne zůstává otevřená pro další bádání.

V.3.4. Jazykové dispozice migrantů z Maďarska

Vraťme se však ještě k jazykovým dispozicím příslušníků migračního proudu z Maďarska. Jak jsme si již mohli všimnout v otázce navazování přátelských kontaktů při příchodu do České republiky, hrály jazykové schopnosti jednu z důležitých rolí. Tuto otázku také ještě využijeme při sledování plánů do budoucna jednotlivých členů minority.

„Já jsem se trochu naučila, chtěla jsem umět, ale nikdy jsem moc česky nemluvila ... když jdu nakupovat do Tesca, tak to nepotřebuju ... mohlo by mi to být užitečný, protože ne každý tady umí anglicky ... vždycky se to ale dá nějak zvládnout v angličtině ... a myslím, že Češi jsou rádi, když cizinec mluví česky.“¹¹²

„... v hlavním městě češtinu nepotřebuju, tady se běžně domluvíte anglicky, ale problém je ohledně takového běžného dění, protože to je všechno v češtině a člověk tomu nerozumí ... problém je to v kontaktu s Čechy, ale ti moji přátele mluví všichni anglicky

¹¹⁰ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

¹¹¹ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

¹¹² Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

*... problém je třeba se sousedy, protože jsou většinou starší a neumí anglicky ... nebo kolikrát na úřadech neumí anglicky ... takže pak člověk nemá takové to pohodlí.*¹¹³

*„Ne vůbec to (český jazyk) nepotřebuju, ale chtěl bych se ji naučit ... tady u mě v práci mluví každý anglicky, tak to není potřeba, domluvíme se všichni ... ale zas když jdu třeba do pekárny, tak to je trochu problém, oni tam anglicky neumí ... ale jinak se to dá s angličtinou přežít.*¹¹⁴

*„V podstatě češtinu vůbec nepotřebuji, s přáteli mluvím anglicky, v práci taky a s partnerem máme takový promíchaný jazyk, mluvíme dohromady maďarsky a anglicky ... do budoucna se ale rozhodně chci česky naučit, bylo by dobré se tu místní řeč pro sebe naučit.*¹¹⁵

Hlavní město Praha představuje pro nově příchozí jedince z Maďarska bezproblémový prostor, co se jazykových schopností týče, podobně tomu je i v rámci mezinárodních společností, kde je pro ně nutná především znalost anglického jazyka, potažmo jazyka maďarského, pokud pracují pro maďarský trh či jiné maďarské společnosti. Pokud nějaké problémy nastávají, tak v každodenních činnostech, jako je tomu u menších obchodů, kde poukazují na skutečnost, že personál často neumí anglicky, stejně tak u každodenního dění jako je televize, rádio či noviny, které jsou opět veskrze v českém jazyce. V rámci budování sociálních sítí jsme mohli vidět, že též poukazují na absenci znalosti anglického jazyka u některých lidí z populace, především u starší generace. Obecně pak necítí potřebu se český jazyk učit, rozhodně ne jako výsadní prioritu v jejich životě, spíše jako druhotný záměr, na který nekladou přílišný důraz; znalost češtiny by jim spíše byla ku prospěchu, nepředstavuje pro ně však nějaký zásadní hendikep.

V.3.5. Udržování sociálních sítí v zemi původu

Výše jsme rozebrali otázku sociálních sítí, které si jedinci budují po příchodu do cílové země. V této souvislosti se však vraťme ještě k sociálním sítím v zemi původu, tj.

¹¹³ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

¹¹⁴ Výrok informátora P.I., muž, 36 let.

¹¹⁵ Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

v Maďarsku. A to v tom smyslu, zda a pokud ano, tak v jaké míře jsou udržovány tyto sociální sítě z cílové země. Tuto otázku nahlédneme jednak z perspektivy „*jak jejich přátelé reagovali na odchod jedinců ze země původu?*“, „*jak často navštěvují jedinci svoji zemi původu?*“, „*koho zde navštěvují?*“, „*jaká je náplň těchto návštěv?*“, a v neposlední řadě „*zda si myslí, že se svým odchodem ze země vyčlenili z místní společnosti?*“. Tyto otázky by nám mohly napovědět něco o charakteru migrace, tedy zda se skutečně jedná o tzv. transnacionální migraci, dále pak samotný pocit vyčlenění se ze společnosti nám může dopomoci pochopit, jaké mají tito lidé plány do budoucna a proč takto uvažují o svých budoucích plánech.

Podívejme se nejprve na to, jak jejich přátelé reagovali na odchod ze země původu.

„No moji přátele z univerzity, ti byli moc rádi, protože hodně z nich to udělalo taky (odešli do zahraničí).“¹¹⁶

„Někteří říkali, že by to mohlo být skvělé, když budu žít v zahraničí ... jiní to prostě akceptovali, protože situace v Maďarsku není v současné době příliš dobrá.“¹¹⁷

„... že je to super, že mám možnost jít do zahraničí a že máme dost peněz na to ... vzali to dobře, kdo mohl, tak šel taky.“¹¹⁸

„Vzali to celkem přirozeně ... hodně kamarádů žije takhle v zahraničí, odstěhovali se a mají tam práci ... takže u mě to bylo takový přirozený, očekávaný ... nebyl problém.“¹¹⁹

Na základě výše uvedených výroků je zřejmé, co se opakuje u většiny nově příchozích; přátelé odchod jednotlivců přijímají s nadšením, či jej akceptují bez sebemenších problémů. To vychází jednak ze skutečnosti, že mnozí z nich také odešli do zahraničí, či pracují pro mezinárodní společnosti. Tato tvrzení nám opět potvrzují také skutečnost, že tito lidé si v zemi původu budovali sociální sítě mezi lidmi podobného smýšlení, kteří mají též i podobné životní strategie.

¹¹⁶ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

¹¹⁷ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

¹¹⁸ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

¹¹⁹ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

Kontakty s přáteli se země původu jsou též zajímavé nejen z hlediska toho, do jaké míry jedinci stále udržují výchozí sociální sítě v této zemi, ale i z hlediska pevnosti samotných pout k této zemi.

„Jsem s nimi v kontaktu ... musím ale říct, jak deset let už tam nebydlím, tak ty kontakty nejsou tak silný ... víc v kontaktu jsem už jen tak s pěti lidmi a rodinou, ale takový ty velký kamarádský skupiny už neexistují ... to už nejde udržet ty kontakty po takovou dobu.“¹²⁰

„Ano, pořád jsme v kontaktu ... přes email většinou nebo přes Skype.“¹²¹

„Já když jsem v Čechách, tak jsem většinou s nimi ve spojení přes telefon, smsky nebo email ... většinou neřešíme nic závažného, povídáme si jen o tom jak se mají ... stále však s nimi udržuju kontakt.“¹²²

„Ano, jsme v kontaktu ... po telefonu, emailu nebo skypu ... nemyslím, že tak často, ale píšeme si emaily.“¹²³

I po odchodu ze země původu jedinci nadále udržují kontakty se svými přáteli, a jak můžeme vidět, většinou se jedná o komunikaci skrze telefon či internet. Přirozeně po odchodu ze země kontakty oslábnu, neboť již tito lidé nemají tolik příležitostí, aby se mohli setkávat a sociální sítě tak jsou spíše redukovány na oblast „nejlepších přátel“, ale i tak zůstává určitý okruh přátel aktivní. Podívejme se ještě v této souvislosti na to, zda navštěvují svoji rodnou zemi a pokud ano, tak jak často.

„... tohle léto jsem byla v Maďarsku doma a jezdím tam docela často, tak asi jednou za měsíc ... i když jen jednou za měsíc, chci být s rodiči v kontaktu ... vidět, jestli je všechno v pohodě.“¹²⁴

¹²⁰ Výrok informátora G.D., žena, 33 let.

¹²¹ Výrok informátora B.W., žena, 31 let.

¹²² Výrok informátora M.T., žena, 28 let.

¹²³ Výrok informátora F.T., muž, 29 let.

¹²⁴ Výrok informátora D.O., žena, 29 let.

„Řekněme, že tam jezdím tak dvakrát ročně ... vždycky na víkend ... přes léto tam jsem u nich i měsíc.“¹²⁵

„Jezdím, ale je to těžký ... můžeme říct tak každý druhý měsíc ... chtěl bych jezdit více, ale nemám moc čas.“¹²⁶

„Tak asi každý tři měsíce ... prostě asi čtyřikrát do roka, jak kdy ... hlavně za rodinou a přáteli.“¹²⁷

Jak opět vidíme, periodicitu návštěv Maďarska je velice pestrá, zahrnující jak měsíční periody, tak návštěvy několikrát za rok. To vše vychází z časových možností jedinců, z jejich vytížení, v neposlední řadě pak důležitou roli hraje skutečnost, zda již mají rodinu, nebo se jedná o jednotlivce bez rodiny.

Na tuto otázku se také můžeme podívat z druhé strany, a to z toho pohledu, zda tito přátelé ze země původu navštěvují jedince v jejich novém bydlišti, tj. v České republice.

„Jo, navštěvují ... ono třeba přijeli do Prahy, ne že by kvůli mně, ale jeli sem na výlet, tak když už tady byli, tak mě navštívili.“¹²⁸

„Ano, už jsem je zval a už mě také navštívili ... bydlí vždycky u mě v bytě ... ukazoval jsem jim Prahu.“¹²⁹

„Navštěvují mě tu docela často, mám docela mnoho přátel ... já jim tady ukazuju památky, chodíme do typických českých hospod.“¹³⁰

„... hodně jich už tady bylo ... hlavně se dívají na památky, taky chodíme večer na nějakou párty ... většinou jsou u mě v bytě.“¹³¹

¹²⁵ Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

¹²⁶ Výrok informátora I.W., muž, 34 let.

¹²⁷ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

¹²⁸ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

¹²⁹ Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

¹³⁰ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

¹³¹ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

„Rozhodně je sem zvu ... a už tady taky byli, někteří se svoji rodinou, jiní spíš s dalšími přáteli ... já mám velký byt, takže jsou vždycky u mě ... s některými chodíme po památkách, jiný mají svůj program.“¹³²

Na výše uvedených výrocih můžeme sledovat několik fenoménů. Je zcela transparentní, že kontakt s přáteli ze země původu funguje oboustranně; jedinci navštěvují své rodiny a přátele jednak ve své rodné zemi, ve větší míře samozřejmě, nicméně tito přátelé, ale i rodiny navštěvují tyto jedince v zemi cílové. Kontakty s přáteli ze země původu jsou tudíž čilé a pravidelné. Návštěvy v cílové zemi slouží jak k udržování sociálních sítí s odchozími jedinci, tak i jako, v určitém smyslu, objevování nových zemí, jiné kultury, jakožto jakýsi vedlejší pozitivní doplněk návštěvy přátel. Další pozoruhodné zjištění, které vyplývá z jednotlivých výroků, představuje fakt, že tito lidé si často pořizují větší byty, nebo alespoň takové byty, kde mají k dispozici pokoj pro hosty, neboť počítají s častými návštěvami přátel a rodin ze své země, a tudíž již při hledání bytu, resp. domu, počítali s tímto aspektem (Holas 2011b).

V.3.6. Vnímání distance od maďarské společnosti v zemi původu

Pokud hovoříme o kontaktech se zemí původu, resp. se svými rodinami a přáteli, slušelo by se, abychom se také podívali, do jaké míry tito jednotlivci pocítují vliv odchodu na tyto své přátele, resp. obecně celou místní společnost a zda se domnívají, že se z místní společnosti (tj. z maďarské společnosti) vyčlenili. Informátoři byli v této otázce dotazováni, „zda se domnívají, že se svým odchodem z Maďarska vyčlenili z místní společnosti?“; „zda je místní lidé již vnímají jako cizince, či jako stále členy dané společnosti?“.

„Nemyslím si, že tam nepatřím ... pořád tam patřím ... víte, kdykoliv se vracím, nejsem jako cizinec.“¹³³

„Já s tím problém nemám, pořád se cítím jako Maďarka ... my jsme pořád Maďaři, mluvíme všichni maďarsky a moje děti mají soukromého maďarského učitele ... ráda se tam zase vrátím.“¹³⁴

¹³² Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

¹³³ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

„Rozhodně jsem pořád Maďarka a pořád tam patřím ... to rozhodně.“¹³⁵

„Možná trochu, ale takhle, já jsem zase tak neodešel napořád ... víte, když se pak vrátíte, tak to není, že byste byl cizí, nejsem tak daleko od Maďarska.“¹³⁶

„Ano ... já byla odjakživa z těch, co stále někde cestují, neseďla jsem doma ... byla jsem už tehdy hodně pryč.“¹³⁷

„Určitě ... strašně mi chybí jazyk, kultura, místní věci ... už nejsem součástí toho, jako když jsem tam žila.“¹³⁸

Zde se nám tito lidé rozdvoují do dvou základních skupin. Ač utváří víceméně skupiny dvě, je možné říci, že těch, kteří sami sebe stále vnímají jako součást maďarské společnosti, je mírná převaha. To je pochopitelné jednak na základě toho, pokud vezmeme v potaz charakter celé migrace, tzn. že se spíše jedná o expatriaty, kteří sem přijeli pouze na omezenou dobu za prací a plánují, že v horizontu několika let se vrátí domů, stejně tak i těch, kteří odešli do zahraničí, aby získali nové zkušenosti, avšak neopouštějí myšlenku návratu do rodné země, což nám odkládá i skutečnost, že u těchto lidí jsou zachytitelná tvrzení, potvrzující jejich stálou sounáležitost s Maďarskem. Naopak ti, kteří přišli do České republiky za svými partnery, či u kterých vidíme, že většinu života tráví přesouváním se z jedné evropské (nejen) země do druhé, ti spíše sami sebe již nepovažují za součást maďarské společnosti a dokonce se domnívají, že ani maďarská společnost je již nevnímá jako „místní“. Tito lidé tak spíše kalkulují buď s možností trvalého usazení se v cílové zemi, nebo si uvědomují délku svého odloučení od Maďarska a nevyhnutelné odcizení se od místních. Tento obraz nám dokreslí také vyhlídky do budoucna, kdy uvidíme, zda skutečně reflexe sama sebe jakožto součásti maďarské společnosti, či cizince v rodné zemi, koreluje s plány na návrat do země původu, nebo naopak usazením se v zemi nové.

¹³⁴ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

¹³⁵ Výrok informátora D.O., žena, 29 let.

¹³⁶ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

¹³⁷ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

¹³⁸ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

V.3.7. Představy o vlastní existenci v Maďarsku při neuskutečnění migrace

S otázkou kontaktů se zemí původu a dosažení určitého postavení v cílové zemi souvisí také hypotetická představa jedinců, v jaké by, pravděpodobně, byli v současné době situaci, pokud by zemí původu neopustili a v Maďarsku zůstali. V této otázce byli informátoři tázáni jednak na to „*zda si dovedou představit, co by v současné době dělali, pokud by tehdy zůstali v Maďarsku*“ a „*zda dovedou srovnat tuto hypotetickou situaci se svou současnou situací v České republice*“.

„Pravděpodobně bych se odstěhovala do Budapeště ... asi bych tam pracovala v nějaké velké mezinárodní společnosti a taky bych si koupila nový byt.“¹³⁹

„Pravděpodobně bych asi stále pracovala v té mezinárodní společnosti, protože pro je velmi důležité mluvit anglicky ... kdybych nepracovala tam, tak bych se poohlížela po práci u jiné mezinárodní společnosti.“¹⁴⁰

„Myslím, že kdybych zůstal, tak bych musel pracovat pro nějakou větší firmu v Maďarsku, rozhodně ne pro nějakou malou, protože díky krizi hodně firem zbankrotovalo ... nebo vůbec nepřijímají lidi.“¹⁴¹

„To bych asi pořád pracovala pro tu společnost, kde jsem pracovala předtím, takže bych tu práci měla ... dneska to tam je těžký změnit práci, najít novou jako předtím, než byla ta krize.“¹⁴²

Z výroků jednotlivých informátorů je zřejmé, že by se snažili udržet své stávající místo, které pro ně bylo „jisté“, popřípadě odejít za prací do Budapeště, kde podle informátorů je nejvíce možností uplatnění se. Doplňme si tento pohled ještě porovnáním současné situace informátorů v České republice s hypotetickou situací v Maďarsku.

„... určitě horší ... tak na sto procent, protože Maďarsko je ekonomicky horší, ale i lidi kolem a všechny příležitosti, prostě celkově je to tam horší.“¹⁴³

¹³⁹ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

¹⁴⁰ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

¹⁴¹ Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

¹⁴² Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

„Daleko hůře, určitě ... těžko říct, co by bylo.“¹⁴⁴

„... z pohledu práce by to bylo horší, kdybych tam zůstala, neměla bych totiž práci u té společnosti, kde pracuju teď a ani takové zkušenosti.“¹⁴⁵

Odpovědi nám opět dokreslují naši myšlenku opuštění země s cílem zlepšení si socioekonomických podmínek a nabytí zkušeností. Drtivá většina jedinců se shoduje v názoru, že pokud by v Maďarsku skutečně zůstali, byli by na tom finančně hůře, podobně i s možnostmi uplatnění se na trhu a celkovou nabídkou možností zaměstnání.

V.3.8. Výhledy do budoucna

Celou kapitolu uzavřeme pohledem na plány do budoucnosti nově příchozích, co očekávají, že se v nejbližších letech stane, zda plánují změnu zaměstnání, změnu bydliště a co by si přáli pro své děti.

„Tady je to dobrý pro život a to stěhování je šílený ... takže tady zatím zůstáváme ... myslím si, že když žijeme tady, tak by děti měly chodit do české školy ... myslím, že tohle je pro ně stejně nejlepší.“¹⁴⁶

„... myslím, že se tady definitivně usadíme ... já svoji budoucnost vidím tady.“¹⁴⁷

„Já spíš plánuju, že bych tady už zůstala na stálo ... nechci se vrátit zpět ... mám tu přítele ... a pak se taky bojím, že bych v Maďarsku už nesehnala práci ... jsem tady už zvyklá a myslím si, že je tedy vyšší životní úroveň.“¹⁴⁸

„Já nevím ani ... víte, já chtěla vždycky žít v Maďarsku, ale když to nyní srovnám s ostatními zeměmi ... já bych se chtěla vrátit, ale kvůli ekonomické situaci o tom moc neuvažuju ... miluju svoji zemi, jenže ta ekonomika je hodně špatná.“¹⁴⁹

¹⁴³ Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

¹⁴⁴ Výrok informátora R.B., žena, 36 let.

¹⁴⁵ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

¹⁴⁶ Výrok informátora F.T., muž, 29 let.

¹⁴⁷ Výrok informátora I.W., muž, 34 let.

¹⁴⁸ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

„Nevím, zda tady zůstanu, nebo odejdu ... to záleží na ženě, uděláme to rozhodnutí spolu, aby to vyhovovalo oběma ... já si tady život neumím představit ... pokud bychom se rozhodli zůstat, tak se začnu učit česky ... tím by to bylo pro mě všechno jednodušší.“¹⁵⁰

„... nejspíš bych se někam přestěhovala, nebo se vrátila do Maďarska ... když se mi naskytne nějaká lepší nabídka, tak se odstěhuju a půjdu pracovat jinam.“¹⁵¹

„Práci mám ráda, ale nejspíše už tady nebudu hledat novou práci, ale až v Maďarsku a odstěhuju se ... čím déle tu práci mít budu, tím tady budu déle, ale pak se chci stejně vrátit zpátky ... hrozně mi tady chybí rodina a přátelé ... s manželem (Čech) jsme už rozejiti, je to už jen formální manžel ... takže on tady zůstane, já vezmu děti a pojedu zpátky do Maďarska.“¹⁵²

V obecné rovině vidíme dva hlavní proudy migrační skupiny, a to jednak ty jednotlivce, kteří se rozhodli v České republice natrvalo usadit a ty, kteří plánují návrat do země původu, ať už dříve či později. Ti, kteří se rozhodli zůstat, jsou zpravidla jedinci, kteří přišli za svými partnery a rozhodli se vybudovat si zde zázemí a nový život. Tomu odpovídá i skutečnost, že na rozdíl od druhé jmenované skupiny posílají své děti do českých škol a též se sami snaží naučit český jazyk, což jsme mohli vidět výše. Naopak ti, kteří plánují odejít, ať už do jiné země či se navrátit do země původu, jsou expatriati či jedinci, kteří odešli do zahraničí hledat zkušenosti a v horizontu několika let plánují, že se vrátí; tomu odpovídá dále i skutečnost, že své děti posílají do mezinárodních škol, o osvojení si české jazyka nejeví příliš velký zájem, ačkoliv u některých, jak jsme mohli vidět, sledujeme jisté pokusy o osvojení si jazyka, které jsou však spíše symbolického charakteru. V tomto pohledu jsou také zajímaví ti lidé, kteří svůj odchod do rodné země oddalují do doby, než se ekonomická situace v Maďarsku zlepší. Tato situace plně koreluje s jejich odchodem do cílové země, jakožto „únikem“ před zhoršujícími se ekonomickými podmínkami v Maďarsku a hledání lepšího uplatnění a vyššího životního standardu. Cílová země pak pro ně představuje jakési

¹⁴⁹ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

¹⁵⁰ Výrok informátora V.R., muž, 35 let.

¹⁵¹ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

¹⁵² Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

„vyčkávací“ místo, kde prozatímně setrvávají v lepších podmínkách, než by se jim dostalo v domácí zemi, dokud se situace v zemi původu nezlepší a oni se budou moci opětovně navrátit. V neposlední řadě někteří vidí svůj návrat jako logický důsledek nevydařeného partnerství, resp. manželství, které bylo důvodem, aby do cílové země přišli. Jakmile je ale manželství rozvedeno, tendují spíše k návratu do rodné země.

VI. ČESKÁ SPOLEČNOST OČIMA MAĎARSKÉ MINORITY

Nyní se dostáváme ke stěžejní části této práce. Na následujících stránkách se pokusíme nahlédnout problematiku reflexe české společnosti z pohledu Maďarů. Jak Maďaři pohlíží na českou společnost, co považují za její typické rysy a jak celkově vnímají českou kulturu. Jmenovitě se v našem výkladu zaměříme na reflexi jednání a chování, které tito imigranti považují za „typické“ pro jedince z české společnosti, jaké ustálené zvyklosti a tradice této společnosti zařazují do jejího obrazu, a také jak z pozice jinakosti vnímají českou kuchyni, české stravovací zvyklosti a oděvní návyky. Sledována bude také vlastní autoreflexe vztahu českého okolí k nim jako k imigrantům a Maďarům, příslušníkům jiného - maďarského státu.

VI.1. Obecná charakteristika české společnosti

Nejprve se podíváme na to, jak naši informátoři obecně charakterizují českou společnost, jaké charakteristiky a popisy jim vytanou na mysli, pokud mají „charakterizovat českou společnost“, popsat „vlastní názor na Čechy“.

„... jsou jiní než Maďaři ... nejsou tak otevření a myslím, že si víc udržují odstup.“¹⁵³

„Pro mě jsou Češi uzavřenější ... nejsou tolik otevření cizincům, vůči cizí kultuře. Mám několik českých kolegů a vidím, že mají takový zastaralý představy o tom, že muži jsou k tomu, aby vládli, ženy zase aby sloužily ... že ta kultura je prostě hodně zatížená na muže. A taky jsou hodně individualisti ... na začátku si hodně drží odstup, akceptují vás, znají vás, ale moc se nebaví ... až pak, když se k nim dostanete blíž, tak jsou hodně přátelští.“¹⁵⁴

¹⁵³ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

¹⁵⁴ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

„Jo, to ono se říká, že obvykle jsou Češi uzavření, že nejsou moc přátelští, že si od cizinců drží odstup ... zase ale ti co umí anglicky, ty jsou otevřenější, ale ti co neumí, tak jsou takoví uzavřenější, nechtějí se moc stýkat.“¹⁵⁵

„Češi jsou docela chladní, udržují si odstup. Zvláště když se neznáte, jsou dokonce nepříjemní. Ale když se potom poznáte více, skamarádíte se, zjistíte, že jsou hodní ... ale je to těžký se s nimi právě seznámit. Když jste cizinec, o to je to horší, na ty jsou spíš nepříjemný hodně. Oni si většinou myslí, že každý cizinec je turista a ty nemají moc rádi.“¹⁵⁶

„Oni mají sklon být takoví konzervativnější než Maďaři, jsou uzavřenější a drží si odstup ... uzavírají se do sebe. Pro mě není třeba jednoduchý udělat si přátele ... já jsem hodně otevřená, ale tady to je pak těžký si někoho najít jednak kvůli mému charakteru a taky kvůli jazyku, protože tady moc lidí neumí dobře anglicky, hlavně ta starší generace, stydí se mluvit, tak se radši drží stranou a moc nekomunikují ... a než se tady opravdu spřátelíte, tak to trvá strašně dlouho, to je vždycky doba, než si začnete tykat a přátelit se. Nerozumím tomu, proč prostě neřeknou tak pojď na kafe, probereme, jak se máme. Ne, to oni prostě neudělají.“¹⁵⁷

„... Maďaři si myslí, že Češi jsou takoví ironičtí a mají dobrý smysl pro humor, což ukazuje dobře Švejk nebo Hrabal, což jsou takový fenomény v Maďarsku ... česká literatura daleko více ovlivnila maďarskou kulturu než by tomu bylo obráceně.“¹⁵⁸

Na těchto výročí vidíme několik zajímavých postřehů o české společnosti. Informátoři jednak poukazují na uzavřenost české společnosti; Češi si podle nich udržují od cizinců odstup a nejsou toliko přístupní kontaktu. Jisté paralely vidíme při porovnání s kapitolou o budování sociálních sítí v ČR, kde Maďaři poukazovali na fakt, že vytvořit si přátelské vazby s českými jednotlivci je záležitostí dlouhodobou a ne vždy přístupnou (především způsobené jazykovými bariérami). Jsou to tedy jak jazykové bariéry, tak i samotný uzavřený charakter české společnosti, který podle informátorů způsobuje, že si nevytváří příliš mnoho - pokud vůbec - přátel v rámci majority.

¹⁵⁵ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

¹⁵⁶ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

¹⁵⁷ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

¹⁵⁸ Výrok informátora R.S., muž, 56 let.

Povšimněme si také častého poukazování na jazykové indispozice příslušníků majority, které se nám již vyskytly napříč předcházejících kapitol. Maďaři vidí českou společnost, resp. starší generaci české společnosti jako jazykově (pokud hovoříme o jazyce anglickém, jimi pojímaným jako jazykem mezinárodním) dostatečně nevybavenou a zdůrazňují, v rámci celé populace, ostých Čechů používat anglický jazyk, ať už z důvodu, že jej neovládají, či se necítí natolik schopní, aby mohli vést v tomto jazyce diskusi.

V této otázce je také vyzdvihována česká literatura, především ta, která určitým způsobem „popisuje“ českou mentalitu a náuru. Je otázkou, do jaké míry může být tato literatura (i ostatní informační zdroje) determinantem pro utváření obrazu o české společnosti u Maďarů v Maďarsku; nicméně určité indicie napovídají, že Maďaři se přes různorodé zdroje, převážně literaturu, informují o Čechách a o místní kultuře a následně mají možnost po příchodu do České republiky svůj obraz upravit v souladu se svými zkušenostmi. Abychom mohli říct, do jaké míry, a pokud vůbec, je tento obraz upravován, a v jakých specifických rysech je upravován, musíme se ještě dále ptát po typických znacích Čechů.

VI.1.1. Představa obrazu „typického Čecha“

Podívejme se dále, co je pro Maďary „*typicky české*“, resp. „*jaké typické znaky přiřazují příslušníkům české společnosti.*“

„Tak není zdvořilý („typický Čech“), neříká, co si myslí, je pro něj důležité zjišťovat, že má vše pod kontrolou a vše je v pohodě, myslí si, že nedělá chyby a taky se nechce učit nic nového, protože si myslí, že všechno ví a zná ... ale je to v pohodě chlápek, rád se ke všemu přidá, rád dělá plány, dohodnete se s ním ... nerozumí jídlu, nevaří, když už, tak vaří jednoduchý jídla jako lečo. A myslí si taky, že je hrozně důležitý, co si o něm druzí myslí.“¹⁵⁹

„Myslím, že obecně jsou docela v pohodě, jedná se s nimi lehce, jsou sportovci, ale ne moc na vysoké úrovni, spíš jako na té relaxační, že to dělá každý. A myslím, že víc peněz

¹⁵⁹ Výrok informátora R.B., žena, 36 let.

*utrácí za sportovní aktivity ... za ty rodinné aktivity, sporty, dají hodně peněz. A rodina je pro ně důležitá ... řekla bych, že jsou pracovití ... a taky jsou dobře vzdělaní.*¹⁶⁰

*„No určitě rád chodí do přírody, hlavně turistika. Je z Prahy. Má chatu někde za Prahou, je obvykle nápomocný, ale nápomocný jen tehdy, pokud vás zná ... pokud vás nezná, je chladný a nepříjemný. A občas jsou někteří chytří, takoví vynalézaví, když se podíváte, jak je země rozvinutá, tak to je vidět. Maďaři hodně mluví o politice, pláčou kvůli tomu co se stalo, ale nic s tím neudělají ... tady o tom nikdo tak nemluví pokud nejsou zrovna volby a když jsou, jsou schopný Češi něco změnit.*¹⁶¹

*„... Češi rádi jezdí ven, mimo Prahu, rádi sportují, chodí po horách, jezdí na lodích a tak. Je tu hodně sportujících. Maďaři třeba tohle tolik nedělají. Češi taky jezdí hodně na chaty o víkendech. Na kolech jezdí a tak, ale hlavně ta chalupa.*¹⁶²

*„Tohle dělají speciálně Češi, to je jejich mentalita, jejich vlastnost ... oni nedůvěřují cizincům, jsou ironičtí a cyničtí, vzdalují se od ostatních ... jsou taky hodně neupřímní ... to když jdete do té Lucerny a vidíte tam toho otočeného koně vzhůru nohama, to je typický znak Čechů, tohle symbolizuje tu jejich ironii a cynismus.*¹⁶³

Ve výrocích se nám opět opakuje obraz Čecha coby uzavřeného jedince, kdy vytvoření přátelského pouta je otázkou dlouhodobé komunikace. Typické jsou pro Čechy také jejich sportovní aktivity; informátoři popisují českou společnost jako společnost ryze sportovně založenou, ne však nijak profesionálně, nýbrž na volnočasové úrovni. Českou společnost považují také za vzdělanou a Čechy za vzorné pracovníky. Též zdůrazňují zálibu Čechů v trávení víkendů na chatě mimo město, což je také často opakovaný aspekt, popisovaný informátory. Mnozí zmiňovali otázku jídla, resp. ne přílišnou zručnost Čechů při vaření. K této otázce se podrobněji dostane níže, v souvislosti s hodnocením několika okruhů, považovaných za typické etnodiferenční prvky.

Pro Čechy je také charakteristická jistá dávka ironie a cynismu, která je zřetelná především v komunikaci se samotnými cizinci, kteří – ne příliš znalí místní kultury –

¹⁶⁰ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

¹⁶¹ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

¹⁶² Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

¹⁶³ Výrok informátora E.N., muž, 58 let

vnímají tyto aspekty citelně. Za typický „symbol“ české smyslu pro ironii a cynismu pak považují sochu svatého Václava v pasáži pražské Lucerny od umělce Davida Černého (sv. Václav jedoucí na mrtvém koni); Češi představují jeden z mála národů, který se podle Maďarů dokáže vysmívat téměř čemukoliv.

VI.1.2. Reflexe komunikace s majoritní společností

Pokud hovoříme o představě typického Čecha, především v souvislosti s častým poukazováním na uzavřenost české společnosti, měli bychom se také tázat, *„jaká je ve skutečnosti samotná komunikace s majoritou?“*

„No jsou zdvořilí ... v menších městech je problém se domluvit anglicky, tam je problém se domluvit na rozdíl od Prahy, kde mluví celkem hodně lidí a člověk nemá moc problém se tu domluvit s někým.“¹⁶⁴

„Myslím, že jsou hodní a otevření, ale jen když jste přátele ... když je někam pozvete, to trvá hrozně dlouho, než se skamarádíte. Jako jsou ale rozhodně zdvořilí. Když nemluvíte česky a když oni vidí, že někdo nemluví česky, tak se snaží být ještě víc zdvořilí, to oni vždycky na cizince.“¹⁶⁵

„Měla jsem pár problémů s místem, kde si třeba kupujete lístky do metra nebo v lékárně ... člověk mluví na ně anglicky, oni nic, mlčí, tak mluvíte dál a koukají na vás divně. A pak jsou nepříjemní. Nebo jsem jednou nakupovala v lékárně recept od doktora, co jsem měla, ona řekla nějaký blablabla, nevím co, a udělala takový hnusný obličej a pak se ptala, nevím na co, tak říkám, že ji nerozumím a ona na mě začala mávat rukou ať jdu pryč. Taky mi říkaly kamarádky co tu byly, že si kupovaly lístek do metra, jenže měly moc vysokou bankovku, a tak se začaly v obchodě domlouvat, že to složí a ta ženská najednou zakřičela všichni Maďaři ven! Já to nechápu, ale myslím, že to byla Slovenka, ne Češka, protože Slováci Maďary nesnáší.“¹⁶⁶

¹⁶⁴ Výrok informátora P.I., muž, 36 let

¹⁶⁵ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

¹⁶⁶ Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

Na komunikaci s majoritou, tj. s Čechy, pohlíží jako na lehce problémovou, především stran jazykových bariér, kdy na jedné či druhé straně může dojít k nepochopení, a tím vznikají nepříjemné situace. O jazykových bariérách jsme se již zmiňovali výše, a jak můžeme vidět i zde, tyto představy o české společnosti, která je především co se týče oblastí mimo hlavní město či starší generace, slabě vybavená znalostí anglického jazyka – z pohledu maďarských imigrantů, se nám opět potvrzují. Na druhé straně jsou Češi v komunikaci zdvořilí a nápomocní (pokud mohou), avšak se nám opět zde ukazuje, že si drží jistý odstup od druhých.

Zajímavá je také skutečnost, že mnozí informátoři poukazují na etnický antagonismus ze strany slovenských jednotlivců, a to i na území České republiky. Naopak v této souvislosti je pro ně česká společnost mnohem přístupnější a nepostížená averzí vůči maďarským příslušníkům (tyto problémy mají svůj původ v historických souvislostech¹⁶⁷).

V rozhovorech často také zaznívaly připomínky k rozdílnostem ve zdvořilostních strategiích a ve způsobu komunikace. Často se opakovala reflexe používání formálního a neformálního stylu mluvy.¹⁶⁸ Ptejme se tedy na to, „v čem spočívá rozdíl mezi Čechy a Maďary v oblasti komunikace“ a „v čem je tato komunikace v Čechách jiná“?

„Oni si udržují odstup i mezi sebou ... já vám můžu říct příklady ... třeba u nás (v Maďarsku) lidi co jsou ve stejném věku, tak si tykají ... třeba v obchodu, když tam přijdou, tak si řeknou ahoj, neříkají dobrý den ... tady jsem viděla, že to je jiný.“¹⁶⁹

„Maďaři nepoužívají tak striktně jako Češi vykání. Tady slyšíte, že si dva lidé, co jsou mladí, ale neznají se, tak si vykají. Ale to my nepoužíváme, třeba v obchodním styku jo, ale ne takhle a tolik jako Češi.“¹⁷⁰

„Zpočátku bylo toto používání pro mě v Čechách strašné, protože když mluvíme s někým, kdo je ve stejném věku, tak mu říkáme ty. My v Maďarsku vůbec nepoužíváme

¹⁶⁷ Viz. kap. *Historické aspekty formování maďarské minority v českých zemích a na Slovensku.*

¹⁶⁸ Tedy používání „vykání“ a „tykání“; za povšimnutí také stojí skutečnost, že informátoři nezmínili absenci vykání v možném čísle v českém jazyce, které v maďarském jazyce existuje (maďarský jazyk používá jednak vykání, resp. „onikání“ ve třetí osobě čísla jednotného, ale také ve třetí osobě čísla množného – mohou tak onikat jednotlivci, ale též i skupině lidí; skupině lidí mohou jak „tykat“, tak „vykat“).

¹⁶⁹ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

¹⁷⁰ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

mezi lidmi stejného věku vykání ... když potkám někoho na ulici a chci se ho na něco zeptat, tak mu hned tykám. Stejně jako když jdu do obchodu a je tam mladý člověk, tak si normálně řekneme ahoj, ne dobrý den ... prostě to nepoužíváme tolik jako Češi. Češi jsou v tomhle daleko zdvořilejší, používají to daleko více.“¹⁷¹

Maďaři popisují českou společnost v oblasti komunikace jako převážně zdvořilou a formálního rázu. Tyto charakteristiky vychází především ze srovnání způsobu komunikace v Maďarsku a České republice, kdy Češi používají v komunikaci daleko formálnější způsob mluvy (tedy „vykání“), než neformálnější. Mnohdy je pro ně až zarážející situace, kdy si věkově rovnocenní lidé navzájem vykají, podobně jako když si vykají v obchodech, restauracích či na veřejných místech, neboť vychází z prostředí, kde je spíše preferován neformální styl komunikace. Z této skutečnosti může také vycházet hodnocení české společnosti jako uzavřenější a nepřístupnější, neboť informátoři zdůrazňují dlouhodobost vytváření přátelského vztahu a prvotní udržování distance od cizích. Naopak poukazují na praxi v Maďarsku, kde jsou lidé, podle jejich názoru, více otevření, přístupnější kontaktu a navázání přátelských vazeb tam není toliko složité a dlouhodobého rázu jako v ČR.

VI.1.3. Charakteristické rysy české společnosti na základě srovnání několika etnodiferencujících oblastí

Podrobněji se nyní zaměříme na samotnou reflexi české společnosti a rozbor jejích charakteristických rysů. Ze všeho nejdříve se budeme dotazovat na kulturní šok, tzn. „co bylo pro ně, jakožto cizince, šokující při příchodu do nové země?“, „co je zde překvapilo?“, „co bylo pro ně neakceptovatelné na místní společnosti, kultuře či zvycích?“

„Hlavně to chování, jak vás třeba obsluhují. Občas jsou nepříjemní ... stalo se mi, že třeba doslova přede mě hodili pivo na stůl, a když jsme šli s přáteli večer do restaurace, tak nás chtěli ošidit, naučtovali nám kolikrát vysoké spropitné, nebo nám něco účtovali vícekrát a pak to obhajovali tím, že spropitné není v ceně, a že se účtuje a byli hodně

¹⁷¹ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

*nepříjemní ... oni to od cizinců očekávají, ale od Čechů ne, ten můj kolega vůbec nedává nic, já když nedám, tak to po mě chtějí.*¹⁷²

*„No ten zákaznický servis v restauracích, protože to je těžký říct, ale oni kolikrát nejsou moc příjemný ... v Maďarsku je ten servis hodně dobrý, ale tady je to kolikrát nepříjemný.*¹⁷³

*„Nejvíc mě šokovala ta jejich ironie. Nikdy jsem nevěděl, jestli si dělají srandu, nebo mě opravdu posílají někam. Když mi něco říká Rus, je mi jasný co chce. U Čechů to kolikrát nevím ani dneska. A to není zdvořilostní chování jako u Francouzů, tohle je prostě ironie.*¹⁷⁴

*„Co pro mě bylo hrozně šokující, že tady lidi musí každý den pít minimálně jedno pivo ... je to hrozný, je to hrozně neobvyklý. Samozřejmě jsou v Maďarsku lidé, co pijí i častěji, ale tady je pivo jako voda. Dokonce i v obchodech je to levnější než voda.*¹⁷⁵

Mezi nejviditelnější aspekty české společnosti, které většině nově příchozím z Maďarska připraví skutečné „překvapení“ se řadí bezesporu zákaznický servis v restauracích a obchodech. Ačkoliv přátele, kolegy či lidi na ulici většinou hodnotí jako zdvořilé, mnohdy i nápomocné, neoznačují je však za příliš otevřené přátelskému kontaktu. Obsluhu v restauracích naopak popisují jako neochotnou a na špatné úrovni (opětovně ve srovnání s Maďarskem). Tyto názory zpravidla vyplývají z vlastní špatné zkušenosti v restauracích, kdy se je, jakožto cizince, pokusili okrást či se k nim chovali nepříjemně.

Česká společnost je pro informátory typická nejen zálibou ve víkendových pobytech na chatách mimo město, ale také svoji zálibou v návštěvách pohostinských zařízení, především „hospod“ a pitím piva. Z tohoto důvodu se pak Maďaři podivují nad zálibou v pivu, hodnocenou až nepřirozeně nadprůměrnou.

V souvislosti s kulturním šokem se podíváme také na několik oblastí, jmenovitě na styl oblékání, resp. vnější úpravy vzhledu Čechů, českou kuchyni a chování Čechů, které představují jedny z nejtransparentnějších etnodiferencujících oblastí vůbec, přičemž

¹⁷² Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

¹⁷³ Výrok informátora E.P., žena, 27 let.

¹⁷⁴ Výrok informátora E.N., muž, 58 let.

¹⁷⁵ Výrok informátora M.T., žena, 28 let

podobu těchto oblastí informátoři srovnávali s Maďarskem a Českou republikou. Tedy budeme sledovat „*jaké jsou rozdíly v oblékání a úpravy vzhledu u Maďarů a Čechů?*“, „*jaké jsou rozdíly v české a maďarské kuchyni?*“ a „*jaké jsou rozdíly v chování českých obyvatel a maďarských?*“ Rozbor jednotlivých oblastí nám dovolí vysledovat další charakteristiky, které Maďaři připisují české společnosti a které nám dovolí zformulovat podrobnější obraz utváření etnického obrazu o Čechách.

„Já si vzpomínám na jednu příhodu z léta, která ukazuje, co je pro Čechy velmi typické a pro cizince strašné, ale i směšné zároveň. A to bylo, když jsme viděli, že muži nosí sandály s ponožkami. To bylo hrozný. V Maďarsku tohle není tak vidět jako tady ... mladí lidé už zde chodí dobře oblékáni, stejně jako mladí lidé v Maďarsku, ale starší generace je tady na tom hůře. Taky i maďarské ženy chodí hezky oblékány, jsou více módní.“¹⁷⁶

„Jé, no to teda rozdíly jsou, Maďarčky jsou víc sexy oblečený a Maďaři mají v oblékání víc švih, ale taky víc než Němci. Maďarské oblečení je taky podobný jako slovenský, musí to být značkový, společnost musí vidět, že my na to máme. Češi jsou jiní, ty jsou víc alternativní.“¹⁷⁷

„Maďaři se víc starají o to, co nosí. Ono oblečení je hodně podobný, ty obchody co jsou v Maďarsku, jsou i tady, ale co je jiné, nebo takové nepochopitelné pro mě, že tady, když jdete do divadla, tak na takovéto akce chodí Maďaři oblékáni elegantně, ale Češi, když jdou do divadla, tak jsou oblečení úplně normálně. To už musí něco být, aby se oni oblékli elegantně, třeba svatba, jinak ne.“¹⁷⁸

Na stylu oblékání a úpravy vzhledu vidíme zřejmé rozdíly. Česká společnost je vnímána v této otázce méně pozitivně; především je často zdůrazňován fenomén „ponožek v sandálech“, nicméně obecně se Češi méně zajímají o módu a mají menší vkus, co se týče výběru a kombinace oblečení než společnost maďarská. Čechům je také vytýkána absence smyslu pro volbu vhodného oblečení k dané příležitosti, kdy se Češi oblékají stále stejně, ať už se jedná o jakoukoliv příležitost a nedbají na potřebu volby

¹⁷⁶ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

¹⁷⁷ Výrok informátora G.D., žena, 33 let.

¹⁷⁸ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

vhodného oblečení, úměrného určité příležitosti. Nakonec ještě podotkneme, že mladší generaci je připisována snaha o sledování módních trendů a snaha se vhodně oblékat, kdežto starší generace je stále vnímána jako skupina nezajímající se, resp. postrádající vkus a smysl pro módnost.

„To je zásadně rozdílné (česká kuchyně). Nesnáším české jídlo, je moc těžké, moc takové tradiční, hodně takové no mě prostě přijde, že tady existují čtyři základní ingredience, a to se dává do všeho a pořád se to točí ve všech jídlech. Hlavně tady prostě je maso, hodně knedlíků a k tomu omáčka. V Maďarsku to je jiné, tam je ta nabídka pestřejší, máte více na výběr, více je to jídlo zdravé.“¹⁷⁹

„Ono to nemá žádný koření, samé maso, lidi si tu kupují nekvalitní potraviny, to vidíte v supermarketech, co tam prodávají za nekvalitní jídlo. Restaurace jsou taky hrozný, dříve tady ani člověk nenašel pomalu restauraci, kde by do polívky nedávali magi. Opravdu hrůza ... myslím, že Češi jídlu prostě nerozumí.“¹⁸⁰

„Hrozný tu postrádám některé druhy jídla, teda spíš hlavně tu zeleninu. V české kuchyni se nejí moc zelenina jako v maďarské. Ona celá ta kuchyně je taková hlavně omáčka, maso, knedlík nebo rýže nebo co já vím, že oni pořád dělají bramboráky a tak ... chleba je takový tmavý, těžký. My máme světlý, nadýchaný.“¹⁸¹

Českou kuchyni, resp. stravovací návyky Čechů vnímají Maďaři jako poněkud jednotvárné a stereotypní. Podle jejich názoru převažují v české kuchyni těžká a monotónní jídla, chudá na zeleninu, přičemž většina z jídel je stavěna na základě několika druhů částí, stále se opakujících – maso, omáčka, knedlík. Obecně pak je Čech vyobrazen jako člověk, který se nevyzná příliš ve vaření, neschopnosti používat různorodé suroviny či koření a v nákupu nekvalitních potravin. Naopak maďarská kuchyně je bohatá na zeleninu, pestrost a není tak těžká, jako kuchyně česká.

Podívejme se dále na reflexi osobitých mentalit maďarské a české společnosti, kdy naši informátoři měli porovnat rozdíly v chování u společnosti maďarské a společnosti české.

¹⁷⁹ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

¹⁸⁰ Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

¹⁸¹ Výrok informátora P.I., muž, 36 let.

„... *Maďaři jsou hodně pesimisti a negativní. Skutečně tohle na Čechách moc nevidím ...
Češi jsou mnohem příjemnější, protože život tady je lepší, necítí se tak mizerně.
Maďarsko, celá ta země i lidé jsou smutní, pořád tam něco povídají, to je jako že já chci
 pryč, pomoz nám, jsou nepříjemní, řeší pořád politiku, budoucnost.*“¹⁸²

„*Maďaři jsou víc přátelští, více otevřenější. I na prvním setkání se už chovají otevřeněji,
více přátelštěji, než Češi. Zato Češi si drží více odstup dlouho.*“¹⁸³

„*Maďaři jsou takoví hlasitější a hlučnější. Češi zase jsou klidnější. Maďaři, ti se pořád
hárají, hlavně o politiku a minulost, ale pořád něco. Přijde maličkost a pořád se hárají.
Pak jsou ale zase kamarádi a nic se neděje. Tady nic takového neexistuje. Můžete se
tady pohádat jen jednou, a pak tím člověk ztratí kamaráda. Takový z toho mám pocit.
Maďaři se naopak více hárají a pak se více k sobě mají.*“¹⁸⁴

„*Češi nejsou takoví pohodoví jako Maďaři. Ano, nejsou, protože třeba na hřišti si
všichni rodiče hlídají svoje děti, aby si příliš nemíchaly s těma ostatníma, s těma mýma
dětmi. Oni říkají, tohle je tvoje a tamto je jeho, to není tvoje a na to sahat nemůžeš. Ale
my tohle máme jiné, tohle neřešíme. Každý si tam může přeci půjčit, co chce. Ono ale
obecně nejsou vůbec Češi pohodoví, nejsou tak přátelští, hlavně když jde o cizince.*“¹⁸⁵

Problematiku reflexe chování, resp. styku s jednotlivci české společnosti můžeme sledovat v několika rovinách. Jednak v obecném pojetí „naladěnosti“ společnosti, kdy jsou Češi vykreslováni jako pozitivněji naladěný národ, který si žije relativně v dobrých podmínkách a nemá tolik starostí, a tím pádem jsou i místní lidé uvolněnější a pozitivněji naladěni. Ve srovnání k tomu jsou naopak Maďaři více frustrováni ze své ekonomické situace v zemi, z historických okolností své země a stavu politiky, a tak jsou spíše vykreslováni jako národ pesimistů. Na to navazuje hodnocení české společnosti jako společnosti uvážených lidí, chovajících se poklidně, ne příliš emocionálně. Maďaři pak jako lidé stále si stěžující na politické, historické či ekonomické problémy, které jsou často ohniskem hádky. Možná však díky těmto

¹⁸² Výrok informátora N.Z., žena, 32 let.

¹⁸³ Výrok informátora C.I., žena, 29 let.

¹⁸⁴ Výrok informátora G.D., žena, 33 let.

¹⁸⁵ Výrok informátora B.W., žena, 31 let.

častějším konfliktům drží společnost více pohromadě, než společnost česká, kde jsou přátelské vazby spíše slabší povahy. Nakonec můžeme vidět, že se nám opět potvrzuje naše představa české společnosti coby společnosti uzavřené, ne příliš komunikující a udržující si odstup od cizích lidí.

VI.1.4. Reflexe socioekonomického rozvrstvení české společnosti

Viděli jsme, že Maďaři si stěžují jak na pesimistické nálady maďarské společnosti, tak také popisují vlastní zemi jako postiženou ekonomickou krizí a velkou nezaměstnaností. V této souvislosti bychom mohli nechat naše informátory reflektovat sociální rozvrstvení české společnosti, které nám ukáže jednak to, jak vnímají českou společnost z hlediska socioekonomických aspektů, ale také v porovnání s tím, do jaké socioekonomické třídy se zařazují v české společnosti, můžeme vysledovat, k jaké skupině se sami zařazují a jaké místo zastávají v celé společnosti vůbec.

„Tady je ta střední vrstva širší, jsou tu taky samozřejmě lidi bohatší jako kníže Schwarzenberg, který není zbohatlík přes restituci, ale jsou tu i jiní, takový majitel PPF ... prostě co jsou hyper bohatí, ale přeci jen ta střední vrstva je širší a větší než v Maďarsku ... není tady tolik chudých jako v Maďarsku ... tam jich za posledních let strašně přibylo.“¹⁸⁶

„Většinu lidí co znám, je střední třída ... většinou kolem mě jsou normální lidé, co chodí do hospod a restaurací, nejsou nijak bohatí ... ty co znám jsou v té střední třídě prostě, jsou si podobní, pijí všichni pivo a chodí do stejné hospody, a to je hezký ... ale třeba v Budapešti je daleko více bezdomovců než v Praze ... tam jsou všude, v metru, na nádraží, venku ... všude.“¹⁸⁷

„Já si myslím, že ta střední třída je daleko širší než v Maďarsku. Tady je daleko více střední a také více bohatých, ale moc to neukazují, že mají peníze. Zase Maďaři když už mají peníze, tak je ukazují. Ale je tam plno chudých lidí, protože tam ta ekonomika upadá. Ta střední vrstva je tady docela stabilní a široká.“¹⁸⁸

¹⁸⁶ Výrok informátora R.S., muž, 56 let.

¹⁸⁷ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

¹⁸⁸ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

Z hlediska socioekonomické diverzity české společnosti vidíme několik důležitých aspektů. Českou společnost vnímají jako jinak sociálně rozvrstvenou, především pak zdůrazňují dominantní postavení střední třídy, která zahrnuje většinu obyvatelstva. Na základě tohoto aspektu pak České republice připisují lepší finanční zabezpečení populace, než je tomu u společnosti maďarské, kde je, podle jejich názoru, více chudých lidí a také daleko větší procento lidí bez domova. Tuto skutečnost připisují ekonomické krizi a špatnému ekonomickému stavu Maďarska. Povšimněme si, že mnozí z nich reflektují toto rozvrstvení na základě lidí, které potkávají v každodenním životě, popisovaných stereotypními představami a mezi které se též zařazují – hovoří o většině populace jako o střední vrstvě, která chodí často na pivo, potkávají je v hospodě, na ulicích, v zaměstnání.

Tato reflexe (ale i ostatní) je tak velkou měrou zkreslena jednotlivci, které v každodenním životě potkávají a na základě zkušenosti s těmito lidmi pak generalizují své názory o české společnosti. Tyto názory, leč stereotypního charakteru, jsou pro ně směrodatné, co se týče vykreslování obrazu o české společnosti a skrze ně nahlíží celou společnost jako celek. Nelze ovšem vyloučit, že reflexe je i výsledkem zkušenosti s méně rovnostářskou maďarskou společností, v níž příslušnost k sociální vrstvě vyžaduje určitý životní styl a vnější atributy tohoto stylu.

„Maďarský oblečení je takové podobné jako slovenské, musí to být značkové, společnost musí vidět, že my na to máme ... Češi jsou jiní než Maďaři. Ne že by byli postmaterialističtí, to ještě ne, ale jsou tady daleko více alternativní lidé. Pro mladé lidi jsou ty značky důležité, ale pak už ne.“¹⁸⁹

VI.2. Autoreflexe etnického stereotypu majority

Poté, co jsme se podrobněji zajímali o reflexi české společnosti z pohledu našich informátorů, přesuňme se nyní k autoreflexi vztahu českého okolí k nim, jakožto k imigrantům a Maďarům. Obraz české společnosti jsme sledovali na základě několika kulturních fenoménů, které jsou svým charakterem etnodiferencující povahy a je na

¹⁸⁹ Výrok informátora G.D., žena, 33 let.

nich možné sledovat specifické odlišnosti. Sledovali jsme ho ale také na způsobu komunikace s majoritou a na stereotypních představách o majoritě.

Položme si nyní otázku, jak titíž lidé vnímají vztah majority k nim jako k imigrantům a Maďarům. Tzn. a) do jaké míry si oni sami uvědomují, že je česká společnost vnímá jako cizince, imigranty a Maďary, b) zda si uvědomují, že si české okolí vytváří jejich etnický obraz a c) zda si přiznávají, že na ně majorita může pohlížet také skrze ustálené stereotypy. Otázkou též je, zda dokáží tento pohled majority sami reflektovat.

Nejprve začneme od dvou základních otázek, tj. *„jak informátor vnímá pohled majority na sebe sama, jakožto příslušníka maďarské minority?“* a *„s jakým názorem na sebe sama, jakožto příslušníka minority, se setkávají u české společnosti?“*

„... myslí si (Češi), že jsme hodně emotivní, taky se říká, že jsme si hodně podobní s Italy a že jsme takoví nestabilní, že Maďaři nezůstanou chladní, ale cokoli se jim stane, ať už jsou naštvaní nebo šťastní, dokážou to hodně ukázat. Taky že jsou Maďaři hodně pesimističtí, hlavně kvůli historii, protože pořád jsme něco ztráceli. Na druhé straně, že jsou zase Maďaři hodně přátelští k druhým, hodně pohostinní.“¹⁹⁰

„Oni když vidí, že mluvím maďarsky, tak hned řeknou čabajka, guláš, paprika, a taky Balaton a říkají klobása. Tohle je vždycky. Vždycky mi říkají, jak je to dobrý guláš, že byli v Maďarsku a jedli to tam a jak tam byl dobrý guláš. A taky protože v obchodech je hodně klobás a některý jsou z Maďarska. Ale tohle slyším nejčastěji od starších lidí, ne od mladých, ty to moc neznají.“¹⁹¹

„Češi znají Maďary, ale majorita spíš zná více Maďary ze Slovenska než z Maďarska, protože těch je tu daleko více a lidé si nás pak pletou a myslí si, že jsme ze Slovenska ... to je právě ten problém, že těch slovenských je tu více.“¹⁹²

„Ono je to mezi Čechy už takové zažitě klišé, že Maďaři jsou nacionalisté. A taky Češi říkají, že jsme zbabělci, že jsme si nechali všechno vzít. A hlavně říkají, že máme dobrou

¹⁹⁰ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

¹⁹¹ Výrok informátora M.T., žena, 28 let

¹⁹² Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

*kuchyni, ale že jsme smutní ... to je pořád dokola, že Maďaři jsou ti páni, co chtějí zpátky svoji velkou zem.*¹⁹³

V první řadě je třeba říct, že pokud hovoří Čech o Maďarovi, dle názorů informátorů, nečiní rozdíl mezi Maďarem, jakožto příslušníkem minority v ČR a Maďarem, jakožto obyvatelem Maďarska, potažmo Slovenska. Češi si podle nich konstruují etnický obraz maďarství na základě vlastních zkušeností s Maďary, z návštěvy země, z běžně přejímaných stereotypních pohledů přes média, literaturu či tradovaných ve společnosti.

V takovémto pohledu je Maďar českou společností vykreslen jako pesimisticky naladěný člověk, který si z historických událostí stále s sebou nese frustraci ze ztracených území a prohraných válek. Češi také pohlíží na Maďary jako na smutný národ z důvodu jejich špatné ekonomické situace, která je, podle nich, vážným důvodem k frustracím. V nespolední řadě se pak Češi při popisování Maďarů omezují na stereotypně zažitá představy, především co se týče jídla (guláš, klobása, maďarská paprika ad.) či na geografické údaje (město Budapešť, jezero Balaton ad.). Podle informátorů v těchto představách opět vycházejí z vlastní autentické zkušenosti či z médií převzatých obrazů.

Mohli bychom se zde zamyslet nad tím, *„jak tento pohled Maďaři vnímají?“*, *„zda je jim příjemný, či naopak nepříjemný?“*, *„zda se jej pokusili Čechům vyvrátit, nebo je nechávají žít v jejich vlastních představách?“*.

*„Já si myslím, že pozitivně, zpravidla, ale zase to záleží na tom, kdo to je a jaké má zkušenosti. Slováci v tomhle pozitivní moc nejsou, naopak Italové, to je zase něco jiného.“*¹⁹⁴

„Pořád se s tím setkávám, že si myslí, že jsou Maďaři ti páni, co chtějí zpět tu svoji Velkou zemi, a že jsou nacionalisti, ale jsou stateční a dobře vaří ... dříve jsem se Čechům snažil tenhle stereotypní názor vyvrátit, ukázat jim, že jsme normální, ale teď už ne. Bylo to především ne mým přátelům, ale cizím, které jsem potkával náhodně, třeba v sauně. Protože když člověk slyší takové nesmysle ... tak když se s ním bavím, tak se mu to snažím vysvětlit. Ale takový předsudek tady prostě je ... zase maďarská

¹⁹³ Výrok informátora R.S., muž, 56 let.

¹⁹⁴ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

společnost je tolerantnější než česká, tady jsou Češi hodně zaměřeny proti Romům, Vietnamcům a taky jsou takoví opatrní k Ukrajincům ... oni si myslí, že je to nějaká ruskojazyčná mafie a kradou všichni a pak hází do jednoho pytle Ukrajince, Bělorusi a další, prostě že to jsou ruskojazyční zločinci.“¹⁹⁵

„Strašně často slyším od Čechů, Maďar? To je Balkánek. Balkánce Češi vnímají vulgárně jako označení, jako nadávku. A Cigáni jim vadí. Ale Maďary celkem přijali ... když sem přijede Maďar z Maďarska, tak se o něm říká, že je to Cigán, Balkánek a jsou problémy ... mě je to ale jedno co si říkají, je to jejich problém ... taky Čechy hodně irituje to, jak mluvím, je to pro ně zvláštní, divné a ono to Čechy ruší.“¹⁹⁶

Vztah české společnosti vůči Maďarům, jakožto minoritě, ale také k Maďarům, jakožto národnosti vůbec, je popisován jako otevřený a pozitivního charakteru, ač poznamenaný stereotypními představami. Ty podle informátorů vychází jednak z neznalosti maďarského jazyka, u kterého Češi tendují zařazovat jej spíše do severských oblastí,¹⁹⁷ nebo naopak zařazovat Maďary mezi balkánské národy. Vůči spojení se ovšem vymezují a toto srovnání odmítají; především z důvodu, že pociťují české označení „Balkánek“ jako označení pejorativního smyslu. V této souvislosti se nám opět ukazuje vnímání rozdílu mezi českou a slovenskou společností, která je na rozdíl od české vnímána negativně, především vzhledem k přetrvávajícím etnickým antagonismům mezi Slováky a Maďary. V tomto ohledu Maďaři považují českou společnost za diametrálně odlišnou, nepoznamenanou stigmatem minulých událostí.

Podotkněme ještě, že Maďaři si pozorně všímají negativního vztahu Čechů k romské minoritě, podobně jako k východoevropským národům, jmenovitě k ruským, ukrajinským a běloruským mluvčím. Romy vnímá česká společnost, podle jejich názoru, jako skupinu lidí, vůči kterým je potřeba se mít na pozoru, u kterých se vyskytuje zločinnost a kteří pracují na méněcenných pracovních pozicích. Z této skutečnosti je pak zřejmé, proč Maďaři nechtějí být s touto skupinou spojováni a důsledně se od jakéhokoliv spojení s nimi distancují. Stejně tak se distancují od skupiny lidí, kterou označují jako „ruskojazyčná“. Podle názoru informátorů, Češi vnímají tyto

¹⁹⁵ Výrok informátora R.S., muž, 56 let.

¹⁹⁶ Výrok informátora E.N., muž, 58 let.

¹⁹⁷ Maďarský jazyk patří do skupiny ugrofinských jazyků; je tedy pochopitelné, proč lidé, neznalí tohoto jazyka, mají sklon řadit maďarštinu, pro ně nesrozumitelnou, do severských oblastí, mezi národy jako jsou Finové ad.

skupiny negativně, a proto se snaží tomuto spojení vyhnout, popřípadě se brání jakémukoliv spojování s nimi.

Pokud maďarská minorita tvrdí, že Češi popisují Maďary pouze skrze stereotypní představy, ptáme se na to, co soudí o tom, „*zda Češi znají maďarskou kulturu, zvyky, tradice?*“, „*co všechno vědí o Maďarsku a o Maďarech?*“, „*s jakými názory ze strany Čechů se setkávají v této souvislosti?*“

„Takhle, asi když tam byli na dovolené, tak jasně, vědí něco, že navštívili pár památek, muzea, ochutnali jídla. Ale ti co tam nebyli, ti těžko něco vědí.“¹⁹⁸

„Víte, takové ty základní věci. Když někoho potkáte a řeknete mu, že jste z Maďarska, tak vám řeknou pár naučených slovíček, co znají od Balatonu a říkají takové to děkuju, na zdraví a tak. A pak už mě to štve, protože to všichni pořád papouškují dokola tady a je to otravný. A taky vám řeknou, že znají Budapešť, pomazánku, salát, debrecínku a takovéhle věci.“¹⁹⁹

„Já si myslím, že Češi toho moc nevědí o maďarské historii, ale to je stejný, Maďaři zase nevědí nic o té české. Ale znají třeba maďarská typická jídla, vína, to určitě znají. Hodně z nich bylo u Balatonu, tak to znají, tam jezdí plno lidí na dovolenou odtud.“²⁰⁰

Pokud vůbec mají Češi nějaké znalosti o maďarské kultuře, historii, jazyce, tradicích, gastronomii či geografii, vycházejí tyto představy, dle Maďarů, z jejich vlastní zkušenosti z návštěvy Maďarska či z médií a literatury. Tyto znalosti se opakují v základních okruzích – především se jedná o *gastronomii*, tedy typická maďarská jídla, *geografii*, tedy město Budapešť, jezero Balaton ad. a několik základních maďarských slov, která si pamatují ze své návštěvy Maďarska.

Výše jsme hovořili o tom, jak Češi, podle názorů informátorů, pohlíží na maďarskou minoritu, resp. na Maďarsko jako takové a jaké jsou jejich znalosti maďarské kultury. Bylo by zajímavé se také podívat, „*zda Češi vůbec vědí, že v ČR existuje maďarská minorita?*“ a „*zda dokáží její členy identifikovat jako příslušníky maďarské národnosti?*“ Uvidíme, zda Češi identifikují členy maďarské minority a

¹⁹⁸ Výrok informátora Z.O., žena, 35 let.

¹⁹⁹ Výrok informátora R.B., žena, 36 let.

²⁰⁰ Výrok informátora P.I., muž, 36 let.

pokud ano, tak na jakých attributech a do jaké míry mají skutečné povědomí o maďarské minoritě v ČR. Informátoři totiž poukazují na to, že si Češi vytváří stereotypní obraz Maďara, bez ohledu na jeho příslušnost k minoritě či k Maďarsku jako státu (tedy že nečiní rozdíly mezi Maďarskem a jeho obyvateli a Maďary, jako imigranty v ČR, kteří zde utváří specifickou minoritu).

„To si nejsem jistá, asi nevědí, že tu je nějaká komunita, ale vědí, že tu jsou nějací Maďaři, že tu žijí. Ale to, že mají nějakou organizaci, že mají nějaké skupiny, to nevědí.“²⁰¹

„To oni nevědí. Pokud mají nějaké maďarské kamarády nebo tak, tak jo, ale jinak neví.“²⁰²

„Nemyslím si, že něco vědí. Ne zase všichni, ale většina ne. A to většinou je kvůli tomu, jak Češi přistupují k ostatním cizincům. Pokud jsou více otevření vůči cizincům a snaží se pochopit jejich kulturu, tak vědí více, ti co nechtějí, nic neví.“²⁰³

„Nemyslím si, oni se nezajímají o jiné kultury. Taky jsem si všimla, že ani ve zprávách není moc zpráv o Maďarsku v televizi. Tam to taky spíše ignorují.“²⁰⁴

„Nemyslím si, že mě dokáží poznat. Poznají na mě, že jsem cizinec, ale ne, že bych byl Maďar.“²⁰⁵

„Někteří, když třeba mluvím, tak půlka z nich ví, že mluvím maďarsky, hlavně ta starší generace. Když jedu třeba metrem s dětmi a mluvíme, tak oni řeknou Maďarka! A já řeknu ano! Ale ti další nemají vůbec ponětí kdo jsem, a jak mluvím, co to je za jazyk, protože maďarština je strašně unikátní jazyk a tahle druhá půlka lidí to nepozná. Ti mladší lidé se většinou ptají, a vy jste z Finska? Neřekli by, že jsem z východu, ale spíše ze severu.“²⁰⁶

²⁰¹ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

²⁰² Výrok informátora Z.W., muž, 44 let.

²⁰³ Výrok informátora P.S., žena, 39 let.

²⁰⁴ Výrok informátora G.D., žena, 33 let.

²⁰⁵ Výrok informátora P.I., muž, 36 let.

²⁰⁶ Výrok informátora O.S., žena, 45 let.

Z pohledu členů maďarské minority nemají Češi přílišné povědomí o existenci jejich minority. Obecně českou společnost považují za nezajímající se v oblasti minorit a minoritních kultur – pokud je identifikují jako ne členy majority, jedná se spíše o obecné označení „cizinci“. Na druhé straně pak poukazují na tu část populace, která se zajímá, je otevřená a má přehled. Tito lidé pak mají zájem na poznávání nových lidí a kultur, a u takových lidí se setkávají s tím, že mají potuchy o existenci maďarské minority.

Ještě poznamenejme opět se opakující názor, že Češi mají problémy s identifikací maďarské jazyka a jeho geografickým zařazením v rámci Evropy. Maďarské příslušníky pak považují buď obecně za „nějaké cizince“, nebo za členy severských národů, patřící do ugrofinské skupiny.

V neposlední řadě se podíváme na reflexi přístupu Čechů k samotným Maďarům, tedy „*zda je přijali jako cizince, potažmo jako maďarské státní příslušníky?*“

„Takhle, nemyslím si, že by se ke mně chovali jinak, že jsem z Maďarska. Berou mě spíš jako cizince. Ale na druhé straně, na ulici hodně lidí, co nemluví anglicky, tak se nebaví, vyhýbají se odpovědi, když se na něco ptám. Já si myslím, že je to kvůli jazyku, protože nemluví anglicky. Ti co umí, tak jsou rádi, poradí mi, povídají si.“²⁰⁷

„Já jak jsem pracoval v mezinárodní firmě, kde bylo hodně cizinců, tak žádné problémy nebyly.“²⁰⁸

„Tohle je těžký říct, protože já fakticky mezi Čechy nežiju. Spíš v takovém mezinárodním prostředí ve firmě, ale pár Čechů tam máme a ti mě vzali úplně v pohodě. A není to problém, normálně se spolu bavíme.“²⁰⁹

„Když jsem sem přijela, neměla jsem žádný problém s tím, že by mě místní společnost nepřijala či mě nějak odstrkovala jako cizince. Také jsme se pokoušela mluvit česky v nějakých situacích, ale když tomu nerozumím, tak mi to říkají anglicky. Oni vědí, že moc dobře česky nerozumím, tak mi to říkají v angličtině. Ani v práci jsem neměla

²⁰⁷ Výrok informátora D.O., žena, 29 let.

²⁰⁸ Výrok informátora I.W., muž, 34 let.

²⁰⁹ Výrok informátora A.F., žena, 28 let.

*problém, je tu hodně cizinců, a když třeba chodíme na oběd, tak si sedneme všichni k velkému stolu a mluvíme spolu.*²¹⁰

Na těchto výročí se nám potvrzuje mnohé, již výše řečené. Češi jednak Maďary obecně zahrnují do skupiny „cizinců“, bez ohledu na to, kdo je jaké národnosti. Ač by se mohlo zdát, že se jedná o jistou paušalizaci, Maďaři v tom vidí pozitivní smysl – nedělají rozdíly mezi cizinci, nemají vůči nim předsudky. Na druhou stranu však vzpomeňme, jak Maďaři urputně odmítají jakékoliv spojování s východoevropskými národy a brání se označení „Balkánci“.

Mezi dalšími atributy se opětovně objevuje hodnocení přístupu Čechů k cizincům jako skupiny, která je uzavřená, udržující si odstup od cizinců, což se promítá i do druhého pohledu, kdy Maďaři pocítují, že ač Češi nemají s nimi žádné problémy, příliš s nimi nekomunikují. Povšimněme si však příspěvku výše – hodnocení české společnosti jako uzavřené vychází mnohdy ze zkušenosti, kdy hovořili s lidmi, kteří anglicky neuměli, a kteří s nimi na tomto základě odmítli komunikovat. Naopak ti, co s nimi komunikovali a ovládali anglický jazyk, jsou hodnoceni jako otevřenější. Je tedy otázkou, do jaké míry je hodnocení české společnosti, jakožto společnosti uzavřené, konstruováno na základě špatných/dobrych zkušeností a do jaké míry jde o kritický pohled informátorů. Myslím, že nebudeme daleko od pravdy (jen považme jednotlivé výroky), pokud se přikloníme k prvnímu tvrzení; konstruování etnického obrazu Maďara je při srovnání názorů jednotlivých informátorů založeno z větší části na vlastních zkušenostech.

Svébytnou skupinou jsou pak expatriati a zaměstnanci mezinárodních společností vůbec, kteří příliš nepřijdou do kontaktu s českou společností, pouze nahodile, a kteří tak zde žijí v určitém vakuu (ne doslovně) a nemají ani potřebu navazovat s majoritou jakékoliv užší kontakty. Názor českého okolí na sebe tedy vesměs neregistrují.

²¹⁰ Výrok informátora J.V., žena, 24 let.

VII. RESUMÉ A ZÁVĚRY

Je nepochybné, že migrační skupina z Maďarska po roce 1992 představuje v rámci maďarské minority v České republice, ne-li ve spektru migračních procesů vůbec, specifickou skupinu *sui generis*, skupinu kulturně transparentně odlišnou od ostatních. Maďarská minorita, která se v České republice formuje, vychází z několika různých geografických oblastí (tj. z Maďarska, Ukrajiny, Slovenska, Rumunska), což ji činí svébytnou minoritou s unikátní strukturou ve srovnání s minoritami ostatními. Tato vlastní diverzita minority pak poznamenává různá specifika a vztahy v rámci této skupiny tak, jak jsme mohli v naší práci vidět a v mnohém ovlivňuje postoje jejích členů.

Do České republiky pronikají v současné době různé skupiny maďarských imigrantů, přičemž v naší práci jsme se podrobně zaměřili na skupinu z Maďarska. Její členové jsou nejčastěji vysokoškolsky vzdělaní jedinci, kteří pochází ze střední (resp. ze střední a vyšší střední²¹¹) třídy společnosti. V této migrační skupině se zpravidla objevují lidé, kteří již po škole hledali zaměstnání v mezinárodních společnostech, kteří odešli ihned po studii do zahraničí či ti, kteří pracovali v různých státních a soukromých institucích.

Nejintenzivnější sociální sítě v zemi původu budovali především v oblasti obdobného socioekonomického zázemí, v názorově a profesně totožné skupině. Jejich přátelé tak byli vesměs kolegové z mezinárodních společností, z univerzit či lidí, kteří po škole též odešli do zahraničí.

Současnou socioekonomickou situaci v Maďarsku hodnotí určitým despektem, především stran ekonomické krize, která měla, dle jejich názoru, ničivý dopad jak na státní ekonomiku, tak celkově na životní standard obyvatel, pracovní uplatnění na trhu práce a finanční situaci populace vůbec. Tato situace pak měla, jako jeden z možných faktorů, vliv na jejich odchod ze země. V této souvislosti můžeme sledovat, že jejich přátelé, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání, snášejí ekonomický propad země lépe a netrpí toliko propadem životního standardu jako ostatní.

Mezi důvody odchodu ze země původu, tj. z Maďarska, se nejčastěji řadí touha po získání nových zkušeností (pracovních, ale i jazykových), v rámci mezinárodních

²¹¹ Dle vlastního zařazení v rámci maďarské společnosti.

společností, u kterých byli zaměstnáni, v závislosti na svém partnerovi, který odešel ze země či se stěhovali za svým partnerem, který pochází z jiné země a se kterým se rozhodli usadit v zemi cílové, dále pak v rámci maďarských kulturních institucí či meziuniverzitních výměn. V souladu s důvodem k opuštění země pak následují odpovídající strategie hledání si nového zaměstnání v České republice. Mezi tyto strategie patří především zaujmutí pracovní pozice v mezinárodní společnosti, čímž je u těchto jedinců etablování se v cílové zemi znatelně usnadněno, dále pak nastoupení na pracovní pozici, kterou si našli ještě během svého života v zemi původu a až následně se rozhodli pro odchod z Maďarska či se jedná o ženy v domácnosti, které jsou nejčastěji partnerkami pracovníků v mezinárodních společnostech, zastávající nadstandardně placenou pozici, a proto se mohou věnovat výchově dětí a péči o domácnost. Ti, kteří si začali hledat nové zaměstnání až v zemi původu, nejčastěji tedy ti jednotlivci, kteří přišli do České republiky za novými zkušenostmi či v závislosti na svém partnerovi, často upozorňují na nesnáze, co se týče neznalosti českého jazyka. V rámci majoritní společnosti se pak zařazují opět do podobných společenských tříd jako v zemi původu (střední a vyšší střední třída), avšak upozorňují, že si svým odchodem finančně pomohli, ač pouze v rovině ekonomické, naopak v rovině sociální, vzhledem k ochabnutí sociálních sítí, jsou na tom hůře.

Nové sociální sítě v České republice budují jednak v rámci nových zaměstnání, resp. společností, kde pracují a jejichž pracovníci jsou nejčastěji také cizinci, zastávající obdobné životní strategie a jazykově kompetentní. V rámci majority jsou pak tyto vztahy méně časté, vesměs kolegiálních charakteru či přidružení přátel od partnerů – Čechů. Obecně pak je také časté, že se sociální sítě imigrantů vyznačují určitou účelovostí; přátelské vztahy v cílové zemi hodnotí jako uměle vytvořené, využívající je na trávení volných chvil a volnočasových aktivit, nicméně skutečné přátelské sepětí s nimi necítí. Pokud si budují sociální sítě uvnitř maďarské minority, poukazují na problematiku diverzity maďarské minority, pramenící z historických reálií a determinující vztahy současné – přichází z jednotlivých zemí drží více pospolu, přičemž migrační skupina z Maďarska představuje v tomto ohledu zcela unikátní těleso, neboť mají tendenci se separovat jednak od majority jako takové, tak i od ostatních skupin maďarské minority (slovenské, rumunské, ukrajinské i české²¹²).

²¹² Jako českou skupinu Maďarů označujeme jedince, kteří se dostali do České republiky v rámci nucených přesunů ze slovenských oblastí (ale též i asimilované jedince, kteří zde žijí v x-té generaci).

Ačkoliv sociální sítě v zemi původu po jejich odchodu ochably, snaží se je i tak udržovat, vesměs skrze moderní komunikační prostředky (internet, telekomunikace ad.). Vazby na Maďarsko udržují též pravidelnými návštěvami rodiny a přátel a dokonce i zvaním svých přátel a rodin do České republiky – s výhledem na tyto možnosti si pak zařizují byty s pokoji pro hosty, aby mohli hostům poskytnout určitý komfort.

Mezi nejčastější problémy spojené s vlastním etablováním se v České republice spatřují neznalost české jazyka. V této otázce se nám však migrační skupina dělí na ty jednotlivce, kteří neplánují v České republice zůstat natrvalo, a tudíž ani nemají tendenci si osvojit český jazyk. V důsledku toho pak hlavní město shledávají jako prostor, kde není potřebná znalost české jazyka a ke své práci ji nepotřebují, neboť pracují v mezinárodních společnostech. Na druhé straně tu jsou pak ti, kteří jednak plánují se zde usadit natrvalo, ať už díky partnerovi, či lepším socioekonomickým podmínkách a v návaznosti na to si stěžují na jazykové indispozice a snaží si místní jazyk osvojit, ať už vzhledem k lepšímu uplatnění na pracovním trhu, tak i kvůli vlastním dětem, aby se mohly také jazyk naučit a měly život v ČR jednodušší. A ačkoliv zemi původu opustili a návštěvy, ač v určité periodicitě, nejsou příliš časté, často se ukazuje, že nepociťují vlastní vyčlenění se z maďarské společnosti, ba naopak, vlastní odchod považují spíše za omezený akt, kdy se v budoucnu opět do své země navrátí (to platí především pro expatriaty).

Česká společnost je migrační skupinou z Maďarska vnímána jako společnost uzavřená, která si od cizinců udržuje značný odstup, především v oblasti přátelských vazeb. Pro Čechy je typický určitý distanc, který v počátcích udržují vůči novému člověku a až teprve po dlouhé době si ho „pustí blíže“. Pro Čechy je typická také značná dávka ironie a cynismu, který Maďaři spatřují jak v komunikaci s ostatními, tak i v chování a dokonce v umění a literatuře.

V souvislosti s komunikací je také česká společnost hodnocena jako zdvořilá, dokonce až příliš formální, co se týče používání formálního a neformálního stylu mluvy. Co se týče jazykových dovedností, je česká společnost dělena na dvě oblasti – jednak na starší generaci, která není příliš jazykově zdatná a na generaci mladší, u které jsou jazykové schopnosti na vyšší úrovni.

Mezi charakteristiky, obecně připisované Čechům, pak patří záliba ve volnočasových aktivitách, především v relaxačním sportu a víkendových pobytech na chatách mimo město. V oblasti oblékání a vnější úpravy vzhledu je česká společnost

spíše konzervativnější a mírně opožděná za maďarskou společností, především starší generace co se týče vkusu pro výběr oblečení. Též je Čechům vytýkána neschopnost volby oblečení přiměřeně vhodného k události, které se účastní (do divadla se oblékají neformálně atd.).

Česká kuchyně je hodnocena jako monotónní, stále se opakující ve složení základních pokrmů – maso, omáčka, knedlík; dále také typická svoji tučností a těžkostí, chudá na zeleninu. Co se týče stravování, Češi nejsou dobrými kuchaři a nekupují kvalitní potraviny – spokojí se mnohdy i s těmi nekvalitními. Naopak co se týče nálad panujících ve společnosti, jsou Češi optimističtější než Maďaři, kteří jsou ve srovnání s nimi spíše frustrovaní stran současného stavu ekonomiky ve své zemi, ale také stran historických reálií.

V porovnání s maďarskou společností je pak sociální struktura české společnosti daleko širší, kdy dominantní postavení zaujímá poměrně široká střední třída. Maďaři také podotýkají nepřílišnou početnost chudých a lidí bez domova, kterých je v Maďarsku neúměrně početněji.

Z hlediska autoreflexe etnického obrazu Maďara, konstruovaného Čechy, jsou stanoviska těchto maďarských imigrantů odmítavá. Vadí jim, že Češi vnímají maďarskou minoritu a maďarskou společnost (resp. Maďarsko) jako jeden a tentýž celek – tzn. „*jedná se o Maďara, ať už je odkud je*“. Uvědomují si, že podle Čechů je pro Maďary typický pesimismus a zoufání si nad vlastní historií a nad současným stavem. Registrují, že jsou pak vnímáni jako ti, kteří mají tendence k nacionalistickým projevům a stále touží po návratu k velkým Uhrám. Jako komické hodnotí, že Češi mezi další typické, stereotypně se opakující znaky Maďarů řadí typická maďarská jídla a turistická centra. Český obraz Maďara je podle těchto imigrantů budován především na vlastní zkušenosti z návštěvy Maďarska.

Češi také mají, podle informátorů, problém se zařazením maďarské společnosti v evropském prostoru, nejčteněji co se týče jazyka, který spíše Maďary posouvá do severských oblastí, mezi ostatní ugrofinské národy, nikoli směrem na východ Evropy. Společnost je však vůči Maďarům daleko otevřenější a zastávající převážně neutrální postoj ve srovnání se společností slovenskou, od které Maďaři pociťují averzi.

Mohli jsme si všimnout, že někteří poukazují na znalosti literatury pojednávající o naturelu české společnosti (Švejk, resp. díla J. Haška, B. Hrabala aj.), na jejichž

základě si mohli již za dob života v Maďarsku vytvořit určitý obraz o Čechách jako takových. Někteří, na druhou stranu, nedisponovali žádnými konkrétními informacemi – o české společnosti – před svým příchodem, ač samozřejmě jisté představy si mohli vytvořit na základě vlivu médií či ve společnosti přetrvávajících stereotypních pohledů na Čechy, resp. Českou republiku. Jakmile svoji zemi opustili a přišli do České republiky, měli možnost se ve svém přesvědčení utvrdit, či naopak svůj názor na Čechy upravit ve shodě s vlastní zkušeností života v majoritním prostředí ČR. Do jaké konkrétní míry se tomu tak stalo, je otázkou. Nicméně můžeme konstatovat, že některé představy získané z literatury (Češi, kteří se všemu a všem vysmívají) si našli svá potvrzení ve shodě se získanými zkušenostmi imigrantů v Čechách.

Na naši v počátku definovanou otázku o obraze Čecha u této skupiny Maďarů, můžeme konstatovat následující. Obraz Čecha, který oni prezentují, je v základě obrazem rezonančním, opřeným o krásnou literaturu (Např. B. Hrabal, J. Hašek). Tento základní obraz si vesměs s sebou přinesli z Maďarska. Na základě vlastní zkušenosti tento obraz částečně doplňují o nové aspekty. Základní segmenty tohoto obrazu, které si s sebou přinesli, rozvíjejí a obohacují o nová fakta, která původní obraz potvrzují.

Naproti tomu v subjektivním vnímání obrazu Maďara, který si kreslí Češi, imigranti chápou jako obraz autentický a nikoliv jako obraz rezonanční, opírající se významněji o literaturu. Vliv literatury (např. Švejk) na konstruování a proměnu tohoto obrazu považují za okrajový. I u jim vesměs známého literárního díla Jaroslava Haška zcela pomíjejí pohled na Maďary a možnost názorového ovlivnění české společnosti směrem k Maďarům. Tento jejich vjem je pozoruhodný. Stejně tak vůbec nepřihlížejí k možnostem fungování – v české společnosti – tradovaných stereotypních soudů o Maďarech. Nereflektují ani jejich předávání skrze mezigenerační výměnu v české společnosti, ani jejich zprostředkování literaturou či folklorem (např. přísloví, memoáry atd.).

LITERATURA

- Alexander, Jeffrey C. 2006. „Promýšlení způsobů začlenění: asimilace, napojování a multikulturalismus jako varianty občanské participace.“ Pp. 49-71 in: Radim Marada (ed.): *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: CDK.
- Allport, Gordon W. 2004. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor
- Anderson, Benedict. 2008. *Představy společenství*. Praha: Carolinum.
- Assmann, Jan. 2001. *Kultura a paměť*. Praha: Prostor.
- Balla, Petr. 2007. *Maďarská menšina v Československu v letech 1945-1948*. Rkp. bakalářské práce na FHS UK. Praha: FHS UK.
- Barša, Pavel. 2003. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: CDK.
- Baršová, Andrea – Barša, Pavel. 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodně politický ústav.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam a kol. 2005. *Kdo jsem a kam patřím? Identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam a kol. 2006. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam a kol. 2008. *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha: Ermat.
- Bittnerová, Dana – Moravcová, Mirjam a kol. 2009. *Etnické komunity, elity, instituce, stát*. Praha: FHS UK.
- Bobák, Jan. 1996. *Maďarská otázka v Československu (1944-1948)*. Bratislava: Matica slovenská.
- Brouček, Stanislav a kol. 1991. „Základní pojmy etnické teorie“. *Český lid* 78, 1991, 4: 237-257.
- Disman, Miroslav. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- Eriksen, Thomas H. 2007. *Antropologie multikulturních společností – rozumět identitě*. Praha: Triton.
- Ferenc, Eiler. 2009. *Czech and Hungarian minority policy in Central Europe 1918-1938*. Praha: Masarykův ústav a Akademie věd ČR.

- Gabal, Ivan. 1999. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G.
- Gabzdilová-Olejníková, Soňa – Olejník, Milan – Šutaj, Štefan. 2005. *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945-1952 v dokumentoch*. Prešov: Universum.
- Gál, Evžen. 1998. "Maďari v Čechách." Pp. 34-41 in Jaroslav Balvín (ed.): *Praha a národnosti*. Praha: Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu hl. m. Prahy.
- Geertz, Clifford. 2000. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Giddens, Anthony. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo.
- Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- Hirth, Tomáš – Jakoubek, Marek. 2005. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Hofstede, Geert. 2007. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde.
- Hofreiter, Roman 2004. „Etika vo výskume?“ *Biograf* 35, 2004: 177-178.
- Holas, Jakub. 2010a. „A magyar kisebbségről Csehországban. Híradás egy kutatásról.” *Prágai Tükör* 18, 2010, 2: 25-26.
- Holas, Jakub. 2010b. "Maďarská menšina v České republice – zpráva z výzkumu." *Lidé města* 12, 2010, 3: 609-622.
- Holas, Jakub. 2011a. „Diverzita spolkového a společenského života Maďarů v Praze“ Pp. xx-xx in *Dynamika akulturácie na etnickej hranici*. Nitra: UKF FF. (v tisku)
- Holas, Jakub. 2011b. „Maďarská minorita v kontextu bydlení“ Pp. xx-xx in Dana Bittnerová – Mirjam Moravcová (eds.): *Diverzita etnických menšin: prostorová dislokace a kultura bydlení*. Praha: FHS UK. (v tisku).
- Holý, Ladislav. 2001. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Hrdličková, Lucie. 2008. „Pohled Američanů na českou společnost.” Pp. 53-81 in Dana Bittnerová – Mirjam Moravcová (eds.): *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha: Ermat.
- Hroch, Miroslav. 2005. "Národ jako kulturní konstrukt?" *Lidé města* 17, 2005, 3: 7-38.
- Irmanová, Eva. 2010. "Maďarsko a trianonská mírová smlouva" *Slovanský přehled* 96, 2010, 1-2: 41-64.
- Jandourek, Jan. 2003. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál.

- Kandert, Josef – Petráňová, Lydia – Tyllner, Lubomír. 1993. *Konstruovaný obraz světa a etnografie*. Praha: Národopisná společnost a Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR.
- Kontler, László. 2001. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Korecká, Zuzana. 2008. „Hlas cizinců – internetové prezentace pro cizince a o cizincích v České republice.“ in Dana Bittnerová – Mirjam Moravcová (eds.): *Etnické komunity v kulturním kontextu?* Praha: Ermat, s. 41-52.
- Kořalka, Jiří. 1996. „Proměny obrazu Čechů ve veřejnosti Německa v průběhu 19.století.“ *Lidé města* 9, 1996: 49-66.
- Krekovičová, Eva. 1999. *Medzi toleranciou a bariérami. Obraz Rómov a Židov v slovenskom folklóre*. Bratislava: Academic electronic press.
- Krekovičová, Eva. 2001. „Medzi autoobrazom a heteroobrazom“. Pp. 17-36 in: *Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů*. Brno: Etnologický ústav AV ČR.
- Kužel, Stanislav (ed.). 2000. *Terénní výzkum integrace a segregace*. Plzeň: Cargo Publishers.
- Lippmann, Walter. 1997. *Public Opinion*. USA: Free Press Paperbacks.
- Loewenstein, Bedřich W. 1997. *My a ti druzí*. Brno: Doplněk.
- Lozoviuk, Petr. 2005. *Evropská etnologie ve střeoevropské perspektivě*. Pardubice: Univerzita Pardubice.
- Marada, Radim (ed.). 2006. *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Mareš, Miroslav (ed.). 2004. *Etnické menšiny a česká politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Melušová, Alexandra. 1998. *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948*. Rkp. bakalářské práce na FSV UK. Praha: FSV UK.
- Moravcová, Mirjam. 1996. „Bratr, přítel, cizinec (Pohled českých studentů na jižní Slovany).“ *Lidé města* 7, 1996: 27-57.
- Morgensternová, Monika. 2007. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum.
- Murphy, Robert F. 2006. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Nosková, Helena. 1998. „Národní a národnostní politika Československa v letech 1945-1946.“ Pp. 228-246 in Pecka, Jindřich (ed.): *Acta contemporanea. Sborník k pětadesátinám Viléma Prečana*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

- Nosková, Helena. 2005. „Maďaři v České republice ve 20. a 21. století.“ Pp. 99-116 in Dana Bittnerová – Mirjam Moravcová (eds.): *Kdo jsem a kam patřím?* Praha: Sofis.
- Pospíšilová, Jana (ed.). 1996. *Život a kultura etnických minorit a malých sociálních skupin*. Brno: ÚEF ČSAV.
- Průcha, Jan. 2007. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál.
- Punch, Keith F. 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.
- Rajko, Peter. 2008. *Maďarská menšina v Československu v letech 1945-1948*. Rkp. bakalářské práce na FHS UK. Praha: FHS UK.
- Romsics, Ignác. 2006. *Trianonská mierová zmluva*. Bratislava: Kalligram.
- Romsics, Ignác. 2010. „Průběh jednání o Trianonské dohodě“ Pp. 123-137 in Jindřich Dejmeke – Marek Loužek (eds.): *Trianonská smlouva – Devadesát let poté*. Praha: CEP.
- Sartori, Giovanni. 2005. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán.
- Salner, Andrej. 1999. *Tvorcia obrazu a obraz tvorcov*. Bratislava: Centrum pre spoločenskú a mediálnu analýzu.
- Silverman, David. 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar.
- Skružný, Ludvík. 1989. *Přípravné materiály k Slovníku etnických procesů. Sv. 6, Výběrová bibliografie problematiky etnických procesů*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV.
- Smith, Anthony. 2003. „Etnický základ národní identity.“ Pp. 270-296 in Miroslav Hroch (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: Slon.
- Soukup, Václav. 2000. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál.
- Soukup, Václav. 2005. *Dějiny antropologie*. Praha: Karolinum.
- Soukupová, Blanka. 1996a. „K problematice pohledu českých týdeníků v letech 1991-1993 na slovanský Balkán“. *Lidé města* 7, 1996: 101-125.
- Soukupová, Blanka. 1996b. „Reprezentanti slovanského jihu hosty na Jubilejní výstavě /r.1891/ a Národopisné výstavě československé /r.1985/ v Praze. K otázce konstruování a funkce obrazu „bratrských“ etnik.“ *Lidé města* 9, 1996: 67-82.
- Šatava, Leoš. 1994. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. Praha: Ivo Železný.

- Šatava, Leoš. 2001. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo.
- Šišková, Tatjana (ed.). 2001. *Menšiny a migranti v České republice. My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál.
- Šutaj, Štefan. 1993a. *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948*. Bratislava: VEDA.
- Šutaj, Štefan. 1993b. *Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949: štúdia*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.
- Szálo, Csaba. 2003. *Mozaika v re-konstrukci: formování sociálních identit v současné střední Evropě*. Brno: Masarykova univerzita.
- Szálo, Csaba. 2006. *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK.
- Szálo, Csaba. 2009. „Transnacionalismus a kritika metodologického nacionalismu.“ *Sociální studia* 6, 2009, 1: 49-68.
- Todorov, Tzvetan. 1994. *On human diversity: nationalism, racism, and exoticism in French thought*. London: Harvard University Press.
- Todorov, Tzvetan. 1998. *Spoločný život: štúdia zo všeobecnej antropológie*. Bratislava: Slovenský spisovateľ.
- Todorov, Veličko. 1996. „Český obraz Bulharska a Bulharů.“ *Lidé města* 7, 1996: 59-100.
- Uherek, Zdeněk. 2006. „Etnická minorita a její manifestace.“ Pp.102-106 in Blanka Soukupová - Andrzej Stawarz - Zuzana Jurková - Hedvika Novotná (eds.): *The central European City as a space for dialog. Examples Prague and Warsaw*. Bratislava: Zing print.
- Uhlíková, Lucie. 2001. „Několik poznámek ke vzniku a zániku etnických stereotypů.“ Pp. 49-56 in: *Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů*. Brno: Etnologický ústav.
- Ujváry, Zoltán. 1994. *Bezdomovcem ve své vlasti*. Praha: Svaz Maďarů žijících v českých zemích.
- Urban, Zdeněk. 1996a. „K otázce současného českého obrazu /image/ jižních Slovanů.“ *Lidé města* 9, 1996: 26-48.
- Urban, Zdeněk. 1996b. „Z dějin českého image jižních Slovanů.“ *Lidé města* 10, 1996: 6-41.

Urban Zdeněk. 1998/9. „K problematice současného českého image Lužických Srbů.“

Lidé města 13, 1998/9: 25-33.

Vadkerty, Katalin. 2002. *Maďarská otázka v Československu 1945-1948*. Bratislava: Kaligram.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

ČSÚ. 2011. *Cizinci v ČR; počet cizinců v ČR.* (online)

(cit. 7.6.2011)

Dostupné z WWW:

[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A2002F0B0A/\\$File/c01t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A2002F0B0A/$File/c01t01.pdf)

Pospíšilová, Radka. 2009. *Transnacionální migrace.* (online)

(cit. 14.6.2011)

Dostupné z WWW:

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=661

Wikipedia, The Free Encyklopedia. *Expatriate.*

(cit. 5.6.2011)

Dostupné z WWW:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Expatriate>

Wikipedia, The Free Encyklopedia. *Social network.*

(cit. 5.6.2011)

Dostupné z WWW:

http://en.wikipedia.org/wiki/Social_network

LEGISLATIVA

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.

Příloha č. 1

UCELENÝ PŘEHLED JEDNOTLIVÝCH INFOMÁTORŮ²¹³

Označení informátora	Rok příchodu do CZ	Zaměstnání v ZP	Zaměstnání v CZ	Důvod odchodu ze ZP
A.F., žena, 28 let.	2006	Student	Mezinárodní společnost	Získání nových zkušeností
B.W., žena, 31 let.	2009	Učitelka, základní škola	V domácnosti	Manžel dostal pracovní nabídku v CZ
C.I., žena, 29 let.	2007	Bankovní sektor	Cestovní kancelář	Získání nových zkušeností
D.O., žena, 29 let.	2007	Architektonická společnost	Učitelka na volné noze	Za partnerem - Čech
E.N., muž, 58 let.	2006	VŠ pedagog	VŠ pedagog	Meziuniverzitní výměna
E.P., žena, 27 let.	2006	Student	Mezinárodní společnost	Získání nových zkušeností
F.T., muž, 29 let.	2005	ZŠ pedagog	ZŠ pedagog	Za partnerkou - Češka
G.D., žena, 33 let.	2006	Právník	VŠ pedagog	Za partnerem - Čech
I.W., muž, 34 let.	2006	Mezinárodní společnost	Soukromník	Za partnerkou - Češka
J.V., žena, 24 let.	2008	Student	Mezinárodní společnost	Získání nových zkušeností
M.T., žena, 28 let.	2007	Student	Mezinárodní společnost	Za partnerem - Čech
N.Z., žena, 32 let.	2002	Cukrářka	V domácnosti	Za partnerem - Čech
O.S., žena, 45 let.	2004	Mezinárodní společnost	V domácnosti	Manžel dostal pracovní nabídku v CZ
P.I., muž, 36 let.	2010	Mezinárodní společnost	Mezinárodní společnost	Přesun v rámci mez. spol.
P.S., žena, 39 let.	2005	Mezinárodní společnost	Mezinárodní společnost	Přesun v rámci mez. spol.
R.B., žena, 36 let.	2005	Psycholog	Psycholog	Za partnerem - Izraelec
R.S., muž, 56 let.	1994	Novinář, překladatel	Maďarské instituce	Zastupování maďarských kulturních institucí
V.R., muž, 35 let.	2008	Mezinárodní společnost	Mezinárodní společnost	Přesun v rámci mez. spol.
Z.O., žena, 35 let.	2009	Mezinárodní společnost	Mezinárodní společnost	Za partnerem - Čech
Z.W., muž, 44 let.	2009	Mezinárodní společnost	Mezinárodní společnost	Přesun v rámci mez. spol.

²¹³ Vysvětlivky: ZP – země původu, CZ – cílová země.

Příloha č. 2

GLOSÁŘ POUŽITÝCH TERMÍNŮ

Akulturace	<i>„Společenské a kulturní změny vyplývající z kontaktu různých skupin“ (Murphy 2006: 206).</i>
Cílová země	<i>Země (resp. stát), do které imigrant míří; tj. místo směřování migrace.</i>
Enkulturace	<i>„Z lidí vytváří společenské bytosti ta společnost, ve které vyrůstají. Ta je určitým způsobem uspořádaná a má svou kulturu, což se hluboce a trvale otiskuje do osobnosti lidí (označováno také jako zkulturnění)“ (Murphy 2006: 148).</i>
Etnicita	Viz. pojem <i>etnikum</i> .
Etnická menšina	<i>„Skupina lidí, která tvoří v dané společnosti menšinu a bývá znevýhodněna pro své fyzické nebo kulturní vlastnosti, jimiž se liší od většinové populace“ (Giddens 1999: 556).</i>
Etnické vědomí	<i>„Znaky, které příslušníci nějakého etnika považují pro sebe za charakteristické“ (Jandourek 2003: 100).</i>
Etnický antagonismus	<i>„Nepřátelství nebo konflikty mezi různými etnickými skupinami nebo komunitami“ (Giddens 1999: 556).</i>
Etnický stereotyp	Viz. pojem <i>stereotypy v uvažování</i> .
Etnikum	<i>„Skupina jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou etnicitou neboli souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií,</i>

sebepojetím, vědomím společného původu“ (Jandourek 2003: 100).

Etnocentrismus

„Etnocentrickým jedincem je ten, kdo není schopen nebo ochoten přiznat jiným kulturám jejich vlastní hodnotová měřítká“ (Giddens 1999: 556) Tzn. nahlížení jinaké kultury skrze hodnoty a normy kultury vlastní.

Expatriat

„Expatriat (ve zkráceném tvaru také jako expat) je osoba, která dočasně či trvale žije v jiné zemi a jiné kultuře než je jeho rodná země. Toto označení pochází z latinského slova expatriātus; a to ex ("mimo") a patriā, ... opis slova patria ("země, vlast"), nebo také z řeckého slova exo (vnější) a patriδα (vlast, země)²¹⁴

Kultura

„Celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím“ (Murphy 2006: 32).

Kulturní šok

„Ke kulturnímu šoku dochází tehdy, když je osoba odloučena od svého vlastního systému kulturních a jazykových významů a nalezne se v situaci nebo ve světě, v němž jsou významy slov a činů buď zvláštní, nebo zcela cizí“ (Murphy 2006: 215-216).

Majorita

Většinová společnost daného státu.

Migrace

„Pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu“ (Jandourek 2003: 197).

²¹⁴ Viz. <http://en.wikipedia.org/wiki/Expatriate> (5.6.2011)

Cizinecká komunita	<i>Cizinecká komunita je taková skupina lidí, kteří na území přijímacího státu mají statut cizince, jsou v rámci tohoto státu v menšinovém postavení (postavení cizinců pak upravuje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů) Viz. také pojem etnická menšina.</i>
Národnostní menšina	<i>„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo ... Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti“ (§ 2 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů).</i>
Nucená migrace	<i>Nucené přesuny obyvatelstva, nejčastěji z moci státu.</i>
Předsudky	<i>„Apriorní představy o jedinci nebo skupině, které se nemění ani po získání nových informací. Bývají buď pozitivní, nebo negativní“ (Giddens 1999: 552).</i>
Separace	<i>Uzavírání se minority, resp. cizinecké komunity před většinovou společností (v případě migračních procesů).</i>

Společnost	<i>„Tímto termínem označujeme skupinu lidí, kteří žijí na určitém území, podléhají témuž systému politické autority a uvědomují si, že mají jinou identitu než ostatní skupiny žijící v jejich sousedství“ (Giddens 1999: 553).</i>
Sociální interakce	<i>„Jakákoli forma setkání mezi jedinci“ (Giddens 1999: 553).</i>
Sociální postavení	<i>„Sociální identita jedince v dané skupině nebo společnosti“ (Giddens 1999: 553).</i>
Sociální síť	<i>„Sociální síť je sociální strukturou vytvořenou jednotlivci či skupinami, které jsou vzájemně provázány na bázi přátelství, příbuzenství či společných zájmů.“²¹⁵</i>
Stereotypy v uvažování	<i>„Myšlenkové procesy a postoje vycházející z rigidních kategorií, neschopných změny“ (Giddens 1999: 563).</i>
Transnacionalismus	<i>Jedna z možných interpretací migrace. Vychází z myšlenky, že „migranti se již neusazují natrvalo, ale naopak udržují dlouhodobé ekonomické, sociální i politické vazby se svými původními domovy bez ohledu na geografickou vzdálenost“ (Pospíšilová 2009).</i>
Třída	<i>„Skupiny jedinců, mezi nimiž jsou socioekonomické rozdíly vedoucí k rozdílu v jejich materiální prosperitě a moci“ (Giddens 1999: 554).</i>
Vnitřní migrace	<i>Migrace v rámci státu, resp. státních celků.</i>
Země původu	<i>Země (resp. stát), ze které imigrant pochází; tj. jeho rodná země. Ne vždy však totožná s jeho národností.</i>

²¹⁵ Viz. http://en.wikipedia.org/wiki/Social_network (5.6.2011)